

VILNIAUS UNIVERSITETAS
FILOSOFIJOS FAKULTETAS
UGDYMO MOKSLŲ INSTITUTAS

EDUKOLOGIJOS STUDIJŲ PROGRAMA

Silvija Zujūtė

**Meninis tyrimas kaip akademinė socializacija: scenos ir
ekrano menų doktorantūros atvejis**

Magistro darbas

Darbo vadovas: prof. dr. Arūnas Poviliūnas

Vilnius

2026

Santrauka

Magistrantūros baigiamajame darbe tiriama, kaip Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (LMTA) scenos ir ekrano menų doktorantūroje institucionalizuojamas ir internalizuojamas meninio tyrimo (MT) žanras. Remiantis Bergerio ir Luckmanno socialinio tikrovės konstravimo teorija vykdoma interpretacinė atvejo studija. Analizuojami meno doktorantūrą reglamentuojantys dokumentai, statistiniai rodikliai, keturių gynimų stebėjimai ir septyni iš dalies struktūruoti interviu. Tyrimas atskleidžia, kad daugiau nei du trečdaliai scenos ir ekrano meno daktarų (NŠA ŠVIS Studentų registro 2025 m. duomenimis) karjeras tęsia už mokslo ir studijų institucijų ribų. O meno doktorantūrą reglamentuojančių dokumentų apžvalga rodo, kad objektyvacijos lygmenyje MT žanras menų doktorantūroje artinamas prie akademinų praktikų. Gynimų stebėjimo ir iš dalies struktūruotų interviu metu surinkta medžiaga atskleidžia MT žanro bei meno doktorantūros tikslų internalizacijos variantiškumą. Kartu, informantų pasakojimuose išskylančios refleksijos apie meno doktorantūros raidą rodo, jog MT vertė meno kontekstuose vis labiau internalizuojama. Baigiamasis darbas tampa prielaida tęsti kol kas ribotus edukologinius bei sociologinius tyrinėjimus scenos ir ekrano menų doktorantūros kontekstuose.

Summary

The master's thesis examines how the genre of artistic research (AR) is institutionalized and internalized within the doctoral program in performing and screen arts at Lithuanian Academy of Music and Theatre. An interpretive case study based on Peter L. Berger and Thomas Luckmann's theory of the social construction of reality is conducted. The study analyzes documents regulating the arts doctorate, statistical indicators, observations of four defenses, and seven semi-structured interviews. The research reveals that more than two-thirds of doctoral graduates in performing and screen arts continue their careers outside academic and educational institutions (according to 2025 data from Student register of the Education Management Information System, administrated by the National Education Agency). At the same time, a review of the documents governing the arts doctorate shows that, at the level of objectivation, the AR genre in the arts doctorate context is aligned more closely with academic practices. Material collected through defense observations and semi-structured interviews highlights the variability in how the AR genre and the aims of the arts doctorate are internalized. Additionally, reflections about the development of the arts doctorate in informants' narratives indicate that the value of AR is increasingly being internalized within artistic contexts. The thesis provides a basis for continuing the currently limited research in the field of doctoral studies in performing and screen arts in Lithuania.

Dėkoju baigiamojo darbo vadovui prof. dr. Arūnui Poviliūnui, profesinės praktikos vadovei Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijoje Gintarei Januševskaitei bei septyniems(-ioms) tyrime dalyvavusiems(-ioms) scenos ir ekrano menų srities meno daktarams(-ėms).

Turinys

Įvadas.....	5
Meninis tyrimas kaip teorinis, empirinis ir filosofinis klausimas	9
Meninio tyrimo apibrėžimas bei kūrybinės ir tiriamosios praktikų santykiai	9
MT aktualizavimas skirtinguose akademinuose kontekstuose.....	11
MT teoretizavimas Lietuvos akademinuose kontekstuose	12
Meno doktorantūros empiriniai tyrimai.....	13
Meno doktorantūra LMTA: nuo aspirantūros iki doktorantūros	16
Meno aspirantūros virsmas meno doktorantūra	16
Scenos ir ekrano menų doktorantūra LMTA	17
Socialinio tikrovės konstravimo teorija.....	18
Eksternalizacija, objektyvacija, internalizacija	18
Socializacija.....	20
Kalbos vaidmuo socialinio tikrovės konstravimo teorijoje	21
Eksternalizacijos, objektyvacijos ir internalizacijos dialektika	22
Tyrimo metodologinė prieiga	24
Tyrimo organizavimas (eiga), etika, dalyviai ir instrumentai.....	24
Interpretacinės schemos operacionalizacija: eksternalizacija, objektyvacija ir internalizacija - dialektinė prieiga	25
Sąvokų kaita meno doktorantūrą reglamentuojančiuose dokumentuose.....	27
Statistiniai LMTA scenos ir ekrano menų doktorantūros duomenys ir ekspertinių vertinimų kontekstas	29
Scenos ir ekrano menų doktorantūros studentų bei absolventų kiekybiniai rodikliai. Skirtumai tarp krypčių.....	29
Scenos ir ekrano meno daktarų dalyvavimo mokslo ir studijų institucijų veikloje vertinimas.....	31
Gynimų stebėjimo analizė	33
Bendrojo pobūdžio informacija apie stebėtus gynimus.....	33

Meninio tyrimo žanras kaip objektyvuota kategorija	34
Lūkesčių meniniam tyrimui bei doktorantui sąajos su socializacijos procesais. <i>Gero</i> meno projekto bruožai ir rezultatai	35
<i>Sėkmingo</i> meno daktaro portretai: vaidmenų steigimas.	41
Tarp individualių paieškų ir meno doktorantūros tikrovės internalizacijos: doktoranto perspektyva.	42
Kalbiniai ir kiti raiškos niuansai	45
Gynimų stebėjimų analizės apibendrinimas	46
Meninis tyrimas kaip internalizuotas akademinis žanras asmeninėse istorijose. Iš dalies struktūruotų interviu analizė	47
Scenos ir ekrano menų doktorantūros pasirinkimų motyvai ir stojamųjų procesas	48
MT žanras scenos ir ekrano menų doktorantūroje.....	51
Stojamieji ir gynimai: lūkesčiai akademinės socializacijos ritualams.....	56
Gynimai	59
Veiklos tęstinumo klausimai: kokia socializacijos perspektyva?	61
Iš dalies struktūruotų interviu analizės apibendrinimas	63
Diskusija	65
Išvados	68
Bibliografija.....	70
Priedai	73
Priedas nr. 1. Gynimų stebėjimo gairės	73
Priedas nr. 2. Interviu klausimynas.....	74
Priedas nr. 3. Meninio tyrimo sampratos (informantų citatų lentelė).....	76
Priedas nr. 4. Meno doktorantūros tikslai (informantų citatų lentelė).....	79
Priedas nr. 5. Iš dalies struktūruoto interviu transkripcijos pavyzdys	82
Priedas nr. 6. Dirbtinio intelekto (DI) naudojimo deklaracija	98

Ivadas

Tyrimo problema, aktualumas ir problemos ištirtumas. Paklaustas, kas yra meninis tyrimas (MT) ir kaip, jo nuomone, reikėtų šią praktiką vertinti, vienas(-a) iš mūsų informantų(-čių) atsakė: „Atrištas nuo grandinės mokslas yra meninis tyrimas. Tai va, tai man... Aš tikrai pozityviai vertinu.“ (I6) Pateikiamoje citatoje MT pasirodo kaip alternatyvi, drąsi, nesuvaržytos kūrybinės tiriamosios veiklos galimybė. Visgi, turint omenyje, kad net ir „atrištas nuo grandinės mokslas“ tam tikru būdu veikia mokslo ir studijų institucijose, darosi įdomu patyrinėti, kaip ši meninė tiriamoji forma įgyvendinama formaliuose kontekstuose. Savo tyrimu siekiame atskleisti, kaip sąlyginai naujas akademinis žanras įsitvirtina ir yra institucionalizuojamas muzikos bei teatro ir kino menų trečiojoje studijų pakopoje. Baigiamajame darbe gilinamės, kaip Lietuvos scenos ir ekrano menų doktorantūroje institucionalizuojamos ir internalizuojamos meninio tyrimo (MT) akademinės praktikos.

Meninio tyrimo žanras analizuojamoje literatūroje visų pirma pasirodo kaip teorinė problema. (Borgdorff, 2013; Michelkevičius, 2015; Michelkevičius & Gedutis, 2025 ir kt.) Vytautas Michelkevičius, pristatydamas MT teorinių prieigų spektrą, pabrėžia, jog vienareikšmiško sutarimo dėl MT žanro apibrėžimo bei MT kokybės kriterijų nėra visame pasaulyje. (Michelkevičius, 2015) Jau kurį laiką vykstančių akademinių diskusijų fone pasirodo vertinga išgirsti ir savo teorinę poziciją—pradėti aiškintis, kaip MT žanrą apibrėžia ir interpretuoja šį žanrą Lietuvoje praktikuojantys asmenys.

Antra, susipažinus su MT teorijoje dėstoma problematika, kyla klausimų, kiek ir kaip teorijoje bei dokumentuose aprašytas žanras yra internalizuotas menininkų ir ką tai byloja apie Lietuvos scenos ir ekrano menų kontekstą. Žinant, jog meno doktorantūra yra viena pagrindinių MT institucionalizacijos apraiškų (Michelkevičius, 2015) aktualu aiškintis, kaip galėtų būti interpretuojama lietuviškosios meno doktorantūros raidos kryptis,—taip pat kelti klausimus: kokios priežastys scenos ir ekrano menų daktarus skatina rinktis meno doktorantūrą, kaip jie mato meno doktorantūros raidą, kokios jų tolimesnės akademinės (ir meninės) socializacijos perspektyvos.

Kadangi baigiamojo darbo problematiką formavo ir jo autorės patirtis, sukaupta atliekant praktiką Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijoje (toliau – ŠMSM), svarbu susieti tyrimo aktualumą su mokslo bei meno politikos klausimais. Štai praktikos metu gilinantis į meno veiklos vertinimų aktualijas, susidarė įspūdis, jog meno ir mokslo politikos formuotojai susiduria su poreikiu geriau suprasti, kaip į meninį tyrimą žiūri patys kūrėjai, menininkai tyrėjai bei juos ugdančios institucijos. Nors vizualiųjų menų srityje šiais klausimais jau kurį laiką vyksta akademinės diskusijos

(Michelkevičius ir Gedučio monografijos bei kita su MT susijusi veikla), scenos ir ekrano menų srityje tokio paties masto akademinio susidomėjimo nematyti.

Pasaulinis empirinių tyrimų apie meno doktorantūras ir MT taikymą kontekstas parodo, jog apžvelgtų tyrimų problemos iš esmės galėtų būti skirstomi į šias stambias grupes: meno doktorantų ir daktarų tapatybių raida bei karjeros trajektorijos; teorinio ir kūrybinio mąstymo santykis MT žanre; teksto vaidmuo MT praktikose; meno doktorantūrų institucionalizacija bei reguliavimas; atvejo studijos, tyrinėjančios konkrečias programas ar MT atvejus ir kt. (detaliau apžvelgiama teorinėje dalyje). Tarp apžvelgtų darbų neradome nė vieno meno doktorantūrą ar MT tyrinėjamojo empirinio tyrimo, kuriame MT institucionalizacijai tyrinėti būtų taikyta mūsų pasitelkta Bergerio ir Luckmanno socialinio tikrovės konstravimo teorija (Berger & Luckmann, 1999). Teorijoje pasiūlyta eksternalizacijos, objektyvacijos ir internalizacijos dialektinė schema mums pasirodo paranki, siekiant interpretuoti pasirinktą atvejį keliais analitiniais pjūviais vienu metu. Pirmasis – menininkų tyrėjų individuali meninė tiriamoji patirtis. Antrasis – menininkų tyrėjų sąveika su MT institucionalizacijos veikėjais bei procesais meno doktorantūroje. Trečiasis – scenos ir ekrano menų doktorantūra, kaip meno ir mokslo kontekstams įtaką darantis savarankiškas procesas. Aptarti aspektai padeda išskirti pagrindinius šio tyrimo klausimus :

1) kaip scenos ir ekrano menų doktorantūrą reglamentuojančiuose dokumentuose objektyvuotą MT žanrą internalizuoja:

- a) scenos ir ekrano menų daktarai (MT idėjas generuojantys ir akademinio-kūrybinio žanro besimokantys individai)?
- b) meno doktorantus vertinantys meno projektų gynimų tarybos nariai (skirtingą santykį su MT sukūrę individai, turintys simbolinį statusą akademinėje ir/ar meno bendruomenėje)?

2) kaip scenos ir ekrano menų daktarai vertina meno doktorantūros raidos kryptį ir kaip internalizuoja jos reikšmę?

3) kokią ateities perspektyvą meno daktarams pasiūlo susiklosčiusi socialinė tikrovė?

Darbo objektas. Scenos ir ekrano menų doktorantūra Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje (LMTA).

Darbo tikslas. Atskleisti, kaip meninio tyrimo žanras institucionalizuojamas ir internalizuojamas LMTA scenos ir ekrano menų doktorantūroje, pasitelkiant socialinio tikrovės konstravimo teoriją.

Darbo uždaviniai:

1) Pristatyti meninio tyrimo (MT) teorines sampratas ir apibrėžti MT aktualumą skirtinguose akademiniuose kontekstuose, ypatingą dėmesį skiriant Lietuvos akademinėi tradicijai.

2) Analitiškai apžvelgti Lietuvos meno doktorantūros raidą ir kritiškai įvertinti LMTA scenos ir ekrano menų doktorantūros specifiką, remiantis doktorantūrą reglamentuojančiais dokumentais. Analizuojant NŠA¹ ŠVIS² Studentų registro statistinius duomenis, įvertinti, kiek meno daktaro laipsnį turinčių asmenų šiuo metu tęsia akademinę karjerą.

3) Išanalizuoti empirinio tyrimo metu surinktą medžiagą, siekiant atskleisti MT eksternalizacijos, objektyvacijos ir internalizacijos raišką stebėtuose scenos ir ekrano menų doktorantūros gynimuose bei meno daktarų asmeninėse istorijose.

4) Pasiūlyti tolimesnės akademinės diskusijos apie MT Lietuvos scenos ir ekrano menų doktorantūroje perspektyvą.

Darbo metodologija. Tyrimas grindžiamas konstruktyvistine interpretacine instrumentine atvejo studijos prieiga (Berger ir Luckmann, 1999; Merriam, 1998, 2009). Jo metu LMTA scenos ir ekrano menų doktorantūra tyrinėjama kaip MT žanro institucionalizacijos atvejis. Analizuojami keturių tipų duomenys: meno doktorantūrą reglamentuojantys dokumentai, ŠMSM suteikti kiekybiniai rodikliai (NŠA ŠVIS Studentų registro duomenys), keturių viešų meno projektų gynimų stebėjimų užrašai ir septynių iš dalies struktūruotų interviu medžiaga. Analizė organizuota pagal socialinio tikrovės konstravimo teorijoje aptariamų procesų – eksternalizacijos, objektyvacijos ir internalizacijos – dialektikos principą. Medžiaga koduota ir analizuota MAXQDA programa. Gynimų užrašai koduoti vykdant tematinį kodavimą. Interviu medžiaga koduota taikant dvikryptį tematinį ir interpretacinį kodavimą. Pirmiausia išskirtos interviu metu iškylančios tematinės kategorijos. Paskui medžiaga papildomai su koduota priskiriant citatoms (ar jų dalims) tinkančius eksternalizacijos, objektyvacijos ir internalizacijos aspektus.

Darbo struktūra. Darbas susideda iš dviejų dalių – teorinės ir empirinės. Teorinėje dalyje gilinamasi į meninį tyrimą, kaip teorinį, empirinį ir filosofinį klausimą. Apžvelgiami meno doktorantūros empiriniai tyrimai, aptariamas meno aspirantūros virsmo meno doktorantūra kontekstas, pristatoma socialinio tikrovės konstravimo teorija. Empirinėje dalyje, detaliau pristatčius metodologiją, pereinama prie doktorantūrą reglamentuojančių dokumentų ir statistikos apžvalgos, detaliai analizuojama gynimų

¹ Nacionalinė švietimo agentūra.

² Švietimo valdymo informacinė sistema.

stebėjimų ir iš dalies struktūruotų interviu metu surinkta medžiaga. Darbas baigiamas diskusija ir išvadamis.

Teorinė dalis

Meninis tyrimas kaip teorinis, empirinis ir filosofinis klausimas

Meninio tyrimo apibrėžimas bei kūrybinės ir tiriamosios praktikų santykiai

Meninio tyrimo (toliau – MT) samprata nėra vien uždaram menininkų tyrėjų būriui aktualus klausimas. Suprasti, ką reiškia ši sąvoka, gali būti svarbu visiems besidomintiems meno ir mokslo sankirtomis. Mėgindami savais žodžiais trumpai apibrėžti MT pasitelksime teoretiko Henko Borgdorffo mintį, jog meninis tyrimas vykdomas tada, kai meninė praktika tampa ir tyrimo rezultatu, ir jo metodologine, varomąja priemone (Borgdorff, 2010). Galima būtų sakyti, jog vienu metu ir kuriama, ir tirinama, o kūryba pasidaro neįmanoma be tyrimo (ir atvirkščiai). Jei įprastai rašant kokią nors dramą būtų galima apsieiti ir be tyrimo, MT atveju, tyrimas taptų privaloma rašymo kūrybine sąlyga. Analogiškai—tiriamasis interesas šioje prieigoje negalėtų būti pakankamas savaime—tik kūryba ir meninė praktika jį išpildo ir įgalina. Tad meninė praktika (greta estetinių tikslų) MT praktikoje įgauna savotiškų viršuždavinių. Mėgindamas atsakyti į klausimą, kuo MT skiriasi nuo meno praktikos savaime, Borgdorffas teigia, jog:

Meno praktika virsta tyrimu kai jos tikslu tampa siekis plėsti žinojimą ir supratimą, įgyvendinant originalų kūrybinių procesų ir meno objektų tyrinėjimą per pačius kūrybinius procesus. Meninis tyrimas prasideda nuo klausimų, kurie aktualūs ir tyrimo krypties, ir meno pasaulio kontekstuose. Tyrėjai taiko eksperimentinius ir hermeneutinius metodus, kurie atskleidžia ir artikuliuoja žinojimą, susitelkusį specifiniuose meno kūriniuose ir meniniuose procesuose. Tyrimo procesai ir rezultatai yra dokumentuojami ir artikuliuojami tyrėjų bendruomenei ir publikai priimtinu būdu.³ (Borgdorff, 2013, p. 53)

Žinoma, jau vien šis apibrėžimas gali kelti abejonių dėl MT praktikų vienareikšmiškumo—ir tikrai, kaip teigia autorius, priklausomai nuo akademinės tradicijos, meninis tyrimas gali reikšti skirtingus dalykus. Vytautas Michelkevičius (kurio darbus šiame skyrelyje aptarsime ir plačiau), cituodamas Borgdorffą, išskiria keturias galimas meninės praktikos ir teorijos santykių meniniame tyrime sanklodos: 1) instrumentinę, 2) interpretacinę, 3) performatyviąją ir 4) imanentinę. (Michelkevičius, 2016) Tad, anot Michelkevičiaus, pagal šį skirstymą MT gali būti atliekami siekiant:

1) tobulinti konkrečios meno srities teorines žinias ir šitaip sudaryti prielaidas kurti paveikesnius kūrinius (MT sukuria sąlygas tobulėti teorijoms, kurioms tobulėjant tobulėja ir meninės praktikos);

³ Vertimas darbo autorės.

2) atsitraukti nuo pačios meninės praktikos ir ją pamatyti iš šalies, orientuojantis į meninės praktikos aptarimą, interpretaciją ir refleksiją (MT tampa dar vienu būdu pačiam autoriui atsigręžti į savo menines praktikas ir jas interpretuoti);

3) aktyviai keisti tikrovę (ir meno praktikos, ir teorinių tradicijų, ir pasaulio apskritai) generuojant naują žinojimą (MT sukuria prielaidas teorijai ir meninei praktikai sąveikauti taip, kad gimtų specifinės rūšies (meninio tyrimo) žinojimo forma, keičianti ne tik meno praktikas, bet ir pasaulį);

4) parodyti praktikoje imanentiškai slypintį teorinį mąstymą (MT padeda parodyti, jog meninėje praktikoje visuomet slypi refleksyvus santykis su menu ir pasauliu).

Tad nuolat laipsniškai pereinama nuo visiško teorijos ir praktikos atskyrimo iki jų suliejimo. Pirmajame ir antrajame tipuose labiausiai justi teorijos atskyrimas nuo praktikos: nors ir galime tokio tipo prieigose akcentuoti teorijos ir praktikos integralumą, jų tikslai vis vien implikuoja šių dviejų mąstymo tipų atskyrimą. Teorinis mąstymas papildo, komentuoja ir formuoja kūrybinį. Trečiojoje prieigoje mažiau hierarchijos: joje teorija ir praktika veikia lygiavertiškai—ir tik šis specifinis veikimas sukuria dvilypio (o gal ir trilypio) poveikio efektą—MT praktika keičia meną, meno teorijas ir patį pasaulį. Ketvirtoji prieiga pasiūlo naują hierarchinį modelį: abu mąstymo tipai pripažįstami, tačiau teorinis mąstymas matomas kaip nematoma praktika, kurių šiaip jau nelaikome teorinėmis, pusė. Meninis mąstymas eina pirma, o teorinis mąstymas jame ir taip glūdi, nematant poreikio jį kaip nors papildomai akademinė kalba artikuliuoti.

Nors apibrėžimuose akcentuojamas MT atgręžtumas į save patį ir kūrybines praktikas, neteisinga manyti, jog visi MT tėra vien apie meną ir jo procesus⁴. Štai Esa Kirkkopelto atkreipia dėmesį, jog MT, kitaip nei menotyra, pagrindiniu tikslu nelaiko siekio išaiškinti ar legitimizuoti patį kūrinį. (Kirkkopelto, 2008) Anot autorės, menotyra, meno filosofija, kultūros studijos žvelgia į objektus iš meno priėmėjo, visuomenės, politikos ir kitų perspektyvų, kvestionuodamos jo legitimumą ir reikšmę meno bei pasaulio kontekste. O MT, priešingai, žvelgia iš meno praktikos žiūros taško ir visų pirma (kaip ir daugelis kitų akademinų praktikų) pirmiausia paprasčiausiai siekia tyrinėti pasaulį.

Tad dar kartą - ką reiškia vykdyti meninį tyrimą ir kuo tai skiriasi nuo kūrybos savaime? Borgdorffas, mėgindamas užčiuopti šį klausimą atsigręžia į mokslo filosofijoje kylančias demarkacijos problemas. (Borgdorff, 2013) Autorius teigia, jog, keldami tokį, atrodytų, pirmiausia su MT susijusį

⁴ Svarbu pažymėti, kad yra nuomonių, jog MT turėtų labiausiai orientuotis į meną, o ne į pasaulį. Anne Solberg teigia, jog MT praktikose meno kūriniai yra vienu metu ir kūrybinės veiklos rezultatai, ir pagrindiniai tiriamieji objektai (Solberg, 2020). Autorė pabrėžia, kad *artistic research* skiriasi nuo praktikų, kuriose meninė praktika tampa tiesiog įrankiu tyrinėti pasaulį. (ten pat) Vis dėlto, matydami kompleksinę požiūrį į MT tikslus ir rezultatus visumą, šį požiūrį savo darbe matome tik kaip vieną iš galimų.

klausimą, mes visgi iškeliamo fundamentalų mokslo filosofijos klausimą: ką laikome mokslu ir kam visgi skiriame pseudomokslo etiketę. Analogiškai, nepabėgtume ir nuo klausimo: o kas gi yra menas? Darosi akivaizdu, kad MT atsiduria šių dviejų fundamentalių filosofinių klausimų sandūroje. Kolizija provokuoja klausti toliau: galbūt menas niekuomet negali būti mokslas? O gal menas vis dėlto visuomet yra kažkiek tyrimas? Ir kada menas pereina į MT siūlomą tarpinę meninę tiriamąją būseną?

MT aktualizavimas skirtinguose akademiniuose kontekstuose

Panašius klausimus kelia ne vien MT teoretikai – jie aptarinėjami įvairiuose akademiniuose kontekstuose. Kaip savo monografijoje teigia Michelkevičius, MT įdomus ir mokslo filosofijos, ir edukologijos, ir sociologijos, ir menotyros, ir kultūros studijų specialistams (ir dar daugeliui kitų). (Michelkevičius, 2016) Skiriasi tik probleminiai klausimai, kuriuos kiekviena akademinė prieiga laiko svarbiausiais. Anot autoriaus, mokslo filosofams čia aktualiausi ontologiniai klausimai ir paties MT ribos—gilinamasi į tai, kas laikytina meniniu tyrimu, kokia meninių tyrimų tipologija, kaip meniniai tyrimai sąveikauja su kitų rūšių tyrimais ir ką, tyrinėdami MT, galime pasakyti apie patį žinojimą. Toliau Michelkevičius pažymi, jog tam tikras ribas perklausia ir menotyrininkai, ir sociologai, ir estetikos bei vizualiųjų menų specialistai,—tik tos ribos, kaip rašoma monografijoje, labiau kritinio pobūdžio – siekiančios kvestionuoti MT praktikų legitimumą (pavyzdžiui, autorius mini menotyrininkų abejonę menininkų sugebėjimu užsiimti kritine savo pačių kūrybinės praktikos refleksija). (ten pat)

Edukologams, anot Michelkevičiaus, MT kontekste įdomiausias MT integracijos į magistrantūros ir doktorantūros studijų programas aspektas, taip pat metodologinė MT pusė, MT užsiimančių studentų ugdymo procesai. (ten pat) Turėdami omenyje, jog pačios edukologijos sąvoka gali būti interpretuojama įvairiai (ir žvelgdami iš Vilniaus universiteto edukologijos magistrantūros programos perspektyvos), edukologiniam interesui taip pat priskirtume monografijoje eksplicitiškai neįvardytą meno ir mokslo politikos formavimo bei stebėsenos aspektą⁵. Šitai teigdami turime omenyje, kad edukologinis interesas, nukreiptas į MT klausimus, gali padėti šį reiškinį pamatyti ne tik kaip savaiminę žanrinę duotybę ir vertybę. Užuoat teikusi metodologinio pobūdžio patarimus visiems mėginantiems įsisamontinti MT žanro dėsnius, tokia prieiga gali pasiūlyti ir kritinį, analitinį žiūros tašką. Joje meno doktorantūros klausimas pamatomas ir kaip mokslo politikos bei aukštojo mokslo socialinių realijų studijos galimybė.

⁵ Čia svarbu pažymėti, jog VU edukologijos magistrantūros programa rengia edukologus, kurie po magistrantūros studijų netampa pedagogais ar andragogais (gali tokiais tapti, tačiau tam reikėtų papildomų studijų). VU edukologijos magistrantūros programa savo turiniu orientuota į tarpdisciplinišką prieigą prie švietimo ir mokslo problemų, o viena iš siūlomų šakų tiesiogiai susieta su švietimo politikos ir lyderystės studijomis.

MT teoretizavimas Lietuvos akademinuose kontekstuose

Nors mūsų rengiamas darbas nepretenduoja tapti MT metodologijos teorija ar žinojimo filosofijos studija per MT prizmę, šioje darbo dalyje pateikiame teorinį komentarą, kuris mums atrodo svarbus pirmiausia dėl MT diskurso Lietuvoje ypatumų. Nors empirinių tyrimų apie menininkus tyrėjus Lietuvoje atlikta nedaug, visgi turime teorinę, metakritinę MT tradiciją, kuri gerai pažįstama visiems susiduriantiems su MT klausimais. Michelkevičiaus monografija „Meninio tyrimo suvesti. Žinojimo kontūrais“ (Michelkevičius, 2016) bei Michelkevičiaus ir Gedučio monografija „Gegutės giesmės. Apie meninio tyrimo žinojimus, praktikas ir poveikius“ (Michelkevičius & Gedutis, 2025) mūsų darbe tampa svarbiais šaltiniais, į kuriuos nurodome mėgindami nusakyti Lietuvos akademinio diskurso MT tema kontekstą.

Minėtos monografijos – tarpdisciplininių studijų rezultatai. Pirmoji – Michelkevičiaus teorinė studija – meninis tyrimas, orientuotas į metateorinius žingsnius bei pasiūlymą kalbėti apie MT pasitelkiant paties MT principus⁶. Antroji, kaip teigia patys autoriai, turėtų būti priskirta ASTS (meno, mokslo ir technologijų studijų) kryptčiai (Michelkevičius & Gedutis, 2025). Abiejose knygose autoriai gilinaisi į meninio tyrimo ir žinojimo sąvokas bei santykius ir plačiai apžvelgia konkretų meninio tyrimo pasireišimo akademiname kontekste atvejį – meno doktorantūrą.

Svarbu pastebėti, jog trečioji meno studijų aukštojo mokslo pakopa ne visuomet savaime reiškia MT praktikų taikymą ir tiesioginį prielankumą joms. Nurodydamas į Borgdorffo knygoje pateikiamus skirstymus (Borgdorff, 2013) Michelkevičius apibendrina, jog santykis su meninio tyrimo implikuojama tyrimo samprata meno doktorantūrose atsiskleidžia trejopai: 1) kai dominuoja akademiškumo svarba ir meninė praktika griežtai atskiriama nuo tiriamosios; 2) kai siekiama sutelkti dėmesį į menines vertybes, tačiau susitelkiama į tai, jog tyrimas būtų integrali meninės praktikos dalis; 3) kai bet koks tyrimo atsiradimas meninėje praktikoje laikomas grėsme praktikos unikalumui ir su šia prieiga išlaikomas kritinis santykis. (Michelkevičius, 2016)

Toks skirstymas autoriaus papildomas Elkinso mintimis, kurios atskleidžia, kokie formatai skirtingais atvejais įsitvirtina meno doktorantūros studijose: pirmuoju atveju, rengiant baigiamąjį darbą tyrimas atliekamas tarsi šalia ir „(in)formuoja meno praktiką“; antruoju – tyrimas tampa neatsiejama ir privaloma meno praktikos dalimi; 3) trečiuoju – MT sąvoka funkcionuoja, tačiau baigiamajam darbui

⁶ Visoje monografijoje pateikiami Michelkevičiaus tyrimų metu sukurti MT konceptų žemėlapiai, kurie neįprastame knygos formate tampa ir savarankiškai paskaitoma kūrybine medžiaga.

(meno projektui/disertacijai⁷) pakanka vien meno kūrinio (ar tyrimo atskirai). (Ten pat) Prie trečiojo atvejo, ko gero, dar reikėtų pridėti atvejį, kai MT, kaip praktikos, atsisakoma visiškai.⁸

Toliau nagrinėdamas Lietuvos meno doktorantūros raidą, autorius teigia, kad mūsų šalyje pamažu mėginamas įtvirtinti antrasis modelis. Tiesa, pastebima, jog griežtas kūrybinės ir tiriamosios dalies atskyrimas vis vien verčia abejoti realiu antrojo modelio įgyvendinimu ir praktiškai palieka didelę tikimybę, jog besiginantieji meno doktorantūros projektus bus atlikę pirmojo modelio darbus. (ten pat)

2025 m. išleistoje, metaforų ir kūrybiniam rašymui būdingos žaismės kupinoje monografijoje Michelkevičius ir Gedutis pasiūlo ir savo metaforišką tipologiją. (Michelkevičius & Gedutis, 2025) Joje, orientuojantis į skirtingus žinojimo perdavimo būdus, išskiriami 5 meno doktorantūrų tipai, kūrybiškai siejami su mobiliojo ryšio greičio modeliais (1G, 2G, 3G, 4G, 5G). Kuo greitis didesnis, tuo labiau doktorantūroje esti lankstumo žinių perdavimo klausimais: nuo griežto akademinio teksto dominavimo (1G) pereinama prie akademiškumo⁹ nunykimo rašytinėje dalyje (4G/4G+) ar visiško rašytinio akademinio teksto nebuvimo galimybės (5G). (ten pat) Iš šios tipologijos paaiškėja, kad, nors Lietuva lyderiauja Europoje mobiliojo ryšio kokybės klausimais, mūsų MT G dažniausiai vis dar neperlipa 3G ribos – kaip vėliau pamatysime aptardami Lietuvos meno doktorantūros nuostatus, akademiniam rašymui bei tam tikram kūrybinės ir tiriamosios dalies atskyrimui vis dar skiriame daug dėmesio.

Meno doktorantūros empiriniai tyrimai

Lietuvos meno doktorantūros empirinių tyrimų apraiškų galima rasti mūsų jau minėtose monografijose. Nors kai kuriuose iš aptariamų tyrimų dalyvavo ir LMTA atstovai, svarbu pastebėti, kad tyrimai visgi labiau orientuoti į vizualiųjų menų doktorantūros kontekstą. Naujausiame Michelkevičiaus ir Gedučio darbe atlikta doktorantūros nuostatų Vilniaus dailės akademijoje (VDA) analizė, taip pat nagrinėjama trumpa 35 asmenų apklausa, kuria buvo siekta išsiaiškinti, kas turėtų būti laikoma gera disertacija ir ar meno disertacijoje privaloma turėti rašytinę dalį. Šalia taip pat pateikiama 2015-2022 m. VDA apgintų disertacijų recenzijų analizė (Michelkevičius & Gedutis, 2025) Pateikta analizė išduoda, jog recenzijas rašantys recenzentai reglamentu vadovaujasi tikrai ne visuomet: autoriai, iš reglamento

⁷ Michelkevičius ir Gedutis apžvelgia meno disertacijos ir meno projekto sąvokų skirtumus, pabrėždami, kad Lietuvoje visgi vyrauja *meno projekto* sąvokos vartojimas (jį matome ir meno doktorantūrą reglamentuojančiuose dokumentuose). *Meno disertacijos* sąvoka kartais vartojama VDA kontekstuose (ten pat), tačiau LMTA ji nelabai pasitaiko. (Michelkevičius & Gedutis, 2025)

⁸ Čia turime omenyje šalis, kuriose MT grįstos meno doktorantūros neišsivystė ir daktaro laipsnį menininkai įgyja moksliniuose kontekstuose (pavyzdžiui, humanitariniuose moksluose ir pan.).

⁹ Akademiškumo sąvokos apibrėžimas, žinoma, reikalautų atskiro tyrimo. Savo darbe (ypač remdamiesi iš dalies struktūruotų interviu metu išsakytomis informantų mintimis) akademiškumą siejame su tikslumu bei tyrėjo dėmesiu teoriškai motyvuotam mąstymui.

išrinkę nurodytus kokybės kriterijus, ieško jų recenzijų tekstuose ir pamato, jog iš 14 išskirtų kriterijų net 9 recenzijose pasikartoja mažiau nei 25% atvejų. (ten pat) Tai rodo, jog tarp dokumentų ir realios meno doktorantūros vertinimo praktikos esti nemenkas skirtumas: tik naujumas, originalumas ir kūrybiškumas laikomi stabiliai pasikartojančiais kriterijais. Numanant, kaip sunku reglamentuoti kūrybiškumą ir originalumą, galime spėti, kad net šių kriterijų pasikartojimas taip pat nereiškia vieningo jų interpretavimo. Tad atsakyti į klausimą, kas yra gerai įgyvendintas meninio tyrimo projektas, Lietuvos meno doktorantūros kontekste dar tikrai sunku.

Atlikdami antrąją tyrimo dalį—siekdami atskleisti, ar su meno doktorantūra susiduriantys asmenys laiko rašytinę meno projekto dalį problemiška,— autoriai priėjo prie išvados, jog rašytinė dalis praktiškai neatrodo tokia nereikalinga, kaip galėtų atrodyti svarstant teoriškai¹⁰. Autoriai teigia, jog hipotetiškai numanytas tyrimo dalyvių priešiškas tekstinei disertacijos daliai nepasitvirtino. Ji, užuot suprasta kaip kliūtis, daugelio buvo interpretuota kaip galimybė lavinti anksčiau mažiau vystytus akademinis gebėjimus bei kaip pagalba siekiant geriau struktūruoti savo kūrybinę veiklą. (ten pat)

Kitų panašių tyrimų Lietuvoje neatlikta, o scenos ir ekrano menų doktorantūra, kitaip, nei vizualiųjų menų doktorantūra, apskritai beveik netyrinėta¹¹. Tuo tarpu pasauliniame kontekste iškyla šios tyrimų apie meno doktorantūrą kryptys:

1) domimasi meno doktorantų ir daktarų tapatybių raida bei karjeros trajektorijomis (pavyzdžiui, Bendrupso kokybiniame tyrime aiškinamasi, kodėl meno profesionalai pasirenka meno doktorantūros kelią ir kaip tai veikia jų praktiką ir tapatybę. Nagrinėjami trys Jungtinės Karalystės kūrėjų atvejai (Bendrup, 2021); Coleman ir Hope kokybiniame tyrime – kūrybiniame projekte¹² tyrinėta nestabili, taki, nuolat vaidmenis keičianti menininko tyrėjo tapatybė (Coleman & Hope, 2024);

2) empiriškai gilinamasi į pačios MT praktikos veikimą doktorantūros programose bei mūsų jau teoriškai aptartą teorinio ir kūrybinio mąstymo santykį (pavyzdžiui, Philips atlikdama literatūros apžvalgą, atvirus kokybinius interviu ir tikslines konsultacijas tyrinėja kūrybiškumo bei originalumo sampratas meno ir mokslo sandūrose (Phillips, 2009); Minder ir Müller aiškinasi, kokios programos padėtų būsiniams meno doktorantams pasirengti būsims studijoms (Minder & Müller, 2023). Čia taip

¹⁰ Ne viename teoriniame darbe keliama rašytinio akademinio teksto, kaip, neva, menininkams dažnai nepažinaus ir neparankaus formato, problematika. Štai Lina Michelkevičė meno doktorantūros praktikas net pavadina tam tikra „akademine prievarta“, kai menininkai priverčiami įrodyti savo veiklos rimtumą rašytiniu žodžiu. (Michelkevičė, 2015, p. 65)

¹¹ Apie MT teatre (aukštojo mokslo perspektyvoje) yra rašiusi Ramunė Balevičiūtė. Jos straipsnyje atsiskleidžia mintis, jog visame pasaulyje dar vis stinga pavyzdžių, kurie galėtų įrodyti, kuo šios praktikos siūlomi žinojimai vertingesni už gilesnes tradicijas turinčių akademinį praktikų žinojimus. (Balevičiūtė, 2017) Kartu, autorė pasiūlo įdomią MT vystymo kryptį ir mato šios praktikos įgalinimą per bendradarbiavimą – ji iškelia mintį, jog MT principai galėtų atverti įdomių galimybių, jei nebūtų privalomai sutelkti į vieno tyrėjo asmenį. (ten pat)

¹² Kokybieniai interviu įrašinėti ir vėliau paskleisti tinklalaidžių formatu.

pat reiktų pridėti tyrimus, kurie gilinasi į tekstinės dalies vaidmenį meno doktorantūroje, bei, apskritai, šiame kontekste tyrinėja rašymo praktikas (pavyzdžiui, Paltridge ir kt. tyrimas apie gerąsias tekstinės ir meninės dalių integravimo praktikas, neigiantis universalaus gerosios praktikos standarto galimybę (Paltridge ir kt., 2012));

3) tyrinėjami instituciniai aspektai ir meno doktorantūrų reguliavimo principai (pavyzdžiui, Vanlee Flandrijos MT diskurso tyrimas atskleidžia, kaip nuo inkliuzyvaus mąstymo apie MT, dėl MT integracijos į doktorantūrą, buvo pereita prie mąstymo apie MT, kaip apie išskirtinai meno doktorantūrai būdingą praktiką¹³ (Vanlee, 2021); Vaughan atlieka išsamią Jungtinės Karalystės mokslo ir studijų institucijų apžvalgą, siekdama išsiaiškinti, kiek esami reguliavimai atliepia praktika grįstų meninių tyrimų įvairovę (Vaughan, 2021). Greta šio aspekto reiktų aptarti ir tyrimus, kurie gilinasi į meno doktorantūros ir meninių tyrimų kokybės vertinimą (pavyzdžiui, Lewandowska, Ochsner ir Kulczycki, taikydami mišrius metodus, tyrė tiriamosios veiklos meninėje praktikoje kokybės vertinimo kriterijus (tyrimas apėmė 10 šalių) (Lewandowska ir kt., 2024) Tyrimas parodė, jog menininkams tyrėjams, vertinant kokybę, vienodai svarbūs ir meninio rezultato kokybės, ir tiriamosios praktikos kokybės aspektai. (ten pat);

4) įvairiose atvejo studijose tiriama pasirinktų institucijų/šalių meno doktorantūrų programų kokybė ir kylantys iššūkiai (pavyzdžiui Draperio ir Harrisono atlikta Australijos Grifito universiteto, Kvinslando konservatorijos, muzikos meno doktorantūros programos studija (Draper & Harrison, 2011)

5) atliekamos refleksyvos, dažnai autoetnografinės studijos, kai patys menininkai-tyrėjai reflektuoja meninio tyrimo galimybes ir ribotumus meno doktorantūroje (pavyzdžiui, Solberg darbas apie episteminį meno kūrinių vaidmenį MT doktorantūroje (Solberg, 2020))

Žvelgiant į tematinių interesų panoramą, galima teigti, jog empiriškai tiriamos MT teorijoje idėjiškai apčiuoptos problemos: teorijos ir praktikos santykiai, akademiškumo (moksliškumo) ir meniškumo sampratos, specifinis meninės tiriamosios veiklos hibridiškumas. Aptarti skirtingi žiūros taškai susisieja su jau pirmo skyrelio pradžioje išsakyta mintimi, jog MT (todėl, dažnu atveju, ir meno doktorantūra) domina ne vien menininkus. Kartu, patys MT vis dažniau peržengia meninius kontekstus— jų vystymasis ir tarpdiscipliniška prigimtis įkvepia mokslo ir meno dialogus, kuriuos tyrinėdami neišvengiamai susiduriame su akademinių tradicijų bei aukštojo mokslo politikos studijomis.

¹³ Anot autoriaus, meninio tyrimo sąvoka, anksčiau apibūdinusi platesnį spektrą kūrybinių praktikų, ilgainiui tapo vis labiau siejama vien su meno doktorantūra.

Meno doktorantūra LMTA: nuo aspirantūros iki doktorantūros

Meno aspirantūros virsmas meno doktorantūra

Meno doktorantūra Lietuvoje pradėta vykdyti tik po 2010-ųjų – pirmieji meno projektai apginti 2015 m. (Michelkevičius, 2016) Anksčiau Lietuvoje buvo vykdoma meno aspirantūra, jos raidos etapai aprašyti 2008 m. atliktoje meno aspirantūros studijoje. (Antanavičius ir kt., 2008) Kaip teigia autoriai, iškart po nepriklausomybės atgavimo nacionalinis meno aspirantūros modelis patvirtintas dar nebuvo: iki 2000 m. aspirantūra vykdyta pagal Sovietų sąjungoje nusistovėjusią tvarką. 2000 m. LR Aukštojo mokslo įstatymu meno aspirantūra įteisinta kaip trečioji universitetinių studijų pakopa, įvestas meno licenciato laipsnis. Visgi, anot studijos autorių, Lietuvos aukštajam mokslui darantis vis europietiškesniam, praėjus šešeriems metams po aspirantūros nuostatų patvirtinimo, kilo poreikis vykdomą modelį persvarstyti ir siekti meno aspirantūros pertvarkymo į meno doktorantūrą. (ten pat) Pagrindinės autorių išdėstytos priežastys:

- a) Nors *de jure* meno aspirantūra buvo prilyginta doktorantūrai, praktiškai tai padaryta nebuvo: studijų trukmė tesiekė dvejus metus, studijas baigusiems asmenims nebuvo suteikiamas mokslinis laipsnis – meno licenciatas negalėjo pretenduoti į docento ar profesoriaus pareigas. (ten pat)
- b) Meno aspirantūros studentai turėdavo rengti referatus, kurie, anot autorių, turėjo aiškiai menotyrinę prigimtį ir neleido kurti kitų formų žinojimo.
- c) Meno aspirantūra neatliepė tarptautiškumo standartų. „Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2008-2010 m. programa“ siekė Lietuvos studijų programų tarptautinio suderinamumo. (ten pat)
- d) Meno aspirantūros trukmė buvo nepakankama aukšto lygio meno ir mokslo rezultatams pasiekti, o studijos savo prigimtimi vis vien labiau priminė kvalifikacijos tobulinimo stažuotę. (ten pat)
- e) Nesuvienodintas meno aspirantūros ir mokslo doktorantūros finansavimas: LR Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 5 d. nutarimas Nr. 818 meno aspirantų nemini greta mokslo doktorantų, kai kalbama apie papildomos vienerių metų stipendijos galimybes. Anot autorių, meno ugdymo įstaigoms finansiškai nesudaroma galimybių vykdyti kai kurias daugiau išlaidų reikalaujančias meno aspirantūros studijas (pavyzdžiui, kino). (ten pat)

Tad panašu, jog pertvarkos priežastis iš esmės galime sugrupuoti į nulemtas išorinių ir vidinių aplinkybių. Žvelgiant iš vidinės perspektyvos atrodo, jog pertvarkos metu meno studijos visapusiškai plėtojosi: atsirado poreikis magistrantūros laipsnį turintiems asmenims sudaryti sąlygas tobulintis ilgiau

nei dvejus metus, norėta vystyti daugiau finansinių išlaidų reikalaujančias sritis (minėtasis kino pavyzdys). Kartu, numatant kūrybinio ir intelektualinio augimo mastą, atsirado poreikis finansiškai ir simboliškai įvertinti būsimų specialistų pasiekimus – suteikti jiems galimybę eiti docento, profesoriaus pareigas. Greta šių vidinių paskatų pastebime ir svarbų europinį kontekstą – Bolonijos procesas įpareigojo Lietuvą ieškoti sprendimų derinant juos su europinių praktikų pavyzdžiais.¹⁴

Pasirinkus meno aspirantūrą paversti meno doktorantūra, 2009 m. įvykdžius įstatymo pakeitimą, meno aspirantūra virto meno doktorantūra ir buvo apibrėžta šitaip:

6. Meno doktorantūros paskirtis – rengti **tyrėjus menininkus**, kurie gebėtų **kurti, interpretuoti ir plėtoti meno praktika pagrįstus tyrimus**. Meno doktorantūros teisę universitetams suteikia Švietimo ir mokslo ministerija. Teisę suteikiama remiantis į meno doktorantūrą pretenduojančios institucijos meno ir mokslinės veiklos lygio įvertinimu, kuris atliekamas Meno doktorantūros nuostatų nustatyta tvarka. Meno doktorantūros nuostatus tvirtina Vyriausybė Lietuvos mokslo tarybos teikimu. **Meno projektą** apgynusiems asmenims suteikiamas **meno daktaro** laipsnis. (LR Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 2100 „Dėl Meno aspirantūros nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo, 2010) (paryškinimai darbo autorės)

Michelkevičius, analizuodamas šio pokyčio reikšmę visgi pabrėžia, jog, nors meno aspirantūros virsmo meno doktorantūra metu įvesta meno praktika grįstų tyrimų sąvoka, Lietuvos meno doktorantūrą reglamentuojančiuose atskirų institucijų dokumentuose dar ilgai išlaikytas prielankumas humanitarinių mokslų žanrui. (Michelkevičius, 2015) Autorius atkreipia dėmesį, jog kūrybinė meno projekto dalis dažnai derinta su menotyros, meno kritikos ar filosofijos rašto darbu, o pats principas dar ilgai išliko artimas Elkinso pirmojo tipo disertacijos sampratai – tyrimas iš esmės buvo skirtas meninei praktikai „(in)formuoti“. (ten pat, 105)

Scenos ir ekrano menų doktorantūra LMTA

Mūsų darbe aptariama Lietuvos muzikos ir teatro akademija teisę vykdyti menų doktorantūrą gavo palaipsniui 2011-2012 m. – pirmiausia muzikos kryptyje, o vėliau ir teatro ir kino kryptyse. Pirmieji meno projektai muzikos kryptyje apginti 2014-2015 m., o kino ir teatro kryptyje 2017 m.

¹⁴ Galima būtų kelti klausimą, kodėl europinė tradicija meno doktorantūroje apskritai pasuko meno ir tyrimų integracijos keliu. Žinoma, doktorantūros skiriasi tarpusavyje – kaip aptarėme pirmame skyriuje – būdų suvokti MT išties yra įvairių. Visgi, jei mėgintume paanalizuoti tą atvejį, kai MT taikymas tiesiogiai susijęs su akademinių praktikų integracija į meninę veiklą, greičiausiai suprastume tuos, kurie šiame procese įžiūri šio tokio dirbtinumo. Štai Dannis Buttas savo knygos pirmajame skyriuje MT atsiradimą meno doktorantūrose pirmiausia sieja su meno ugdymo įstaigų prijungimu prie universitetų – meno ugdymo įstaigų prijungimas pirmiausia pareikalavo panašių į universitetines studijų pakopų (bakaluro, magistrantūros, o ilgainiui ir doktorantūros). Kartu su šiomis pakopomis, anot autoriaus, atsirado poreikis tinkamai įvertinti jose besimokančius studentus. (Butt, 2017) Tokias institucionalizavimo procesų paskatintas MT integracijas į menų doktorantūras stipriai kritikuoja Silvia Henke ir kt. 2020 m. Ciuriche išleistame „Meninio tyrimo manifeste“. (Henke ir kt., 2020) Autorių transliuojama žinutė – kvietimas atkreipti dėmesį, jog MT turėtų atsiriboti nuo institucinių procesų primetamų gairių, kurios iš esmės naikina pačią MT esmę – ir ragina atsakyti siekio menininkų tyrėjų darbus žūtbūt prilyginti mokslinėms praktikoms.

Doktorantūros studijos LMTA trunka ketverius metus – jų bendra apimtis 240 kreditų. Studijų metu rengiamas meno projektas, LMTA doktorantūros reglamente apibūdinamas kaip „darbų visuma, susidedanti iš dviejų integralių dalių: meninės-kūrybinės (toliau – kūrybinė) ir tiriamosios.“ (Balevičiūtė ir kt., 2025, p. 4) Tiriamosios dalies apimtis – 30000-40000 žodžių (apie 100 psl.). Greta rengiamo projekto, priklausomai nuo meno krypties, mokomasi ir skirtingų teorinių dalykų. Muzikos doktorantai greta meno projekto rengimo seminarų mokosi muzikos analizės teorijos ir technikos, naujosios muzikologijos ir kritikos, interpretacijos tyrimų ir kritikos, atlieka kūrybinės ir tiriamosios veiklos praktiką. Teatro ir kino doktorantai studijuoja scenos ir ekraninio meno teorijas, šiuolaikinio teatro ir kino kryptis, pasirenkamąjį teorinį dalyką, taip pat atlieka kūrybinės ir tiriamosios veiklos praktiką. Abiejose kryptyse skiriama dėmesio ir atskiram supažindinimui su MT: muzikos krypties doktorantai išklauso meninių tyrimų metodikos kursą, o teatro ir kino doktorantai, be šio kurso, dar turi kursą pavadinimu *Meninių tyrimų teorija ir atvejų analizė*. (ten pat)

Studijos baigiamos parengtu ir apgintu meno projektu, kuris ginamas, doktorantui įvykdžius reikalavimus: kultūros, meno ir (ar) mokslo žurnaluose paskelbus ne mažiau nei dvi publikacijas, išlaikius visus egzaminus, įvykdžius doktoranto darbo plane numatytus kūrybinius darbus, paskelbus tiriamąją projekto dalį Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazėje (likus 10 dienų iki gynimo) ir doktorantūros administratoriui pateikus pabaigtą meno projekto versiją (likus 2 mėnesiams iki studijų pabaigos). Kūrybinės dalies medžiaga gali būti dokumentuojama ir pateikiama įvairiai: vaizdo ar garso įrašų, partitūrų, kino filmų, recenzijų, reklaminės medžiagos forma ir kt.

Plačiau LMTA scenos ir ekrano menų doktorantūros kontekstus (bei meno doktorantūros Lietuvoje raidą) aptarsime empirinėje šio darbo dalyje.

Socialinio tikrovės konstravimo teorija

Eksternalizacija, objektyvacija, internalizacija

Bergerio ir Luckmanno socialinės tikrovės konstravimo teorija, pateikiama knygoje „Socialinis tikrovės konstravimas. Žinojimo sociologijos traktatas“ (Berger & Luckmann, 1999), remiasi prielaida, kad socialinė tikrovė nėra nei natūrali, nei savaime egzistuojanti, bet yra nuolat kuriama, palaikoma ir atkurama socialinėje sąveikoje.¹⁵ (ten pat, 9) Socialinę tikrovės konstravimą autoriai konceptualizuoja

¹⁵ Apie žmogaus veiklos vaidmenį ir tai, jog pasaulio negalime priimti kaip išankstinės duotybės, iš filosofinės perspektyvos rašė ir lietuvių filosofas Arūnas Sverdiolas. Jo knygoje „Steigtis ir sauga“ kalbama apie tai, jog žmonėms ir kultūroms, kitaip nei gyvūnų pasauliui, esmingai būdingas poreikis steigti naujas prasmes ir perkeisti buvusias, o tai darant perkeisti ir patį pasaulį. (Sverdiolas, 1996) Autorius kalba ir apie kiekvienam žmogui privalomą tapsmą („neužtenka gimti, reikia tapti“ (Sverdiolas, 1996, p. 71)), bei to tapsmo procesų įsteigiamas *skirtingų plotmių bendrijas*. (ten pat) Šiame darbe vartojamos *steigties, steigimo* sąvokos sietinos su minėto filosofo perspektyva.

pasiūlydami dialektinę triadą – eksternalizaciją, objektyvaciją ir internalizaciją, kuri leidžia analizuoti santykį tarp individo veiklos ir visuomenės struktūrų:

Visuomenė ir kiekviena jos dalis vienu metu apibūdinamos šiais trim momentais, todėl kokia nors tik vieno iš jų ar dviejų analizė būna nepakankama. Tas pat pasakytina apie pavienį visuomenės narį, kuris tuo pačiu metu eksternalizuoja savo paties būtį socialiniame pasaulyje ir internalizuoja šį pasaulį kaip objektyvią tikrovę. Kitaip sakant, būti visuomenėje - tai dalyvauti jos dialektikoje. (ten pat, 163)

Eksternalizacija Bergerio ir Luckmanno teorijoje apibrėžiama kaip fundamentali žmogaus egzistencijos sąlyga, ji autorių suvokiama kaip „antropologinė būtinybė“. (ten pat, 73) Žmogus nuolat eksternalizuoja save per veiklą – dirbdamas fizinį darbą, kalbėdamas, mąstydamas. Vis dėlto vien eksternalizacijos nepakanka – žmogus nuolat siekia bendrumo. Mūsų socialinėms sąveikoms pasidaro svarbus prasmių atpažįstamumas, na o socialiai atpažįstami, išdinti žmogaus gyvenimo aspektai, anot autorių, randasi objektyvacijos procesų metu.

Objektyvacija žymi antrąją socialinės tikrovės konstravimo momentą, kai eksternalizuotos reikšmės ima atsiskirti nuo konkrečių veikėjų ir įgyja objektyvios, nuo individo nepriklausomos realybės statusą. (ten pat) Pasikartojančios veiklos formos habitualizuojamos ir tipizuojamos, o kiekvieno individo asmeninė patirtis institucionalizuojama tada, kai jis atlieka objektyvioje realybėje egzistuojančius vaidmenis. (ten pat) Habitualizacija apibūdinami dažnai kartojantys veiksmai – šablonai – pirmiausia reikalingi tam, kad pati egzistencija turėtų kryptį, kurios vien biologinė prigimtis negali užtikrinti. Ji, būdama socialinių procesų dalimi, anot autorių atsiranda net vienišumo kontekstuose— kaip teigia autoriai, – „Net vienišas žmogus turi kompaniją – bent jau tuos veiksmus, kuriuos privalo atlikti.“ (ten pat, 74) Veiksmai visuomenės narių yra nuolat tipizuojami (priskiriami konkrečioms kontekstams ir aplinkybėms) ir tai tampa institucionalizacijos proceso pagrindine sąlyga. Veikėjų abipusiai tipizuoti veiksmai sukuria institucionalizacijos reiškinį, kuris numato, kokie veiksmai, kokiems vaidmenims būdingi ir tampa tam tikra socialinės kontrolės išraiška. Tokia kontrolė nesusikuria akimirksniu – autoriai akcentuoja, jog norint suprasti instituciją svarbu pažinti ją sukūrusius istorinius procesus. Istorija čia irgi tampa socialinių konstruktų – žmonių veiklos rezultatų studija. (ten pat)

Nors, viena vertus, matome, jog šios teorijos perspektyvoje viskas kyla iš pačių žmonių sąveikų, autoriai taip pat pabrėžia, kad institucijos pirmiausia patiriamos kaip egzistuojančios išorėje. Objektyvacijos procesų eigoje socialinė tvarka individams ima atrodyti savaime suprantama, natūrali ir privaloma, tarsi sukurta ir duota išorinės jėgos, o kartais ir neperklausoma:

institucinei tvarkai priskiriama „logika“ yra socialiai pasiekiamo žinojimo багаžo dalis ir laikoma savaime suprantama. Kadangi gerai socializuotas individas „žino“, kad jo socialinis pasaulis yra nuosekli visuma, jis bus priverstas aiškinti gerą ir blogą šio pasaulio funkcionavimą remdamasis šiuo „žinojimu“. Todėl bet kurios

visuomenės stebėtojai yra labai lengva tarti, kad tos visuomenės institucijos iš tiesų funkcionuoja ir integruoja taip, kaip joms „dera“ (ten pat, p. 87)

Šį aspektą autoriai sieja su legitimacijos mechanizmais – teisės, administravimo, mokslo ir ekspertinio žinojimo sistemomis, kurios pateikia paaiškinimus, kodėl socialinė tvarka yra būtent tokia, o ne kitokia. Tokiu būdu atsiranda objektyvi tikrovė, kuri legitimacijos procese pasidaro panaši į išorinę jėgą, prie kurios individas turėtų taikytis, norėdamas tapti tam tikros socialinės grupės dalimi. Čia iškyla trečiasis, internalizacijos, aspektas.

Internalizacija, trečiasis šios dialektinės schemos elementas, apibūdina procesą, kurio metu objektyvuota socialinė tikrovė perimama individo sąmonės ir tampa subjektyvia prasmių sistema. Autoriai teigia, kad internalizacija – neišvengiamas socialinių patirčių procesas, padedantis individui suvokti kitus ir save prasmingoje socialinėje tikrovėje. Bergeris ir Luckmannas šį procesą detaliai analizuoja socializacijos kontekste, skirdami pirminę ir antrinę socializaciją.

Socializacija

Pirminė socializacija, anot autorių, priklauso vaikystės sferai ir skiriasi nuo antrinės socializacijos, kuri kaip tik vyksta (arba turi potencialo vykti) visą gyvenimą, individui patekus į naujus socialinius kontekstus. Priimdamas ir internalizuodamas reikšmingųjų kitų (ten pat, 167) steigiamą tvarką, individas ne tik išmoksta socialines normas ir vaidmenis, bet ir pradeda suvokti juos kaip savaime suprantamus. Autoriai pateikia mamos ir vaiko santykių analogiją, kuri iliustruoja, kaip tam tikras elgesio modelis individualioje sąmonėje gali pavirsti blogo ar gero elgesio tipizacija, kai yra palaikomas reikšmingųjų kitų (motinos ir vaiką supančios socialinės aplinkos). (ten pat) Per reikšminguosius kitus ir pirminę socializaciją visuomenė vaikui tampa ne tik išorine struktūra, bet ir vidine realybe, formuojančia tapatybę, mąstymą ir veikimą. Antrinės socializacijos metu, panašūs modeliai perkeliama iš namų tikrovės į platesnius kontekstus – šiuo atveju, priklausomai nuo individo istorijos, reikšmingaisiais kitais gali tapti įvairiausi žmonės, su kuriais jis ar ji susiduria vykdydamas savo eksternalizacijas. Ryškiausiai tai galėtume pamatyti mokymo procesuose, kurie dažnai primena hierarchines vaikystės namų tikrovės aplinkybes. Koks nors reikšmingasis kitas, kuris pirmiausia svarbus individo vykdomų veiklų legitimacijai (pavyzdžiui, suteikiami diplomai, laipsniai, rašomos recenzijos ir suteikiami kitokie vertinimai) įvairiai formuoja socializuojamojo elgesį. Žinoma, su šiuo formavimu galima išlaikyti kritinį santykį, tad ir internalizacija nebūtinai mechaniška ar automatizuota—ji gali būti refleksyvi, kritiška ar selektyvi, taip pat dalinė ar kompromisinė.

Autoriai kalba apie socializacijos sėkmingumą ir nesėkmingumą—sėkminga socializacija dažniausiai sietina su kiek įmanoma didesniu objektyvios ir subjektyvios tikrovės sutapimu, o nesėkminga – priešingai – dažniausiai byloja apie objektyvios ir subjektyvios tikrovės nesutapimą. (ten pat) Pavyzdžiui galime pasitelkti sėkmingos ir nesėkmingos socializacijos jaunų poetų ratelyje pavyzdį. Jeigu ratelyje objektyviai prasminga ir vertinga kuo daugiau dalyvauti poezijos skaitymuose, kuo dažniau publikuoti savo tekstus kultūros žurnaluose ir siekti nuolatinio kontakto su kitais kuriančiaisiais, pasirinkimas išleisti pirmąją knygą nedalyvavus panašioje literatūrinio ratelio veikloje dažnai laikytinas akibrokštu. Arba jei kokios nors darbo įstaigos kultūroje priimta orientotis į neginčijamą efektyvumą ir bet kokių asmeninių ydų kolegų akivaizdoje slėpimą, nuoširdus pasisakymas apie vieno ar kito projekto bevertiškumą bus priimtas kaip komandinio žaidimo atmetimas (net jei didžioji dalis komandos slapta galvoja taip pat).

Šalia sėkmingos ir nesėkmingos socializacijos procesų aptariamas ir individualisto tipas, kuriam priskiriama migracijos tarp skirtingų socialinių pasaulių galimybė. Autoriai individualizmo galimybę sieja su didele nesėkmingos socializacijos tikimybe, tačiau, ko gero, galima išvelgti ir socialinei adaptacijai gabaus individualisto egzistencijos prielaidą. Tokiu atveju skirtingos socialinės tikrovės asmeninėje veikloje turėtų būti jungiamos taip meistriškai, kad skirtingų socialinių tikrovių veikėjai patį pasirinkimą jungti šias tikroves palaikytų turtinančia galimybe. Ši mintis pirmiausia ateina mąstant apie dabar švietime ir moksle vis skatinamą skirtingų akademinų tikrovių susitikimą ir integralumą. Žinoma, galima apsukti šią mintį ir teigti, jog pati jungimo idėja vėlgi kuria naujos, vientisos švietimo ir mokslo socialinės tikrovės variantą, kuriame iš esmės nebelieka konfliktiškumo. Tad autorių siūlomos tikrojo individualizmo ir sėkmingos socializacijos supriešinimo idėjos greičiausiai nereikėtų stipriai užginčyti.

Kalbos vaidmuo socialinio tikrovės konstravimo teorijoje

Pristatomoje teorijoje svarbų vaidmenį įgyja kalbos klausimas. Kalba laikoma „kognityvinio bagažo pagrindu ir instrumentu, kuriuo objektyvuojama tikrovė“. (ten pat, 91) Kartu ji tampa ir privaloma socializacijos sąlyga – būtent kalba sudaro sąlygas objektyvacijų perdavimui. Autoriai atkreipia dėmesį, kad kalbinės objektyvacijos dėka įvyksta patirčių sudaiktinimas—juo autoriai vadina žmogaus veiklų suvokimo fazę, kurioje žmogaus veikla tarsi atpalaiduojama nuo paties žmogaus ir pradedama suvokti kaip gamtos faktas ar duotybė. Tuomet pasidaro svarbu, kiek objektyvios vertės priimamos kaip sudaiktintos, ir kiek žmonės suvokia galintys jas perkeisti. Sudaiktinti, anot autorių, būna ir vaidmenys—tuomet gali net susikurti sąlygos, kuriomis vieni ar kiti elgesio modeliai nebekvestionuojami, nes, neva,

savaime priklauso vaidmeniui. (ten pat) Gana radikalus pavyzdys galėtų būti ribinių situacijų kontekstuose susiklostantis radikalumas, kai vien priklausymas tam tikrai tautai ar profesijai, sudaro prielaidas nusikaltimams ar destruktiviam elgesiui. Minėtuojų radikaliu vaidmenų sudaiktinimo atveju, individualiu lygmenimi gali būti atsisakoma už veiklą prisiimti bet kokią asmeninę atsakomybę.

Kad ir kaip radikalai gali reikštis objektyvacijos procesuose besireiškiantis sudaiktinimas, paties sudaiktinimo, ypač besireiškiančio per patirties ir supančių objektų įžodinimą, labai reikia bet kokiai socialinei sąveikai. Kalba tampa tam tikra objektyvios ir subjektyvios tikrovės susitikimo erdve. Žinoma, ji išlieka ir šių tikrovių asimetrijos sąlygotąja – objektyvios ir subjektyvios reikšmės praktiškai niekuomet negali sutapti, nors (ypač, kai prasmė giliai internalizuota) jos gali būti labai glaudžiai susijusios. Objektyvios ir subjektyvios tikrovių asimetriją autoriai aiškina teigdami, jog, nors visi dalykai pasaulyje gali būti objektyvuoti, kiekvienas individas atskirai nėra pajėgus internalizuoti visos objektyvuotos tikrovės. (ten pat) Tad natūralu, kad kai kurios kam nors, atrodytų, visuotinai savaime suprantamos reikšmės, bus naujos su jomis nesusidūrusiems (ir nesusidūrusiems ne vien kalbiniu, bet apskritai, visos žmogiškosios patirties ir veiklos atžvilgiu).

Čia iškart galime pagalvoti apie šio darbo pradžioje aiškinamą MT sąvoką bei jos daugiareikšmiškumą—priklausomai nuo MT taikančios bendruomenės, ji, atrodo, įgyja variantiškumo. Įvertinti, ar dėl reikšmių variantiškumo daugėja pačių MT praktikų, – gana gilių intelektualinių pastangų reikalaujantis darbas. Tačiau savo darbe laikomės prielaidos, kad poreikis tikslinti objektyvaciją greičiausiai byloja apie variantiškumus ir esamos (o gal iš anksto programuojamos) eksternalizacijos lygmenyse. T. y., atsiradus naujoms objektyvacijoms (sąvokoms), ypač, jei šios bus susijusios su legitimacijos procesais, neišvengiamai rasis ir naujo tipo eksternalizacijų (arba esamos, anksčiau laikytos nereikšmingomis, bus sureikšmintos ir įgis naują statusą). Tad galima sakyti, jog nauji žodžiai potencialiai darys įtaką ir žmonių sąveikai, ir pasauliui.

Eksternalizacijos, objektyvacijos ir internalizacijos dialektika

Kadangi pradėdami kalbėti apie eksternalizaciją, objektyvaciją ir internalizaciją Bergerio ir Luckmanno teorijoje akcentavome autorių pabrėžiamą šių procesų dialektinę prigimtį, dar kartą grįžtame prie šių procesų susietumo idėjos. Kiekviena veikla (eksternalizacija) randasi ne vakuume, o jau institucionalizuotų praktikų visumoje. Žinoma, naujumas, arba Sverdiolo įvardijama *steigtis* (Sverdiolas, 1996), kuria naujumą ir objektyvuotoje tikrovėje – tad prisideda prie jau turimų institucijų raidos

(paprastai tariant, galima sakyti, kad viskas, kas dabar yra savaime suprantama, nėra ir nebus savaime suprantama amžiams).

Tačiau aptariamą objektyvųjų dinamiką sąlygoja internalizacijos procesai, pasireiškiantys per socializaciją. Internalizacija nulemia asmeniškai (ir socialiai) prasmingų reiškinių atsiradimą. Žvelgdami iš praktinės, teoriniu mąstymu mažiau paremtos perspektyvos, galėtume internalizacijos procesus iliustratyviai susieti su skirtingose socialinėse terpėse susiklostančiomis madomis, visuomenės tendencijomis, nepaaiškinamu, atrodytu, asmenišku, tačiau iš tiesų tokiu kolektyviniu įvairiausių dalykų troškimu. Galima būtų sakyti, kad internalizuotos objektyvacijos lemia ir būsimas eksternalizacijas – o pastarosios, dėl Sverdiolo aptariamų „konstitutyvinės“, „kuriamosios“, „steigiančios“ žmogiškosios energijos (Sverdiolas, 1995), visgi ilgainiui pareikalauja naujų objektyvacijų. Šitaip net universaliosios žmogiškosios eksternalizacijos – tokios, kaip giminės pratęsimas, prisilietimo, ryšio troškimas ar būsto poreikis – konkrečiu laiku, konkrečioje erdvėje fiksuojamoje socialinėje bendrijoje įgyja savitas objektyvacijas. Galėtume sakyti: elgiamės ir taip pat, kaip mūsų protėviai, ir visiškai skirtingai vienu metu.

Pristatytos dialektinės schemos taikymas leidžia su aptariamais socialiniais reiškinių sukurti analitinį, kritinį santykį—įvertinti ne tik socialinių institucijų kilmę, bet ir tai, kaip jos palaikomos bei reprodukuojamos kasdienėje praktikoje. Metodologijos dalyje plačiau aptarsime taikomą interpretacinės schemos operacionalizaciją, kurios imdamiesi empiriniuose duomenyse mėginsime korektiškai užčiuopti teorijoje pasiūlytos dialektinės triados elementus.

Empirinis tyrimas

Tyrimo metodologinė prieiga

Tyrimas grindžiamas atvejo studijos metodologine perspektyva. Kaip enciklopediniame straipsnyje teigia Anthonis M. Orumas, atvejo studija — tai vieno reiškinio tyrimas, kurio metu dažnai naudojami keli duomenų rinkimo metodai, leidžiantys surinkti platų informacijos spektrą apie tiriamą atvejį. (Orum, 2001, p. 1509) Tyrimas paremtas konstruktyvistine prieiga (Berger ir Luckmann, 1999), pagal kurią socialinė tikrovė yra intersubjektyviai kuriama per institucines praktikas, diskursus ir kasdienes veiksmus. Remiantis šia prielaida, pasirinkta interpretacinės instrumentinės atvejo studijos metodologija, leidžianti per konkretų atvejį atskleisti bendresnio pobūdžio įžvalgą. (2005 cit. iš Merriam, 2009)

Mūsų tyrime, pasitelkiant skirtingus duomenų rinkimo būdus, LMTA scenos ir ekrano menų doktorantūra tyrinėjama kaip MT žanro institucionalizacijos atvejis. Tokiu būdu siekiame ir minėtojo instrumentinio tikslo: tyrinėdami scenos ir ekrano menų doktorantūrą Lietuvoje kartu siekiame atskleisti, kaip Lietuvoje institucionalizuojamas sąlyginai naujas akademinis žanras, – meninis tyrimas. Norint paaiškinti, kaip šis procesas pasireiškia konkrečiu studijuojamu atveju, pasirinkta gilintis į:

- a) meno doktorantūrą reglamentuojančius dokumentus (formalioji institucionalizacijos proceso apžvalga, objektyvacijos lygmuo);
- b) scenos ir ekrano menų doktorantūrą studijuojančių, baigusių bei mokslo ir studijų institucijose dirbančiųjų statistiką (prielaidos įvertinti menininko tyrėjo vaidmens internalizacijos intensyvumą po meno doktorantūros studijų baigimo)
- c) scenos ir ekrano doktorantų meno projektų gynimus (institucionalizacijos proceso raiška praktikoje; MT, kaip asmeninė eksternalizacija ir internalizuota akademinė praktika);
- d) individualias scenos ir ekrano meno daktarų patirtis (akademinė socializacija scenos ir ekrano menų doktorantūroje: MT, kaip asmeninė eksternalizacija ir internalizuota akademinė praktika; meno daktarų santykis su objektyvuota tikrove).

Tyrimo organizavimas (eiga), etika, dalyviai ir instrumentai

Tyrimas atliktas 2025 – 2026 m. Pradėta nuo teorinių tekstų analizės: siekta išsiaiškinti MT žanro taikymo ištirtumą Lietuvoje ir užsienyje, susipažinti su pagrindiniais MT žanro teoretikais, įsigilinti į MT bei meno doktorantūrą analizuojančių empirinių tyrimų kontekstą. Pasirinkus interpretacinę teorinę prieigą studijuota Bergerio ir Luckmanno socialinio tikrovės konstravimo teorija, vystytas empirinio tyrimo dizainas. Siekiant geriau pažinti meno kontekstus Lietuvos aukštajame moksle

greta magistrinio darbo atlikta praktika Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Mokslo skyriuje. Jos metu gilintasi į planuojamų ekspertinių meno veiklos vertinimų problematiką. Nors dėl apimties ribotumų šiame darbe nepanaudota praktikos metu surinkta medžiaga, ŠMSM sukaupta patirtis (pažintis su meno vertinimą ir meno doktorantūrą reglamentuojančiais dokumentais, sutelktų grupių diskusijų organizavimas meno vertinimo klausimais ir kt.) tapo svarbiu kontekstu, padedančiu susisteminti turimą teorinį žinojimą ir suteikiančiu kryptį planuojamai atvejo studijai.

Gynimų stebėjimų medžiaga surinkta 2025 m. gruodžio mėnesį, stebėti keturi meno projektų gynimai: iš jų vienas muzikos ir trys teatro ir kino meno doktorantūros kryptyje. Stebėjimų metu vadovautasi priede nr. 1 pateikiamomis gairėmis. Stebėjimai buvo atliekami viešai prieinamų doktorantūros gynimų metu. Renginiai buvo atviri visuomenei, individualūs pasisakymai nebuvo įrašinėjami, o tyrimo užrašuose fiksuotos tik apibendrinamojo pobūdžio pastabos. Analizėje atsisakyta identifikuojančios informacijos, siekiant apsaugoti dalyvių anonimiškumą.

2026 m. sausio-vasario mėn. atlikti septyni individualūs iš dalies struktūruoti interviu (Gaižauskaitė & Valavičienė, 2016) Informantai – 2023-2025 m. meno daktaro laipsnį įgiję asmenys, į meno doktorantūrą įstoję 2017-2020 m. Šeši iš septynių interviu atlikti nuotoliniu, vienas kontaktiniu būdu. Interviu trukmė varijuoja nuo 45 min iki 1 h 10 min. Informantams užduoti klausimai apie meno doktorantūros procesą, meninio tyrimo žanrą, meno doktorantūros raidą, meno ir mokslo finansavimo galimybes. Interviu metu taip pat skiriama dėmesio informantų karjeros trajektorijoms. Detalus klausimynas pateikiamas priede nr. 2. Kiekvieno interviu pradžioje gautas žodinis informanto sutikimas dėl interviu įrašymo ir naudojimo baigiamojo darbo rengimui.

Tyrimo analizės dalyje naudojami NŠA ŠVIS Studentų registro statistiniai duomenys suteikti LR švietimo, mokslo ir sporto ministerijos.

Interpretacinės schemos operacionalizacija: eksternalizacija, objektyvacija ir internalizacija - dialektinė prieiga

Siekiant išlaikyti socialinio tikrovės konstravimo teorijoje pateikiamą eksternalizacijos, objektyvacijos ir internalizacijos procesų dialektikos idėją, atliekant duomenų analizę, susitelkta į šių procesų susietumo tyrinėjimą.

Atliekant dokumentų apžvalgą atrinkti svarbiausi meno aspirantūros ir meno doktorantūros raidos etapai (meno aspirantūros pertvarka į meno doktorantūrą 2010 m., meno doktorantūros nuostatų pakeitimai 2017 m., 2020 m. ir 2024 m.). Taip pat, norint įsigilinti į LMTA scenos ir ekrano menų doktorantūros atvejį, apžvalgai atrinkti scenos ir ekrano meno doktorantūros ekspertinio vertinimo (2017 ir 2023-2024 m.) dokumentai. Apžvelgiant nuostatų kaitą, tyrinėjama, kaip kinta meno doktorantūra (ir

MT žanrą) objektyvuojančios kategorijos: paprasčiau tariant, kaip kinta su MT žanro taikymu ir meno doktoranto vaidmenimi susiję apibrėžimai. Objektyvacijų kaitos apžvalga susiejama su MT, kaip akademinio žanro, internalizacijos klausimais: gilinamasi, kaip apibrėžimų kaita susijusi su meninio tyrimo legitimizavimu institucijose ir kaip kaita kreipia MT institucionalizaciją. Šiam aspektui aptarti pasitelkiami ir ekspertinio vertinimo dokumentai, kuriuose atsispindi, kaip ir kiek ekspertai vertintojai interpretuoja (ir internalizuoja) nuostatuose objektyvuojamas reikšmes.

Dokumentų apžvalgoje atlikta analizė susiejama su bendrojo pobūdžio scenos ir ekrano menų doktorantūros statistika. NŠA ŠVIS Studentų registro duomenimis paremtose lentelėse atsispindi kiekybiniai scenos ir ekrano menų doktorantūros rodikliai, atskleidžiantys, kiek iš viso asmenų skirtingose scenos ir ekrano meno kryptyse yra įgiję meno daktaro laipsnius. Taip pat žvelgiant į duomenis siekiama parodyti muzikos ir teatro ir kino krypčių doktorantūrų rezultatyvumo skirtumus – atliekant minimalios vertės nustatymą (paaiškinta analizuojant duomenis) vertinamas preliminarus menininkų tyrėjų veiklos tęstinumo mokslo ir studijų institucijose rodiklis. Kiekybiniu požiūriu vertinamas MT internalizacijos meno daktarų karjerose intensyvumas. Statistinių duomenų apžvalgos (kiekybinių duomenų) susiejimas su ekspertinio vertinimo dokumentais (kokybiniais duomenimis) tampa prielaida tolimesniam gilinimuisi į MT žanro institucionalizaciją ir internalizaciją kituose duomenų analizės etapuose.

Gynimų stebėjimų užrašai ir iš dalies struktūruotų interviu išrašai analizuoti MAXQDA programa. Gynimų stebėjimų atveju taikytas tematinio kodavimo principas, o iškilę tematiniai kodai vizualizuoti MAXQDA sugeneruotais kodų medžiais. Vizualizuotų duomenų analizei pasitelkiama aptarta socialinio tikrovės konstravimo prieiga.

Iš dalies struktūruotiems interviu koduoti taikytas dvikryptis kodavimas. Medžiagai sukoduoja identifikuojant temas ir interpretuojant citatas socialinio tikrovės konstravimo procesų požiūriu. Tematinių ir interpretacinių kodų sankirtas analizuojame MAXQDA programa sudarydami kodų sąsajų lenteles, parodančias, kiek intensyviai, doktorantams kalbant apie skirtingus tematinius menų doktorantūros aspektus, pasireiškia eksternalizacijos, objektyvacijos ir internalizacijos procesai. Kai tas pats duomenų elementas sukoduojamas ir tematiniu, ir interpretaciniu kodu, fiksuojamas persidengimas. Kuo dažniau konkrečioje temoje tematinis kodas persidengia su interpretaciniu, tuo intensyviau lentelėje atspindimas jų ryšys. Šitai leidžia vertinti, kaip apklausiamų meno daktarų veiklos ir citatose išskylančios nuostatos susisieja su objektyvuotoje tikrovėje steigiamomis reikšmėmis. Kartu ši analizė tampa galimybe kiek kompleksiškesniu būdu, nei prieš tai atliekant bendrojo pobūdžio statistinę apžvalgą, permąstyti meno daktarų akademinės socializacijos klausimus.

Tyrimo rezultatų analizė

Sąvokų kaita meno doktorantūrą reglamentuojančiuose dokumentuose

2009 m. meno aspirantūrai virtus meno doktorantūra, diskurso lygmenyje įvyksta pokyčių, kurie leidžia daryti prielaidą, jog trečiojoje menų studijų pakopoje siekiama keisti meno doktoranto (anksčiau buvusio meno aspiranto) veiklų tikslus ir pobūdį.

Taikant mūsų interpretacinę schemą, toks veiklos pobūdžio keitimas sietinas su meno doktorantui priskiriamo vaidmens plėtimu ir transformacija. Pirmieji meno doktorantūros vystymą reglamentuojantys dokumentai rodo, jog trečiosios menų studijų pakopos studentas turėtų būti naujų žinių kūrėjas bei menininkas, kurio kūrybinė veikla stipriai susieta su tiriamąja (LR Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 2100 „Dėl Meno aspirantūros nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo, 2010). Anksčiau buvęs trečiosios menų studijų pakopos tikslas: „meno studijų srities dalykų dėstytojams rengti ir menininkams specializuotis“ (LR Vyriausybės nutarimas dėl Meno aspirantūros nuostatų patvirtinimo, 2002) meno doktorantūroje įveda tyrėjo menininko sąvoką:

Meno doktorantūros (toliau – doktorantūra) paskirtis – **rengti tyrėjus menininkus**, sudaryti jiems sąlygas **kūrybinę veiklą jungti su savarankiškais tyrimais**, siekti meninės brandos, praturtinti meno sritį vertingomis **įžvalgomis ir naujomis žiniomis**.(LR Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 2100 „Dėl Meno aspirantūros nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo, 2010) (paryškinimai darbo autorės)

Nors tyrėjo menininko apibrėžimo atskirai nepateikiama nė viename meno doktorantūrą reglamentuojančiame dokumente, po 2010 m. meno daktarui priskiriamos ne tik profesinės ir visuminės, bet ir tiriamosios kompetencijos. (ten pat) Svarbu paminėti, kad dar vėliau, po 2020 m. įvykdytų pakeitimų, nebematoma poreikio akcentuoti, jog meno doktorantūra menininką rengia meninei karjerai, ir susikoncentruojama vien į tiriamųjų bei visuminių kompetencijų pabrėžimą. (Įsakymas dėl švietimo ir mokslo ministro 2017 m. vasario 8 d. įsakymo Nr. V-69 „Dėl Meno doktorantūros nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo 2020) Šitai atsispindi ir aprašant doktorantūros vykdymą: jeigu iki 2020 m. teigiama, jog doktorantūros metu doktorantas „tobulina profesinę praktiką ir įgyja numatytas visumines kompetencijas“ (Įsakymas dėl Meno doktorantūros nuostatų patvirtinimo, 2017, p. 6) po 2020 m. atskirai išskiriamos tiriamosios kompetencijos: „doktorantas tobulina kūrybinę **ir tiriamąją** praktiką ir įgyja numatytas visumines kompetencijas“ (Įsakymas dėl švietimo ir mokslo ministro 2017 m. vasario 8 d. įsakymo Nr. V-69 „Dėl Meno doktorantūros nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo 2020, 5) (paryškinimai darbo autorės) Tad galima kelti klausimą, kodėl reglamentuojant meno doktorantūrą nusprendžiama

atsisakyti meno doktorantūros tikslų tiesioginio susiejimo su profesiniu tobulėjimu. Panašu, kad bent jau diskurso lygmenyje taip galbūt bandoma atsiriboti nuo dar meno aspirantūroje aiškiai figūravusio susitelkimo į trečiosios pakopos studijas, kaip į išimtinai menininko karjerai tarnaujantį ugdymąsi.

Analizuodami po 2010 m. vykdytus (2017, 2020 ir 2024 m.) doktorantūros nuostatų pakeitimus, pastebime, kad MT meno doktorantūroje institucionalizuojamas vis labiau orientuojantis į tiriamosios praktikos akcentavimą. Štai įvykdžius naujausius 2024 m. pakeitimus meno doktorantūros apibrėžimas visiškai sutrumpėja: „Meno doktorantūros paskirtis – rengti tyrėjus menininkus, kurie gebėtų kurti, interpretuoti ir plėtoti meno praktika pagrįstus tyrimus.“ (Įsakymas dėl švietimo, mokslo ir sporto ministro 2017 m. vasario 8 d. įsakymo Nr. V-69 „Dėl Meno doktorantūros nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo, 2024) Apibrėžiant studijų paskirtį meno doktorantūros institucionalizacijos lygmenyje dar stipriau, nei 2020 m., atsiribojama nuo orientacijos į meninį tobulėjimą – meninio tobulėjimo aspektai perkeliama į doktorantūros procesą aptariančią dokumento dalį, pagrindiniame tikslu jų nebematome. Tad galima sakyti, jog meno doktorantūros institucionalizacija vis stipriau susiejama su menininko tyrėjo vaidmens steigimu – formuluotė trumpėja ir išryškina konkrečią meno doktoranto veiklos tipizaciją – meninį tyrimą (MT).

Panašu, kad nuo pat 2010 m. nuostatai sudaro vis mažiau prielaidų trečiosios pakopos studentui prioritetizuoti meninę raišką, - jie įpareigoja ieškoti būdų savo kūrybinės praktikas „jungti su tyrimais“, o tarp rezultatų atsiranda įpareigojimas kurti ne tik „vertingas išvalgas“, bet ir „naujas žinias“. (LR Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 2100 „Dėl Meno aspirantūros nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo, 2010)

Po 2020 m. meno doktorantūros nuostatuose paminimas „praktika grįstas tyrimas“, o greta įvardijamas ir privalomas dviejų meno projekto dalių integralumas. (Įsakymas dėl švietimo ir mokslo ministro 2017 m. vasario 8 d. įsakymo Nr. V-69 „Dėl Meno doktorantūros nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo, 2020) Prisiminę šio darbo teorinėje dalyje aptartus MT tipus, galime sakyti, jog, pagal Elkinso tipologiją (žr. 11 psl.) mėginama nuo pirmojo tipo pereiti prie antrojo: siekiama, kad tiriamoji meno projekto dalis taptų neatsiejama nuo kūrybinės – kad ji taptų esmine sąlyga kūrybiniam procesui, o ne tik pagalbine informuojančia priemone ar formalumu.

2024 m., aprašant doktoranto tiriamąją veiklą išplečiamas tiriamojo darbo formatų spektras— greta „išsamaus įvairialypio savo kūrybos ir (ar) interpretacijos metodo tyrimo ir pagrindimo, aktualių meno praktikos problemų gvildenimo“ bei „teorinio-metodologinio tyrimo“ atsiranda „eksperimentinis tyrimas ir kitos doktorantūros reglamente numatytos tyrimų formos“ (Įsakymas dėl švietimo, mokslo ir sporto ministro 2017 m. vasario 8 d. įsakymo Nr. V-69 „Dėl Meno doktorantūros nuostatų patvirtinimo“

pakeitimo, 2024, p. 8). Nuoroda į bendrojo pobūdžio doktorantūros reglamentą rodo, jog menininkas tyrėjas tarsi pakviečiamas užsiimti ne vien savirefleksija ir meninės veiklos metodologiniu teoretizavimu, tačiau ir kitomis, akademinuose kontekstuose legitimomis mokslinės veiklos formomis.

Vis dėlto pati menininko tyrėjo vaidmens institucionalizacija kelia klausimų. Kaip minėjome referuodami į 2008 m. studiją, – viena iš 2009 m. inicijuotos pertvarkos prielaidų buvo spręsti tuometinių meno licenciatų veiklos tęstinumo klausimus. Panašu, jog siekta naujuosius meno daktarus orientuoti daugiakrypčiam veikimui, neapsiribojant meninės praktikos meistryste, bei skatinti mokslo ir meno dialogą per meninius tyrimus. Ko gero, pradžioje manyta, kad meninei tiriamajai praktikai Lietuvos mokslo pasaulyje institucionalizuoti pakaks naujo trečiosios studijų pakopos tvarkos reglamentavimo. Visgi ilgainiui, net žvelgiant į naujausius dokumentus atrodo, kad pokyčiai institucionalizavo ne meninę tiriamąją praktiką apskritai, o meninę tiriamąją praktiką, kaip specifinę meno doktorantūros studijų dalį. Nors nė vienas meno daktaras nėra (ir neturėtų būti) įpareigotas po meno doktorantūros studijų tęsti meninių tyrimų, visgi greičiausiai nereikėtų atmesti minties, jog pati doktorantūros pertvarka implikuoja meninių tyrimų tęstinumo lūkestį.

Tokią mintį patvirtina ir mūsų aptarti aspektai: doktorantūros tikslo susiejimas su MT, tiriamųjų kompetencijų svarbos iškėlimas, sąveikų su kitomis akademinėmis disciplinomis skatinimas. Panašu, jog institucionalizacijos procesu siekiama menininką tyrėją įvesti į akademinę bendruomenę, tačiau verta patyrinti, kiek šis tikslas įgyvendinamas praktikoje.

Statistiniai LMTA scenos ir ekrano menų doktorantūros duomenys ir ekspertinių vertinimų kontekstas

Scenos ir ekrano menų doktorantūros studentų bei absolventų kiekybiniai rodikliai. Skirtumai tarp krypčių

Šiuo metu Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje meno doktorantūrą studijuoja 32 asmenys – 15 muzikos ir 17 teatro ir kino doktorantūroje.¹⁶ Iš viso į akademiją nuo 2010 m. priimta 115 meno doktorantų, suteikti 57 meno daktaro laipsniai. Atmetę šiuo metu studijuojančiųjų ir gavusiųjų meno daktaro laipsnį skaičių, galime apskaičiuoti, kiek doktorantų nebaigė meno doktorantūros studijų. Atlikę aritmetinius veiksmus, gauname 26 asmenis studijų eigoje nusprendusius jų nebetęsti. Jeigu pažvelgtume į atskiras kryptis, pamatytume, jog pasitraukusių iš muzikos krypties doktorantūros turėtų būti 24, o iš teatro ir kino studijų vos 2. Žinoma, tai nereiškia, jog muzikos doktorantūros studijos kuo nors blogesnės:

¹⁶ Čia ir toliau remiamės NŠA ŠVIS duomenimis. Žr. lentelę nr. 1 ir lentelę nr. 2.

vien stebint statistikos dinamiką pasimato, kad į muzikos doktorantūrą (nuo pat aspirantūros pertvarkos į doktorantūrą) priimta gerokai daugiau asmenų.

Lentelė nr. 1

Meno doktorantūra scenos ir ekrano menų srityje: statistika. Šaltinis: NŠA ŠVIS Studentų registras. Žiūrėta 2026 m. vasario 11 d.

	Priimta 2010-2025	Šiuo metu studijuoja	Ilgįjė meno daktaro laipsnį (2010-2024)
Iš viso LMTA	115	32	57
Muzika	78	15	39
Teatras ir kinas	37	17	18

Skaičių skirtumai tarp muzikos ir teatro ir kino kryptų galėtų sudaryti išpūdį, jog muzikos kryptyje MT jau stipriau internalizuotas. Tokią mintį galėtų pasiūlyti ir 2017 ir 2023-2024 m. vykdyti ekspertiniai scenos ir ekrano menų doktorantūros vertinimai – jie patvirtina lentelėse stebimą muzikos meno daktarų skaičiaus atotrūkio nuo teatro ir kino meno daktarų tendenciją. Jeigu pažvelgtume į komentarus dėl atliekamų MT kokybės, pamatytume, jog muzikos krypties vertinimuose tokio pobūdžio pastabų neišsakoma. Pagrindinės ekspertų rekomendacijos sietinos su aktyvesniu darbų viešinimu, ryšių su absolventais palaikymu ir didesnio tarptautiškumo skatinimu. (*Meno doktorantūros ekspertinis įvertinimas. Muzika, 2017; Meno doktorantūros ekspertinis įvertinimas. Muzika, 2023*)

Tuo tarpu teatro ir kino menų doktorantūroje ir 2017 m., ir 2023-2024 m. daug dėmesio skiriama kūrybinės ir teorinės dalių integralumo aptarimui (*Meno doktorantūros ekspertinis įvertinimas. Teatras ir kinas, 2017; Meno doktorantūros ekspertinis įvertinimas. Teatras ir kinas, 2023*). Teigiama, jog meno projektai pernelyg artimi humanitarinių mokslų darbams – rekomenduojama labiau pasigilinti į meno doktorantūros tikslus ir stiprinti jos unikalumą. (ten pat) Vis dėlto įdomu, kodėl tuomet muzikos krypties vertintojai ekspertai panašių integralumo klausimų meno projektams nekelia. Muzikos meno doktorantūrą vertinančiame dokumente apsiribojama lakonišku pastebėjimu, jog kūrybinė ir tiriamoji dalys korektiškai ir lygiavertiškai suplanuotos doktoranto studijų plane (*Meno doktorantūros ekspertinis įvertinimas. Teatras ir kinas, 2023*).

Šioje vietoje pastebime skirtingą meno doktorantūrų vertinimo gylį: muzikos atveju atitikimas MT žanrui vertinamas analizuojant formalią studijų organizavimo tvarką, o teatro ir kino atveju gilinamasi nuodugniau: aptariamos ir apklausos su doktorantais, ir apginti meno projektai. Tad nors žvelgdami į statistinius duomenis norėtume teigti, jog MT muzikos meno doktorantūroje internalizuotas

stipriau, matydami skirtingai išreiškiamus ekspertų vertintojų lūkesčius, visgi drįstame tuo abejoti. Žinoma, šis mūsų pastebėjimas pasilieka diskusinio, o ne apibendrinamojo pobūdžio: reikėtų papildomų tyrimų, kurie leistų įvertinti, kodėl muzikos krypties ekspertinio vertinimo metu nekalbama apie MT žanro taikymo kokybę. Kaip bebūtų, atkreipdami dėmesį į šią detalę, pastebime, jog tikėtina, kad dvi scenos ir ekrano menų kryptys MT savo praktikoje interpretuoja skirtingai. Šis variantiškumas nėra savaiminė blogybė, tačiau ji, ko gero, svarbu prisiminti prieš darant kokias nors išvadas apie MT žanro internalizaciją scenos ir ekrano meno daktarų tarpe.

Scenos ir ekrano meno daktarų dalyvavimo mokslo ir studijų institucijų veikloje vertinimas

Ir ekspertinio vertinimo dokumentuose, ir mūsų turimos statistikos analizėje, nors ir ribotai, tačiau vis dėlto keliamas meno daktarų karjeros trajektorijų klausimas. Tiesa, ekspertinių vertinimų atveju, veiklos tęstinumo aspektas minimas įvardijant LMTA pateikiamų savirefleksijų trūkumus – įstaiga skatinama aiškiau artikuliuoti, kaip meno daktarai tęsia mokslinę ir meninę veiklą, nurodyti konkretesnius ir išsamesnius veiklų pavyzdžius (taikoma abiem meno kryptims, abiem ekspertinio vertinimo atvejais). Toks komentaras susisieja su mūsų ankstesniame skyrelyje atsargiai daryta išvada, jog meno doktorantūros institucionalizacijos procesu siekiama skatinti menininkų tyrėjų veiklos aktyvumą. Apčiuopiamų, apskaitomų rezultatų nebuvimas ekspertų matomas kaip tobulintina sritis – panašu, jog norėdama tvirčiau legitimizuoti savo vykdomą veiklą, įstaiga turi pasistengti įrodyti meno daktarų akademinės (ir meninės) socializacijos sėkmingumą.

Nors Lietuvoje neturime duomenų ir tyrimų, kurie leistų nuodugniai apžvelgti meno daktarų veiklos tęstinumo klausimus, iš turimos bendrosios statistikos galime matyti, kiek meno daktarų 2020-2025 m. laikotarpiu dirbo mokslo ir studijų institucijose (MSI). Šiuo metu (2025 m. duomenimis) mokslo ir studijų institucijose (teatro ir kino bei muzikos kryptyse) dirba 16 asmenų, turinčių meno daktaro laipsnį (žr. pirmą lentelės nr. 2 grafą).

Lentelė nr. 2

Mokslo ir studijų institucijose įdarbintų meno daktaro laipsnį turinčių asmenų statistika. Šaltinis: NŠA ŠVIS Studentų registras. Žiūrėta 2026 m. vasario 11 d.

	Šiuo metu MSI dirbančių meno daktarų skaičius	Minimalus asmenų skaičius MSI (per 2020-2025 m. laikotarpį) ¹⁷	Iš viso įgijusių meno daktaro laipsnį
Iš viso LMTA	16	16	57

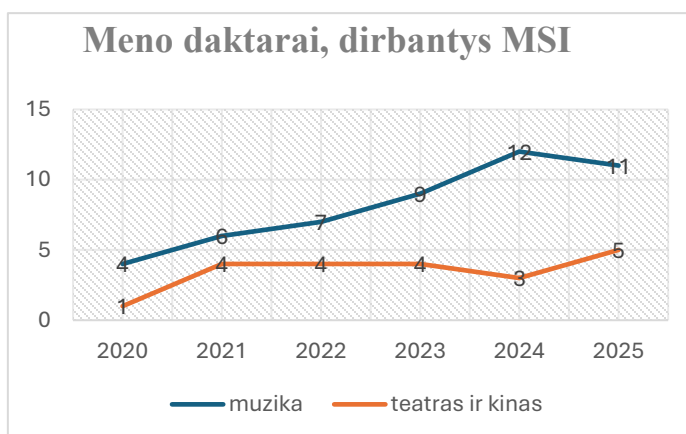
¹⁷ Skaičiavimo paaiškinimas toliau tekste.

Muzika	11	12	39
Teatras ir kinas	5	5	18

Atlikę skaičiavimus pagal lentelėje pateikiamus duomenis, pamatome, jog 2025 m. maždaug 71 % meno doktorantūrą baigusių ir meno daktaro laipsnį įgijusių asmenų greičiausiai dirbuojasi neakademinėje aplinkoje ir nebėra oficialiai susiję su mokslo ir studijų institucijomis. Jeigu pasižiūrėtume atskirai meno kryptimis, pamatytume, jog muzikos kryptyje šiuo metu dirba 11 meno daktarų (tai reiškia, jog (vėlgi, preliminariai vertinant) maždaug 72 % muzikos krypties meno daktarų nebėra formaliai susiję akademinė veikla). Kino ir teatro kryptyje MSI šiuo metu dirba 5 iš 18 apskritai turinčių meno daktaro laipsnį. Mokslo ir studijų institucijose dirbančių meno daktarų skaičiaus kaitą taip pat galite pamatyti ir paveikslėlyje nr. 1.

Pav. nr. 1

Meno daktarai, dirbantys mokslo ir studijų institucijose 2020-2025 m. Šaltinis: NŠA ŠVIS Studentų registras. Žiūrėta 2026 m. vasario 11 d.

Be papildomo kiekybinio tyrimo sunku atsakyti, kokia dalis meno daktaro laipsnį įgijusių asmenų (per visą meno doktorantūros gyvavimo laikotarpį) nors kiek nors laiko dirbo mokslo ir studijų institucijose. Lentelėje nr. 2., įvesdami antrąją grafą, pateikiame preliminarų kiekybinį rodiklį, kuris nusako, kiek scenos ir ekrano meno daktarų bent kiek nors laiko dirbo mokslo ir studijų institucijose 2020-2025 m.¹⁸ Tokia prielaida leidžia manyti, kad bent 12 muzikos meno daktarų (iš 39) ir bent 5 teatro ir kino meno daktarų (iš 18) 2020-2025 m. laikotarpyje turėjo bent kurį laiką dirbti mokslo ir studijų

¹⁸ Skaičius apskaičiuojamas sudedant kiekvienų metų duomenis atskirai ir lyginant juos tarpusavyje. Tarkim, muzikos kryptyje, vertinant visus penkerius metus, metai, kuriais pasiekiamas maksimalus MSI dirbančių asmenų skaičius, yra 2024 m. (Visais kitais metais bendroje sumoje dirba mažiau muzikos meno daktaro laipsnį turinčių asmenų). Tad tą maksimalų skaičių – 2024 m. suminį skaičių - laikome minimalia privaloma asmenų sumos verte visam laikotarpiui. Paprastai tariant, privalėjo būti bent 12 skirtingų mokslo ir studijų institucijose dirbusių muzikos meno daktarų, kad tai logiškai sutaptų su didžiausiu (2024 m.) skaičiumi. Pabrėžiame, kad šis rodiklis neatspindi tikslaus per visą laikotarpį mokslo ir studijų institucijose dirbusių skaičiaus, nes turimi duomenys (be papildomo tyrimo) neleidžia įvertinti, ar asmenys mokslo ir studijų institucijose keitėsi.

institucijose¹⁹. Žinoma, nereikia atmesti tikimybės, jog personalo kaita galėjo būti didelė (t. y. tos pačios pareigos kasmet galėjo būti užimamos skirtingų individų) ir mūsų pasiūlytas rodiklis neatspindi realaus (ko, gero, iš tiesų šiek tiek didesnius skaičius liudijančio) vaizdo. Vis dėlto skaičiai išduoda bendrąją tendenciją, kuri byloja, jog meno doktorantūra tikrai nebūtinai veda į darbą akademinuose kontekstuose – tikėtina, jog daugiau nei pusė meno daktaro laipsnį turinčių asmenų niekuomet daugiau į akademinius kontekstus nesugrįžta.

Ši, nors ir preliminar, gilesnio tyrinėjimo reikalaujanti išvada leidžia daryti prielaidą, jog MT, kaip akademinės socializacijos žanras scenos ir ekrano menuose dar nėra stipriai internalizuotas. Institucijų lygmeniu ši internalizacija stipresnė – ekspertiniai vertinimai liudija, jog, ekspertų nuomone, institucijos juda teisinga linkme (visų vertinimų išvada – doktorantūrą tęsti), institucijos internalizuoja MT grįstą doktorantūros modelį – pagal meno doktorantūros nuostatus atnaujinama savo vidinius dokumentus, tobulinama programos (tai pastebima ir ekspertų vertintojų). Vis dėlto, kaip ir minėjome anksčiau, MT žanro institucionalizavimas per meno doktorantūros stiprinimą nėra tapatus MT žanro institucionalizavimui platesniame akademiniame bei meniniame kontekste. O šiame skyriuje aptarti statistiniai duomenys leidžia manyti, jog didelė dalis meno daktarų kol kas mato meninę tiriamąją veiklą tik kaip doktorantūros studijų dalį.

Skyriuje apžvelgę svarbiausius meno doktorantūros sąvokų pokyčius, kai kuriuos ekspertinių vertinimų aspektus ir bendrojo pobūdžio duomenų statistiką, pereiname prie gynimų stebėjimų ir iš dalies struktūruotų interviu analizės etapo. Šiame etape sieksime atskleisti, kaip MT žanras internalizuojamas akademinės socializacijos procesų metu. Atsispyrę nuo kontekstinių kiekybinių duomenų bei dokumentų apžvalgos, galėsime kokybinio tyrimo įrankių pagalba įvertinti meno doktorantūros proceso ir rezultatyvumo, MT variantiškumo bei meno daktarų karjeros tęstinumo klausimus.

Gynimų stebėjimo analizė

Bendrojo pobūdžio informacija apie stebėtus gynimus

Skyriuje analizuojami metodologijos dalyje pristatyti keturi scenos ir ekrano menu doktorantūros metu parengtų meno projektų gynimai. Dėl skirtingos tyrimų ir kūrinių prigimtės kiekvienas gynimas turi panašią struktūrą, tačiau kaskart skiriasi kūrybinės dalies pristatymo formatai. Doktorantų sukurtą kūrinių ar kūrinių visumą gynimų metu ne visada pademonstruojama. Vienu atveju

¹⁹ 2023-2024 m. ekspertinio vertinimo duomenys leidžia teatro ir kino meno rodiklį kiltelti nuo 5 iki 7, kadangi teatro ir kino doktorantūros vertinimo tekste pastebima, jog vertinimo momentu iš 8 įgijusių meno daktaro laipsnį, tik vienas asmuo nėra įdarbintas LMTA. Tačiau išlaikydami savo taikomą logiką šio skaičiaus į lentelę neįtraukiame. Muzikos krypties vertinimuose tikslesnių pastebėjimų apie meno daktarų akademinės socializacijos tęstinumą nepateikiama.

kūriniai demonstruojami kitu laiku, kitose erdvėse, o gynime tik trumpai nusakomas jų pobūdis ir santykis su parengtu tiriamosios dalies tekstu (1 gynimas). Kitu atveju, gynimo metu doktorantui suteikus žodį, demonstruojamos kūrinių ištraukos, o po peržiūros vyksta formalus tiriamosios ir kūrybinės dalių pristatymas žodžiu (2 gynimas). Dar galimas viso kūrinio demonstravimo formatas, kai prieš pat gynimą peržiūrimas visas kūrinys (3 gynimas) arba kūrinio ištraukų demonstravimas paties doktoranto pristatymo metu (fone rodant įrašytą medžiagą) (4 gynimas).

Kiekvienas pasirinkimas sukuria skirtingą kūrybinės ir tiriamosios dalių santykio dinamiką, tačiau svarbu pastebėti, kad vien pristatymo formato pasirinkimas dar neleidžia daryti išvadų apie kūrybinės ir tiriamosios dalių integralumą projektuose. Geriausiai šis aspektas, žinoma, pasimatytų pačiame tyrimo tekste ir kūrinių visumoje, tačiau užuot skaitę ir analizavę meno projektus, pasirinkome laikui mažiau imlų, socialines sąveikas atskleidžiantį būdą – gynimų stebėjimą. Stebėdami daugiausia dėmesio kreipėme į doktorantų ir gynimo tarybų narių pasisakymuose išskylančias temas, kurias siejame su dokumentuose steigiamą ir objektyvuojama meno doktorantūros tikrove. Pasisakymų teminė analizė leidžia įvertinti, kaip socialiai sąveikaujama su dokumentų siūloma tvarka. Ją vykdydami mėginsime atskleisti, kokį pavidalą įgauna objektyvuotoje tikrovėje sukurti meno doktorantūrai keliami lūkesčiai.

Meninio tyrimo žanras kaip objektyvuota kategorija

Kaip pastebėjome dokumentų apžvalgos skyreliuose, MT meno doktorantūros nuostatuose palengva įsitvirtino kaip privalomas, meno doktorantūros studijoms būdingas žanras. Net jei vis dar vartojama sąvoka „meno projektas“, pačiame doktorantūros tikslė (žr. 27-28 psl.) projekto vykdymas nėra vien meninė veikla - jis tiesiogiai susietas su meno praktika grįstais tyrimais.

LMTA doktorantūros reglamente iškyla šie meno projektui (taigi ir Lietuvoje steigiamam MT) taikytini ir siektini bruožai: 1) kūrybinė ir tiriamoji dalis turi būti integralios (atsiribojama nuo dar aspirantūros laikais egzistavusios galimybės tiriamąją dalį suvokti kaip priedą); 2) meno projektas turi atskleisti meno daktaro kvalifikaciją atspindinčias kompetencijas; 3) meno projektas turi atskleisti menininko individualumą, savarankiškumą bei meninę poziciją (vadinasi, suteikti, simboliškai vertingą poziciją meno lauke). Šitai dar susiejama su inovatyvumu (galime teigti, jog individualumas ir simboliškai vertinga pozicija reglamente vertybiškai susiejami su gebėjimu kurti naujas menines praktikas); 4) meno projektas turi generuoti naujas žinias (jos turi būti pristatomos gynimo metu). (Lietuvos muzikos ir teatro akademijos meno doktorantūros reglamentas, 2025)

Tad dokumentų įsteigtoje, objektyvuotoje tikrovėje meno daktaras tampa savotišku menininko tyrėjo hibridu, kuris, atrodo, turėtų būti reikšminga simbolinė figūra ir meno, ir mokslo pasaulyje. Meno

pasaulyje jo kūrybos didysis pranašumas turėtų būti inovatyvumas ir unikali, individuali pozicija, o akademiniam pasaulyje jam turėtų pavykti parodyti, jog jo kūriniai turi ne tik estetinę vertę, tačiau ir objektyviai generuoja kitų pripažintą žinojimą. Vis dėlto čia svarbu pastebėti vieną empirinės tikrovės faktą: pagal dokumentuose išskeltus reikalavimus tokiems menininkams tyrėjams visuomet vadovauja du vadovai – kūrybinės ir tiriamosios dalies. Įdomu paminėti ir tai, jog, atrodo, Lietuvoje dar neturėtume galimybių užtikrinti, kad pradedantiems tyrėjams menininkams vadovautų jau patyrę tokių hibridinių praktikų atstovai. Žinoma, esama atvejų, kai kūrybinei daliai vadovauja meno doktorantūrą Lietuvoje anksčiau pabaigęs asmenys, – tačiau visgi nelengva įvertinti, ar po savo studijų šie vadovai turėjo galimybių toliau užsiimti hibridine menine-tiriamąja praktika, ar vis vien turėtų būti laikytini tiesiog vienos srities atstovais. Poreikis turėti du vadovus, ko gero, implikuoja antrąjį variantą. Taip pat paminėtinas stebėtuose gynimuose dalyvavusio dvi institucijas (VU ir LMTA) vienijančio asmens – vadovo – atvejis, kuris gal labiausiai priartėja prie mūsų aptariamo lūkesčio, jog menininkus tyrėjus ugdytų jau patyrę menininkai tyrėjai. Visgi turima empirinė medžiaga atskleidžia, kad tokių universalių asmenybių patyrusiųjų tarpe tik vienetai.

Analizuodami surinktą gynimų stebėjimų medžiagą pamėginsime atskleisti, kaip gynimo tarybos narių atsiliepimuose, doktoranto pristatymuose ir atsakymuose bei vadovų komentaruose atsiskleidžiančios temos sąveikauja su mūsų teoriškai aptarta dokumentuose formaliai išskylančia socialine tikrove. Susitelksime į gynimų dalyvių pasisakymuose išskylančias *gero meninio tyrimo* bei *sėkmingo meno doktoranto* sampratas. Taip pat stengsimės parodyti, kaip empirinėje medžiagoje atsiskleidžia socialinės tikrovės internalizacijos procesai: juos analizuodami atkreipsime dėmesį ir į kalbinius meno projekto gynimo ritualo niuansus.

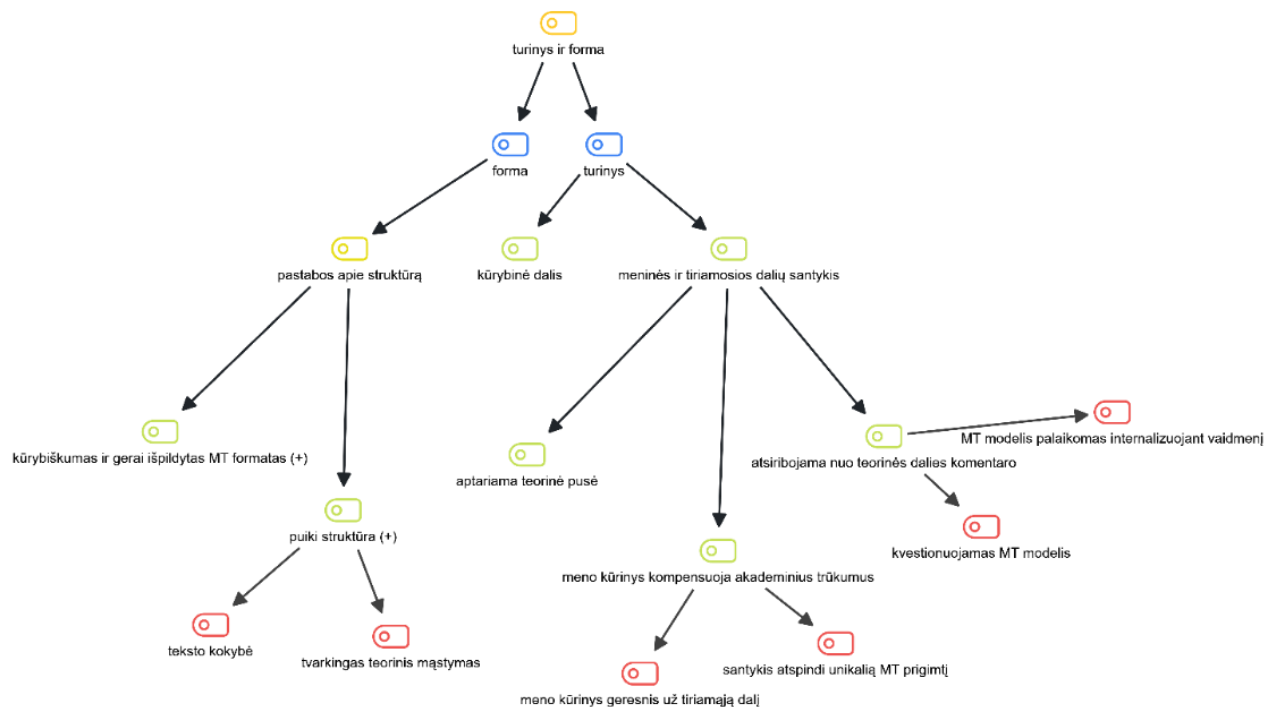
Lūkesčių meniniam tyrimui bei doktorantui sąajos su socializacijos procesais. Gero meno projekto bruožai ir rezultatai

Savo atsiliepimuose vertindami pristatytus meno projektus, gynimo tarybos nariai daugiausia kalbėjo apie du meno projekto tiriamosios dalies aspektus: turinį ir formą. Nors vėliau šiuos aspektus išplėtosime detaliau, pirminiame žingsnyje galime pastebėti, kad, kalbant apie formą, dėmesys labiausiai kreipiamas: a) į tiriamosios darbo dalies struktūros klausimus (aiški/neaiški/savita/kūrybiška darbo struktūra); b) į patį MT formato taikymą (tuomet atkreipiamas dėmesys į integralumą ne vien turinio, bet ir formos požiūriu). Smulkesnis kodų skirstymas pateikiamas paveikslėlyje nr. 2.

Daugiausia atsiliepimuose, žinoma, kalbama apie meno projekto turinį, tačiau kalbant apie turinį dažniausiai nueinama dviem kryptimis: arba komentuojamas vien kūrybinės dalies turinys ir reikšmė

Pav. nr. 2

Gynimų stebėjimų užrašų analizė. Kodas: atsiliepimai>subkodas apie projektą>subkodas>turinys ir forma.

(taigi, vertinant prioritizuoja meninę kūrybą), arba integralumas aptariamas ne vien formos, bet ir turinio požiūriu, siekiant atskleisti, kaip meno projekte tiriamoji dalis bei teorija sąveikauja su kūrybos turiniu. Kalbant apie šias sąveikas irgi pasirenkami du keliai: pirmuoju atveju prioritizuojamas (taigi atliepiamas) dokumentuose įtvirtintas lūkestis, jog kūrybinė ir tiriamoji dalys būtų integralios. Integralumas visuomet akcentuojamas kaip projekto privalumas (tad galima sakyti, jog objektyvuota integralumo idėja yra internalizuojama vertinimo ir lūkesčių išsakymo praktikoje).

Kitu atveju, kai integralumu ar teorinės dalies kokybe šiek tiek suabejojama, kaip tik akcentuojamas kūrybinės ir tiriamosios dalių hierarchinis santykis. Kai šitaip nutinka, dažniausiai akcentuojama, kad kūrybinė dalis kompensuoja teorinius ar metodologinius trūkumus. Visgi šios pastabos greičiausiai neturėtume interpretuoti kaip išvados apie vienareikšmį objektyvuoto standarto neatitikimą. Galima pamanyti, kad nuskambėjus tokiai pastabai, teigiama, kad doktorantas iš tiesų neįvykdė jam keliamų reikalavimų, – sakytume, sugebėjo sukurti tik kūrinį, o tyrimo iš tiesų nepadarė. Tačiau (nors pastarojo varianto atmesti negalime), analizuotoje empirinėje medžiagoje iškyla ir kitoks – unikalų MT žinojimo žanrą objektyvuojantis ir legitimizuojantis požiūris. Štai vieno gynimo metu nuskamba komentaras, kuris liudija, jog meno kūrinys pasirodė esantis tokia svarbi teorinių doktoranto svarstymų dalis, kad tik gilesnis susipažinimas su kūrinium padėjo iš tiesų suprasti teorinius ieškojimus.

Visgi nors galima sutikti, jog hierarchiškai meninė kūryba šiuo atveju tarsi eina pirma, teorinis ir tiriamasis komentaras dėl to netampa bevertis. Atrodo, tokio atsiliepimo kontekste kaip tik iškyla kompleksinė MT žanro prigimtis bei galimybė aiškiai atskirti meno doktorantūras nuo, pavyzdžiui, menotyros doktorantūrų. Dalykas, kurį iš pirmo žvilgsnio laikytume trūkumu ar nepakankamu moksliskumu (kurio objektyviai jau reikalaujame iš meno doktorantų) čia virsta specifinės meninės tiriamosios praktikos objektyvacija – teoriškai ir kūrybiškai legituotas trūkumas virsta tam tikros kokybės ženklu.

Vis dėlto jei atkreiptume dėmesį į skirtingų atsiliepimų kilmę gynimo tarybos nariams priskiriant menininko tyrėjo, mokslininko ir menininko vaidmenis, pamatytume, kad kūrybinės ir tiriamosios dalies integralumo bei kitus teorinius aspektus labiau linkę aptarti mokslo atstovai. Tarybos nariams menininkams labiau būdingas trumpas integralumo ar abipusės naudos (menui ir mokslui) konstatavimas. Stebint šios grupės pasisakymus taip pat teko pasižymėti atvejus, kai meno profesionalas (-ė) tiesiogiai atsisako komentuoti tiriamąją dalį. Šiuose pasisakymuose vėl iškyla teisiniams dokumentams nebūdingi kūrybinės ir tiriamosios dalių hierarchiniai santykiai—viena vertus, galėtume sakyti, atsisakoma, savo, kaip vertintojo, vaidmenimi įkūnyti institucionalizuotas prasmes. Kita vertus, dar galima pastebėti, kad aptariamais atvejais asmeninis vaidmuo tiesiog suvokiamas ir interpretuojamas sąsajoje su kitų kolegų vaidmenimis. Tuomet galima būtų teigti, jog eksplicitiškai tiriamąją dalį atsisakę komentuoti tarybos nariai tiesiog mano, jog tokiam komentarui objektyviai neturi kompetencijų, ir palieka tai daryti tarybos nariams, kurie, reikėtų manyti, objektyviai jas turi.

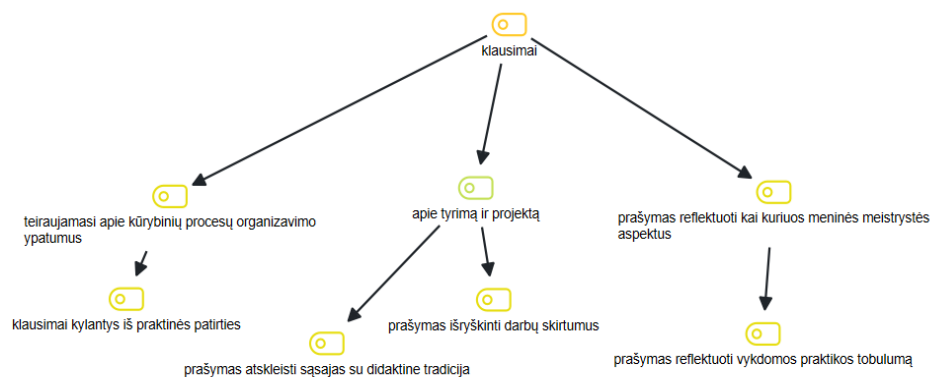
Tokia refleksija priveda prie kelių dalinių išvadų:

- 1) svarstydami apie meno projektų formą tarybos nariai atitikimą MT standartui suvokia kaip:
 - a) labai puikiai įvaldytą gebėjimą darbą aiškiai struktūruoti (moksliskumo ženklas sietinas su dokumentuose steigiamu metodiškumo reikalavimu); b) jeigu tobulos struktūros nėra, vertinamas pats gebėjimas pritaikyti praktika grįsto tyrimo formatą (žvelgiant į patį metodą iš paukščio skrydžio ir nesigilinant į vidinius struktūrinius trūkumus ar net paverčiant juos stiprybėmis);
- 2) svarstydami apie meno projektų turinį tarybos nariai akcentuoja kūrybinės ir tiriamosios dalių integralumą (internalizuotas meno projekto kokybės idėjos ženklas);
- 3) kalbėdami apie turinį tarybos nariai sau priskiria skirtingus vaidmenis: meninės ir kūrybinės dalių integralumas jų komentaruose internalizuotas nevienodai. Gynimo tarybos nariai menininkai linkę kalbėti iš menininko vaidmens perspektyvos, o mokslininkai skiria daugiau dėmesio MT žanro reikalavimų refleksijai.

Vis dėlto reikėtų dar labiau išskleisti tematinį skėtį, kuris pasirodė, kai apibendriname savo pastebėjimus apie meno daktarams išsakytą kritiką. Tai padarysime aptardami kritikoje (teigiamoje ir neigiamoje) bei klausimuose išskylančius tematinius aspektus. Detalią išskirtų kodų vizualizaciją matote paveikslėliuose nr. 3 ir 4.

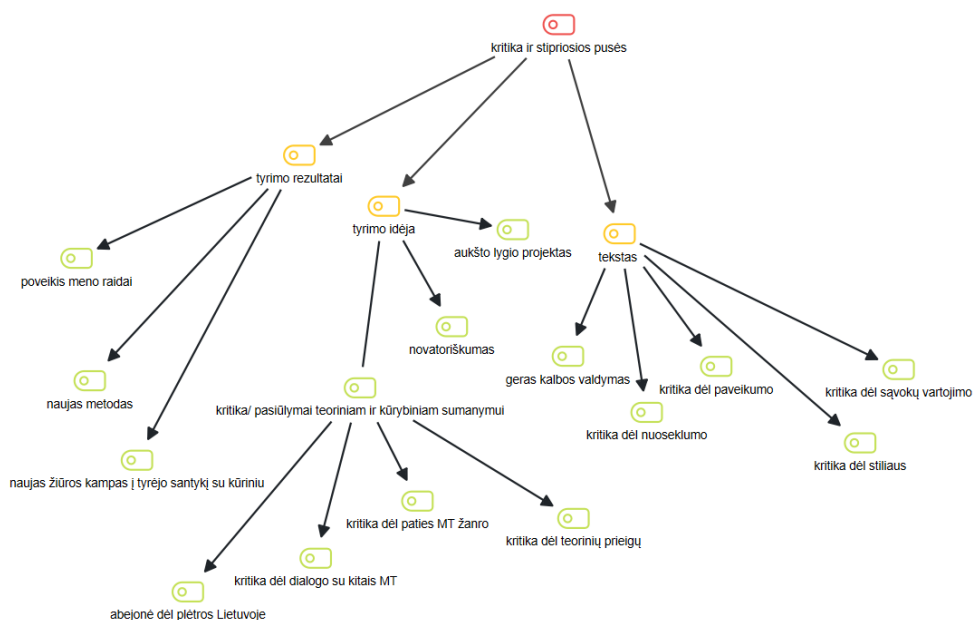
Pav. nr. 1

Gynimų stebėjimų užrašų analizė. Kodas: klausimai

Pav. nr. 2

Gynimų stebėjimų užrašų analizė. Kodas: kritika ir stipriosios pusės. Subkoduose išskyrėme tris skirtingus kritikos objektus (kritika tyrimo rezultatams, tyrimo idėjai ir tiriamojo darbo tekstui)

Kai analizuojame šioje kategorijoje išskylančias temas, turimoje užrašų medžiagoje matome keturias esmines skiltis: 1) aptariami tyrimo (ir meno projekto bendrai) rezultatai (įvertinamas galimas meno projekto poveikis); 2) aptariama pati tyrimo idėja (vertinami jau prieš tai aptarti kūrybinės ir tiriamosios dalių santykiai, sąsajos su akademiniu/meniniu pasauliu ir kt.); 3) išsamiau aptariamas mūsų jau paminėtas formos aspektas (ypač susitelkiant į patį rašytinį tekstą); 4) keliama įvairaus pobūdžio klausimai, siekiant užmegzti santykį su vertinamu (-a) doktorantu (-e) ir sužinoti jo (-s) poziciją meno projekto ar abstraktesniais, bendresniais klausimais (juos skirstome tematiškai pav. nr. 3).

Kai kalbama apie rezultatus, iš vertintojų perspektyvos, labiausiai akcentuojamas poveikis meno pasauliui. Dažnai pasitaiko pastabų apie poveikį meno raidai (pavyzdžiui, naujas žinojimas padės vystyti naujiems kūrybiniais metodams). Iš to išplaukia su meno dėstymu susijęs rezultatas – veikiama meno krypties mokykla, jos akademiniai metodai. Tarp vertintojų pasiūlytų temų pasirodo ir refleksyvumo aspektas – aptariamas paties menininko santykis su savo kuriamu kūriniu. Nors tiriamosios dalys dažniausiai įvertinamos teigiamai, stebėtuose gynimuose vos vieną kartą nuskamba komentaras, kurį galėtume sutraukti į frazę: meno tyrimas daro poveikį ir menui, ir tyrimams. Tad jei sugrįžtume prie socialinio tikrovės konstravimo dialektikos, svarbu pastebėti, jog gynimų stebėjimo empirinė medžiaga rodo, jog dokumentų raidoje užkoduotas mokslo vaidmens meno doktorantūroje stiprėjimas, tyrimų rezultatuose išlieka labiausiai nukreiptas į pačių meninių praktikų tobulinimą. Tad žinios sukuriama, tačiau jos dažniausiai aktualiausios pačiai praktikai – iš vertintojų atsiliepimų sunku pasakyti, kiek vertinami meno projektai galėtų būti aktualūs mokslo kontekste atskirai, kiek jų generuojamos žinios svarios teoriškai (jei atsiribotume nuo daugelio įvardijamos taikomojo pobūdžio naudos).

Kalbant apie pačią meninio tyrimo idėją stipriausiomis pusėmis laikomi: projekto novatoriškumas bei tam tikra susiklosčiusi projekto savybių visuma, kuriai dažnai priskiriamas aukštos kokybės/išskirtinio projekto epitetas. Toje visumoje kartais atsiskleidžia preciziškai atlikta teorinė analizė, kuri labai aktuali ir reikalinga mano krypties laukui. Kartais šių epitetų pagrindu tampa tiesiog akademinė ir kūrybinė laisvė, kai kūrybiškas formatų valdymas atveda prie unikalių, dažniausių menininkų klaidų išvengti padedančių rezultatų²⁰. Dar vienu atveju projekto išskirtinumas siejamas su doktoranto (-ės) gebėjimais meistriškai atlikti įvairius vaidmenis (šį aspektą plačiau aptarsime skyrelyje *Sėkmingas doktorantas*).

²⁰ Viena iš gynimo tarybos narių pasisakymų kalbama apie tai, kad menininkai dažnai labai stipriai klaidžioja teoriniuose kontekstuose, jeigu jiems nepavyksta tyrimo organiškai kildinti iš meno praktikos. Išskirtiniu projektu šiuo atveju buvo palaikytas tas, kuriame pati kūryba vedė į teorinius ieškojimus, o pastarieji tapo ir paieškos objektu, ir kūrybiniu įrankiu.

Kai meno projekto idėja kritikuojama, dažniausiai kalbama apie pačią idėjos prigimtį: kūrybinę teorinę sumanyką, išsakomos mintys apie idėjos rezultatų pritaikomumą Lietuvoje, kritikuojami kai kurie mokslinės prigimties turinio aspektai. Dar kritikuojama per menka pastanga pozicionuoti savo MT kitų MT kontekste arba skurdokas MT formato įgyvendinimas. Pastarojo pobūdžio kritikoje iškyla pastabos, kuriomis norima pasakyti, jog tiriamoji dalis labiau primena menotyras, sociologijos, meno vadybos, estetikos ir kitų akademinių žanrų darbus. Tokio pobūdžio komentarai labiausiai būdingi MT teoriją gerai išmanantiems gynimo tarybos nariams, kurių objektyvi meno projekto samprata kyla ne vien iš dokumentų ar pedagoginės praktikos, bet ir iš gilesnio teorinių metodologinių teksto pažinimo. Kai šie stipriai kritiški komentarai nuskamba greta kitų kolegų išsakytų liaupsų susiklosto įdomi atmosfera: objektyvią metodologinę kritiką išsakęs asmuo visuomet pasisakymą sušvelnina pridėdamas kokią nors formalią frazę (pavyzdžiui: vis vien projektas reikalavimus atitinka). Šitaip gynimo rituale tarsi primenama objektyvi reikalavimų bei reglamentų tikrovė (doktorantas turi gebėti vystyti meno praktika grįstus tyrimus), tačiau, prisitaikant prie susiklosčiusio socialinio konteksto tuoj pat legitimizuojamas ir nukrypimas nuo tos tikrovės, jei jis vykdytas konkrečiai motyvuotais kūrybiniais tikslais. Tad gynimo tarybos atsiliepimai (vienai laisvesnio pobūdžio, kiti net ir labai formaliai perskaitomi) taip pat virsta objektyvacijos proceso dalimi: tik šį kartą objektyvuojama ir steigiamą nauja, unikali, konkrečias doktorantų patirtis legitimizuojanti MT formų tikrovė. Ji ne visuomet atitinka teorines tiesas, tačiau netampa kliūtimi meno doktorantams skirti meno daktarų laipsnius – visų stebėtų gynimų rezultatas – apginti meno projektai.

Labiau formą, nei turinį, atliepianti kritika tarybos narių komentaruose sietina su teksto ir raiškos klausimas. Išsakoma pastabų dėl stiliaus, sąvokų vartojimo, teksto nuoseklumo. Nuskamba ir vienas kitas komentaras apie lūkestį įtraukesniam, skaitytojų patrauklesniam rašytiniam tekstui. Visgi, kadangi, paskutinio pobūdžio komentarai pavieniai, labiau atrodo, kad pastabos dėl teksto sietinos su moksliskumo bei akademinio tikslumo lūkesčiu.

Užduodant klausimus prašoma patikslinti įvairiausių meno projektų turinio aspektus, teiraujamasi apie darbų sąsajas su didektine tradicija. Visgi klausimai dažnai peržengia meno projekto ir meno doktorantūros kontekstą: doktorantų teiraujamasi ir apie daugelį meninės meistrytės, meninės technikos aspektų (pastarieji klausimai dažniausiai užduodami meno srities atstovų, o juos užduodant ypač akcentuojama klausimo kilmė). Ne vienas atsiliepimą sakantis meno atstovas nevengia priminti, kad gilindamasis į projektą mąstė apie savo paties kūrybinę praktiką. Tai bene tiesioginiu būdu parodo svarbų MT, kaip taikomųjų tyrimų, poveikį kiekvienos praktikos, kurioje šie darbai atliekami, savirefleksijai ir raidai.

Iš šios analizės dalies kylančios dalinės išvados:

- 1) gynimo metu perskaityti atsiliepimai ne tik atskleidžia kai kuriuos dokumentuose įsteigtos tikrovės internalizacijos procesus, tačiau patys tampa tam tikra objektyvacija. Šiame lygmenyje nuo dokumentų gal kiek ir nukrypstanti tikrovė legitimizuojama kaip vis vien pakankamai jai ištikima. Norint atskleisti patirčių įvairovę ir praktinės patirties niuansus trūkumai išsakomi kritikos pavidalu (vertintojai institucionalizuoja savo, kaip teisingo žinojimo turėtojų, vaidmenį ir pasisakymais parodo, jog pastebi kai kuriuos galimus neatitikimus). Šis ritualas visgi tuo pat metu legitimizuoja įvardytus trūkumus: į kritinius klausimus atsakęs doktorantas(-ė) darbą apsigina. O kiekvienas apgintas darbas tampa legitimi unikali asmeninės MT praktikos pavyzdžiu, formuodamas Lietuvos MT ir meno doktorantūros kontekstą.
- 2) Atsiliepimų visuma neleidžia teigti, jog visi apginti darbai vienareikšmiškai veikia ir meno, ir mokslo lauką. Analizuojant tarybos narių įžvalgas atrodo, kad ne visuomet tikimasi, jog meno projektai tolygiai veiks abi sritis: aptariant galimus meno projektų poveikius, dažnai išlaikomas meno lauko prioritetizavimas.
- 3) Pastabos apie tekstą ir kritika dėl tikslumo bei sąvokų vartojimo tampa akademinio rašymo taisyklių internalizacijos pavyzdžiu.

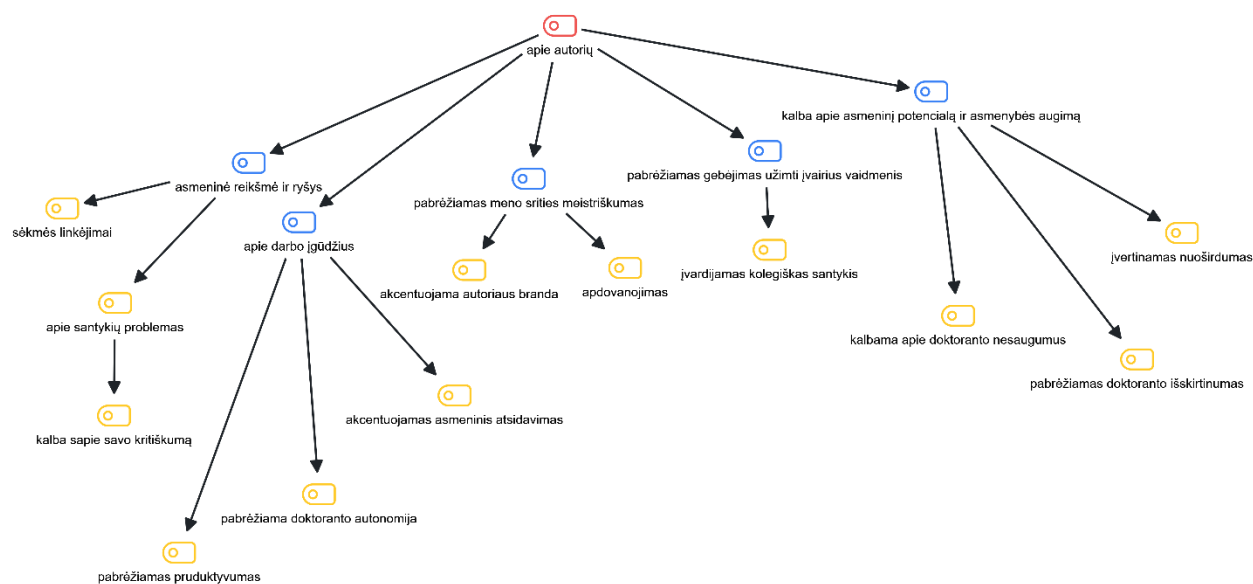
Sėkmingo meno daktaro portretai: vaidmenų steigimas.

Svarbu pastebėti, kad gynimo proceso metu vertinamas ne tik projektas, bet ir pats autorius. Apie doktorantų asmenines savybes pasisako ir tarybos nariai, ir doktorantų vadovai – šie komentarai, atrodo, atlieka dvi funkcijas. Viena vertus, jie padeda parodyti, kokias dokumentuose užfiksuotas savybes doktorantas(-ė) atitinka. Kita vertus, šie komentarai taip pat dažnai atskleidžia labai asmeniškus ir šiltus doktorantų(-čių) santykius su darbą komentuojančiais (pasisakymų pobūdis leidžia manyti, kad prasmingus ryšius vertinamieji užmezga ne vien su vadovais – šilto, asmeniško tono nevengiama ir iš gynimo tarybos narių pozicijų). Kodo *apie autorių* subkodus vizualizuojame pav. nr. 5. Esminiai pasisakymuose išskylantys sėkmingo doktoranto/ės bruožai: aukšta meno srities meistrystė (kalbama apie įvairią autoriaus meninę patirtį, kartais paminimi ir į formalų legitimizavimą nurodantys apdovanojimai). Kai vertinami darbo įgūdžiai, kalbama apie išskirtinai didelį produktyvumą, autonomiškumą, norą atsiduoti vykdomam projektui. Sociologiniu požiūriu įdomus vertintojų pastebėjimas apie didelį doktoranto pranašumą, kai sugebama užimti įvairius socialinius vaidmenis (būti sėkmingu pedagogu, sėkmingu kūrėju, sėkmingu vadybininku, sėkmingu tyrėju ir t.t.). Paskutinis aspektas dar kartą parodo, kad meno doktorantūros studijos siekia ugdyti be galo įvairiapuses – net ne dvilypes, o, apskritai,

daugialypes asmenybės, iš kurių tikimasi universalumo. Atsiliepimuose nevengiama ir doktorantų(-čių) asmenybių vertinimo: vertybe laikomas nuoširdumas, nusiteikimas augti ir tobulėti, savo išskirtinumo puoselėjimas, nevengiama išsakyti ir vieno kito pastebėjimo apie doktorantui(-ei) koją kišusius vidinius nesaugumus, kuriuos visgi pavyko įveikti. Daugelyje komentarų išryškėja ir asmeninis ryšys: apie doktorantą(-ę) kalbama ir kaip apie draugą(-ę), ir kaip apie kolegą(-ę). Vadovų tarpe nevengiama prisiminti sudėtingesnius santykių aspektus, kartais net atsiprašyti, taip pat linkima sėkmės. Šio pobūdžio atsiliepimų turinys atskleidžia dokumentuose formaliai neįtvirtintą, tačiau doktoranto(-ės) legitimizavimui menininkų tyrėjų lauke svarbų žmogiškųjų ryšių aspektą. Kiekvienas iš besigynusiųjų, gynimo tarybos *a priori* vertinamas kaip svarbus bendruomenės narys — siekiant atskleisti asmeninį ryšį ar formaliai nematomas doktoranto asmenines savybes norima meno doktorantūrą reflektuoti ir kaip žmogiškųjų santykių patirtį – ne vien kaip individualią akademinę kelionę.

Pav. nr. 3

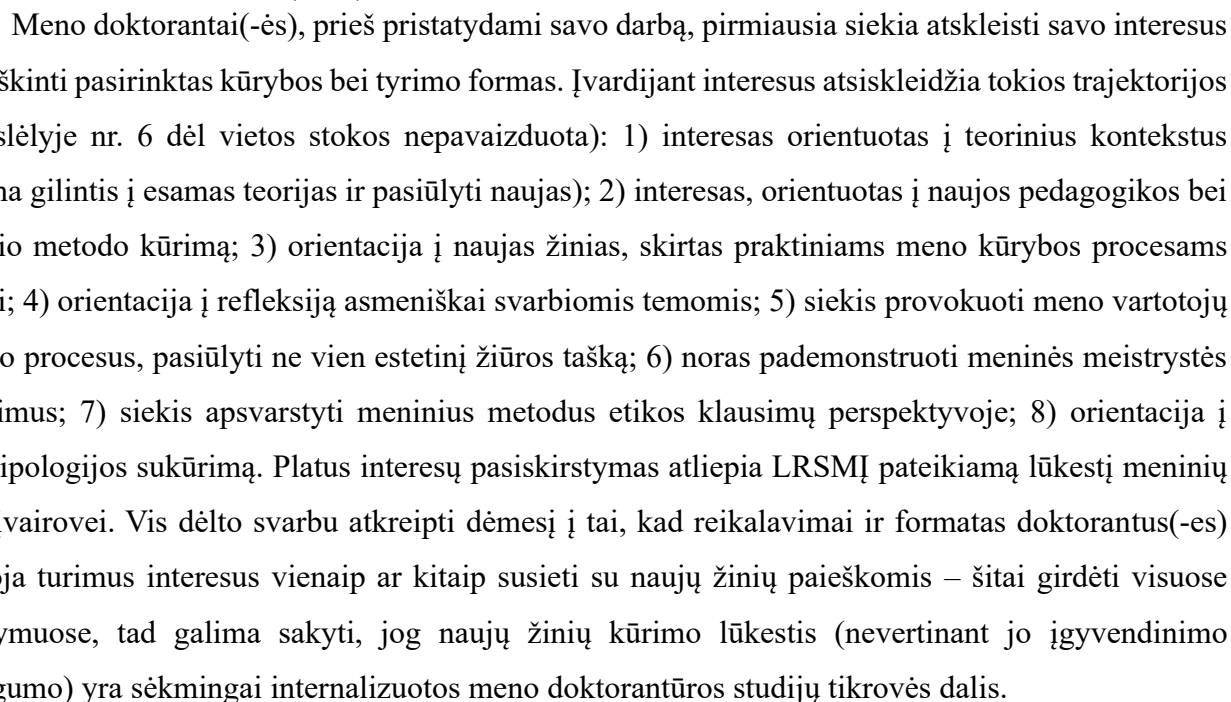
Gynimų stebėjimų užrašų analizė. Kodas: apie autorių

Tarp individualių paieškų ir meno doktorantūros tikrovės internalizacijos: doktoranto perspektyva

Tyrinėdami, kas liudija doktorantų tarpe veikiančią internalizaciją, pažvelgėme į jų pačių mėginimus korektiškai pristatyti ir apginti savo darbus. Šiame skyrelyje paanalizuosime, kokios temos iškyla doktorantams kalbant apie savo įvykdytos meno projektus, reflektuojant doktorantūros patirtį ir patį gynimo procesą. Kodo doktorantas(-ė) subkodus matote pav. nr. 6.

Gynimų stebėjimų užrašų analizė. Kodas: doktorantas(-ė). Šioje apibendrinimo dalyje susisteminami doktorantų(-ėių) akcentuojami aspektai, užfiksuoti stebėjimo metu

43

Tačiau noras savo veikla vis vien liudyti alternatyvią prieigą prisideda prie meno projektų tikrovės įvairovės steigimo ir gali tapti priežastimi perklausti kai kurių reikalavimų svarbą. Atsakant į gynimo tarybos klausimus, nevengiama ir refleksijų apie meno bei meno akademijos kontekstus, atvirai kvestionuojami tam tikri šių kontekstų objektyvios tikrovės aspektai. Taip pat nevengiama pripažinti kai kurių akademinį-kūrybinių praktikų trūkumų, kalbama apie norą tęsti bei vystyti pradėtus tyrimus.

Kalbėdami apie asmeninį identitetą darbų autoriai pabrėžia meninio tyrimo reikšmę asmeninei kūrybai, taip pat pabrėžia besidžiaugiantys įgytais naujais akademiniiais įgūdžiais, proga išbandyti naujus vaidmenis. Tokie pasisakymai (ypač apie patirtį keičiančius, asmeniškai auginančius, neva, labiau akademikams būdingus įgūdžius) rodo, kad pats akademinio ir menų pasaulio supriešinimas doktorantų sąmonėje taip pat nuo seno internalizuotas. Vis dėlto meno doktorantūros gynimo procese pasirodo, kad jų reflektuojama patirtis leidžia atrasti šių dviejų tikrovių susikirtimo taškų, - kai kurių išreikštas noras ir toliau sieti savo kelią su menininko tyrėjo veikla liudija ir identiteto kaitą - mėginimą save ir savo kūrybą suvokti naujose formose. Doktorantai reflektuoja ir patį gynimą: nuskamba ne vienas pasisakymas, kuriuo norima padėkoti už šiltą, jaukią, „gynimo neprimenančią“ atmosferą. Daug kalbama ir apie ryšius su konkrečiais menininkais bendrakūrėjais, vadovais, dėstytojais, užsienio kolegomis, svarbiausių įstaigų atstovais, kūrybiniais autoritetais. Šioje pasisakymų dalyje atsiskleidžia meno doktorantūros, kaip komandinės šviečiamosios-kūrybinės-tiriamosios veiklos, prigimtis. Nors šis aspektas nėra plačiai aptartas doktorantūrą reglamentuojančiuose dokumentuose, atrodo, kad jis labai svarbus ir meno doktorantūros darbus vertinantiems, ir juos kūrusiems.

Apibendrinami skyrelį galime išskirti pagrindines dalines išvadas:

- 1) Pats dalyvavimas gynimo rituale, pasirengimas jam ir mėginimai atliepti dokumentų (bei, greičiausiai, vadovų) keliamus reikalavimus rodo, kad doktorantai savo užduotis vertina rimtai, yra internalizavę naujų žinių kūrimo, asmeninės reikšmės atskleidimo, poreikio atskleisti individualią kūrybinę poziciją principus.
- 2) Kartais vieno kokybiškos meno doktorantūros veiklos aspekto internalizavimas paskatina doktorantus ir vertintojus kvestionuoti kitą. Pavyzdžiui, individuali meninė pozicija gali tapti priežastimi perklausti kai kuriuos akademiškumo kriterijus. Tokiu atveju ne visuomet išsivysto hierarchinis meno ir mokslo santykis – kartais tai tiesiog tampa proga perklausti paties akademinio reikalavimo aktualumą pasirinktai prieigai, nenuvertinant akademiškumo savaime.
- 3) Šalia objektyviai suprantamų vertybinių akcentų, atsiranda ir mažiau formalizuotų, tačiau bendruomenei svarbių bendrakūros, dalijimosi žiniomis bei kitų žmogiškųjų ryšių svarbą

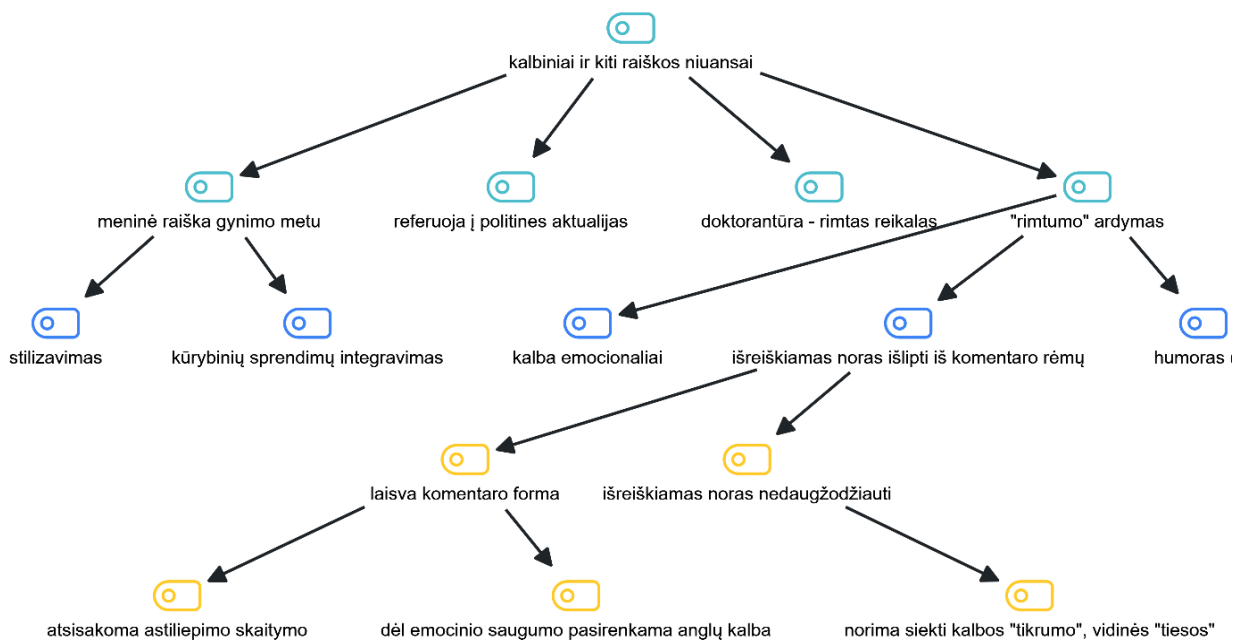
atspindinčių aspektų, kuriuos ir doktorantai, ir vadovai, ir gynimo tarybos nariai laiko kertine sėkmingos meno doktorantūros dalimi.

Kalbiniai ir kiti raiškos niuansai

Kai kalbame apie internalizacijos procesų dinamiškumą ir jos atsivėrimą kritiniam vertinimui, turime pakalbėti ir apie kalbos vaidmenį internalizacijos procesuose. Mėgindami interpretuoti gynimų dalyvių raišką sukūrėme schemą (žr. pav. nr. 7):

Pav. nr. 5

Gynimų stebėjimų užrašų analizė. Kodas: kalbiniai ir kiti raiškos niuansai. Subkoduose susisteminti pastebėjimai apie gynimų dalyvių verbalinę ir neverbalinę raišką

Pirmiausia galima atkreipti dėmesį į meninę raišką: ji pastebima ir doktorantų, ir gynimo tarybos narių pasisakymuose. Kartais vienintelis jos tikslas – noras kurti tam tikro meninės krypties atstovo įvaizdį (pavyzdžiui, atsiliepimo pradžioje lyriškai skaitoma pasirinktas tekstas). Tačiau, tarkim, darbų pristatymo atveju, kūrybinių sprendimų integravimas gali virsti galimybe efektyviu būdu parodyti teorijos ir kūrybos integralumą. Tokio pobūdžio raiška formalaus gynimo proceso metu tampa specifinės meno doktorantūros gynimų tikrovės kūrėja. Kadangi panašios praktikos jau habitualizuotos, galima sakyti, kad įvairi kūrybinė raiška, kuri mokslo doktorantūros gynimuose greičiausiai nebūtų priimta, šiuose kontekstuose yra legitimu ir net suteikianti pranašumo.

Stebėtiems gynimams taip pat būdinga emocionali atvirumo raiška: prieš pradedant pasisakymus, refleksyviai referuojama į rimtumą (pavyzdžiui, sakoma, kad norėta kalbėti neformaliai, bet su vadovais buvo nuspręsta, jog doktorantūra – rimtas reikalas (perfrazuota, nepriskiriama

konkrečiam asmeniui). Stebėtuose gynimuose įprasta juokauti, nevengiama emocijų: ašarų, jautrumo, kartais atsisakoma formalaus atsiliepimo formato. Ne vieną kartą pabrėžiamas noras kalbėti iš esmės, siekti vidinės tiesos. Tokiais atvejais kalbinės raiškos niuansai tampa tam tikra intymaus susitikimo su individualybe zona. Šios zonos ribos nenubrėžtos formaliuose dokumentuose – tad vos tik labiau suintensyvėja emocinės raiškos fonas, visi gynimo dalyviai susiduria su nenuspėjamybe. Štai vieno gynimo pradžioje doktorantas(-ė) labai ilgai tyli: tokia gynimo pradžia mums visiems neatrodo kaip priklausanti pažiniai tikrovei – nežinome, ko tikėtis. Doktoranto(-ės) emocijoms nurimus, gynimui įpusėjus, ši neįprasta būseną įžodinama vieno iš gynimo tarybos narių. Pasidalinama istorija, kai moksliniuose kontekstuose asmuo taip ir neapsigynė puikios disertacijos, nes atsistojęs prieš auditoriją taip ir nesugebėjo ištarti nė žodžio. Gynimo tarybos narys pastebi, jog kurį laiką jam buvo truputį neramu ir dėl mus visus ištikusios tylos. Ir nors čia trumpai aprašyta situacija atrodo humoristinė, svarbu pastebėti, jog joje iškyla žodinės kalbos, kaip privalomo legitimacijos įrankio, doktorantūros gynimų procese aspektas.

Būtent pristatomoju-ginamuoju kalbėjimu doktorantai savo darbą įveda į objektyvią meno-mokslo akademijos tikrovę. Pats kalbėjimo (ir raštiškos tiriamosios dalies) buvimo faktas tampa privaloma sąlyga, norint gauti statusą, kuriuo tikima ir kurio tikimasi. Kartu, kalba tampa ne tik instituciškai primetamų veiksmų įgyvendinimo įrankiu, bet ir konkrečiai meno doktorantūros subtikrovei būdingų niuansų steigėja. Jos dėka, net formaliuose rėmuose atsiranda erdvės žaismei, emocijai ir klausimui – brėžiamos naujos, socialinėje tikrovėje atpažįstamos ir prasmingos punktyrinės linijos ir kokybiškos meninės tiriamosios veiklos reikšmės.

Gynimų stebėjimų analizės apibendrinimas

Stebėtų gynimų kontekste sėkmingais meno projektais laikytini visi darbai – kiekvienas iš jų buvo sėkmingai apgintas. Visgi darbų sėkmingumo vertinimas atskleidžia MT sampratų scenos ir ekrano menų doktorantūros kontekste reliatyvumą: yra atvejų, kai didžiausia stiprybė tampa aiški MT struktūra ir teorinio argumentavimo svaris (bei kiti akademiniai įgūdžius liudijantys aspektai), tačiau yra ir tų, kai akademiškumo stoka motyvuojama stipria kūrybine mintimi. Tuomet susikuria hierarchinis kūrybinės ir tiriamosios dalių santykis. Gynimuose stebime, kaip skirtingai sėkmingą meno projektą mato menininkai ir akademikai, – jų metu nevengiama prisiimti skirtingų vaidmenų. Toks pozicijų pasidalinimas visgi rodo, jog meninės ir tiriamosios dalių integralumo idėja internalizuota kiek paradoksaliu būdu: dokumentuose fiksuojamą integralumo idėją kol kas labiau internalizavę gynimų tarybos nariai mokslininkai bei patys meno doktorantai. Kai kurie gynimo tarybos narių menininkų pasisakymai iš

dalies atriboti nuo MT, kaip hibridinio žanro, idėjos ir sukonstruoti prioritetizuojant kūrybinių veiklų analizę.

Sėkmingu meno daktaru laikomas universalus, meninę meistrystę bei asmeninį tobulėjimą pademonstravęs menininkas tyrėjas. Gynimų metu akcentuojama ir bendrakūros, žmogiškųjų ryšių svarba – labai vertinamas meno daktaro gebėjimas užimti įvairius vaidmenis bei pademonstruoti sėkmingus rezultatus skirtingose sferose (mene, moksle, pedagoginėje, vadybinėje ir kitoje veikloje).

Gynimo ritualo metu pasirodančiomis verbalinės ir neverbalinės raiškos formomis siekiama ardyti rimtumo įspūdį, nevengiama jautrumo, humoro, performatyvių intarpų. Tokia specifinė raiška sietina ir su MT, kaip performatyvaus žanro, internalizavimu, ir su noru kurti specifinę, meno doktorantūrai būdingą legitimacijos procesų tikrovę.

Meninis tyrimas kaip internalizuotas akademinis žanras asmeninėse istorijose. Iš dalies struktūruotų interviu analizė

Gynimų dalyje stebėję, kaip meno daktarai sąveikauja su juos vertinančiais, giliau patyrinėti meno daktarų perspektyvą galėjome vykdydami iš dalies struktūruotų interviu analizę. Kaip aprašyta metodologijos skyrelyje, interviu išrašai analizuoti vykdant dvikryptį surinktos medžiagos kodavimą. Pirmiausia interviu medžiaga sukoduoja siekiant atskleisti pokalbyje iškilusius tematinius aspektus (išskirtos stambiosios kategorijos, kodai ir subkodai (paprastai tariant, susisteminatos interviu metu iškilusios temos)). Be tematinio kodavimo, vykdytas interpretacinis kodavimas, paremtas teorinėje dalyje pristatyta socialinio tikrovės konstravimo teorija. Interviu išrašai sukoduoti *eksternalizacijos*, *objektyvacijos*, *internalizacijos* (subkodas – *reikšmingieji kiti*²¹) ir *socializacijos ribų* kodais.

Eksternalizacijos kodui priskyrėme tas informantų citatas, kuriose atsispindi įvairios jų veiklos formos: kūrybinė ir mokslinė veikla iki doktorantūros, įvairiausios veiklos, kuriomis užsiimta doktorantūros proceso metu, veiklos trajektorijos po doktorantūros studijų. Daugelis eksternalizacijos kodui priskirtų elementų buvo priskirti ir internalizacijos kodui – šis persiklojimas atskleidžia ir iliustruoja socialinio tikrovės konstravimo teorijai būdingą aptariamų procesų dialektiką. Viena vertus, kiekviena veikla (meninė kūryba, moksliniai tyrinėjimai, pedagoginė veikla ir kt.) yra kiekvieno informanto asmeninių interesų ir savitos eksternalizacijos pasaulyje liudijimas. Kita vertus, kiekvienas

²¹ Bergerio ir Luckmanno teorijoje reikšmingųjų kitų sąvoka įvedama kalbant apie socializacijos procesą: pirminės socializacijos metu jų vietą užima asmenys, su kuriais žmogus auga. Antrinės socializacijos metu reikšmingais kitais tampa asmenys (ar asmenų grupės), sąlygojančios individo socializacijos procesus. (žr. 20-21 psl.) *Reikšmingųjų kitų* kodą savo analizėje laikome internalizacijos kodo sub kodu – citatose, pažymėtose šiuo kodu, atsispindi informantų sąveikos su jų internalizacijos procesus lėmusiais individualais.

individualus žingsnis ar interesas išsipildo institucionalizuotoje tikrovėje, tad neišvengiamai byloja ir apie anksčiau individą veikusių internalizacijos procesus.

Objektyvacijos kodui priskiriame informantų nuorodas į tvarkas, reglamentus ir mėginimus apibrėžti pokalbio metu išskylančias svarbias sąvokas (pastarieji elementai, kaip ir eksternalizacijos atveju, persikloja su internalizacijos kodu. Taip nutinka, kadangi kiekviename apibrėžime iškyla ir išankstinių įsitikinimų bei neperklausiama nuostatų). Tais atvejais, kai pokalbio metu informantas atvirai kvestionuoja kokius nors meno doktorantūros procesus ar pasidalina asmeniškai kilusiais sunkumais, įsivedame *socializacijos ribų* kodą. Jam priskiriame visus interviu medžiagos elementus, bylojančius apie socializacijos įtrūkius ir leidžiančius artikuliuoti kai kuriuos scenos ir ekrano menų doktorantūros įgyvendinimo trūkumus.

Internalizacijos kodui citatas priskiriame tada, kai jose juntamas aptariamo reiškinių vidinis priėmimas be implicitinėmis ar eksplikitinėmis priemonėmis reiškiamos abejonės ar kritikos. Šioje vietoje pasirodo įdomu paanalizuoti ir informantų istorijose išskylančių *reikšmingųjų kitų* vaidmenį – atskirame subkode grupuojame informantų nuorodas į sąveikas su jiems asmeniškai reikšmingais autoritetais ir institucijomis.

Tematinių ir interpretacinių kodų sąveikas analizuojame metodologijos skyriuje (žr. 25-26 psl.) aprašytu būdu.

Scenos ir ekrano menų doktorantūros pasirinkimų motyvai ir stojamųjų procesas

Kiekvieną interviu pradėjome nuo meno doktorantūros pasirinkimo motyvų atskleidimo. Mūsų apklaustų informantų stojimo į meno doktorantūrą motyvai peržengia akademinio intereso ribas: nors istorijose iškyla akademinės karjeros aplinkybės ir akademinio tobulėjimo lūkestis, greta išryškėja ir prielankumo MT, tarpdiscipliniškumo paieškų, sėkmingos socializacijos menininkų bendruomenėje motyvai. (žr. pav. nr. 8) Daugelyje interviu meno doktorantūra asmeninėse istorijose iškyla kaip natūrali anksčiau vykdytų veiklų išdava (*eksternalizacijos* kodas, ryškiausias kvadratis pav. nr. 8), tiesa, dažnai paskatinta informantams svarbių *reikšmingųjų kitų* (magistrantūros studijų metu sutiktų dėstytojų, kolegų menininkų ir kt.) ir internalizuoto supratimo apie meno (ir mokslo) pasaulį.

Nors suprantame, jog kiekviena iki doktorantūros vykdyta informantų veikla, taip pat nėra vien grynoji eksternalizacija (visų jų meninė kelionė susieta su mokslo ir studijų institucijomis, visi jie įgiję magistro laipsnio diplomus, tad internalizavę ir tam tikrus profesionalaus meno pasaulio principus), interviu analizėje į tas veiklas pirmiausia pažvelgiame kaip į kiekvienam individualų asmeninių kūrybinių interesų rinkinį. Žinoma, tikėtina, jog kiekvieno iš jų kūrybinių veiksmų seka dažnai nulemta

Pav. nr. 6

Iš dalies struktūruotų interviu analizė. Asmeniniai meno doktorantūros pasirinkimo motyvai.

Tematinėje kategorijoje esančių kodų ir subkodų sąsajos su interpretaciniais kodais²²

Code System	eksternalizacija	objektyvacija	internalizacija	reikšmingieji kiti	socializacijos ribos
▼ asmeniniai motyvai					
▼ kodėl meno doktorantūra?	■	■	■	■	■
MT kaip artimas žanras	■	■			
"akademiškumo" ilgesys	■		■	■	■
akademinės karjeros aplinkybės	■	■	■		
sugrįžimas į menininkų bendruomenę	■	■	■	■	■
tarpdisciplininių prieigų paieškos	■		■	■	

dar iki meno doktorantūros pasirinkimo internalizuotų sampratų. Visgi ją savo tyrime matome kaip autentišką kūrybinę dinamiką, kuriai legitimizuoti tam tikrame gyvenimo etape informantai pasirenko meno doktorantūros studijas. Geriausiai tokį pavyzdį iliustruoja I3 citata: „Yra žmonės, kurie nori doktorantūros, ir tam, kad galėtų, galvoja temą. Mano atveju buvo priešingai. Kai žinojau temą, tada buvo: na gerai, tada galiu ir daryti šitą.“ (I3) Tad meno doktorantūra, I3 atveju, viena vertus, išplaukia tarsi pagaliau susiklosčiusi asmeninius interesus sujungianti galimybė – nuolat dirbdamas ir kurdamas informantas randa sau įdomią temą, kurią pasirodo pravartu vystyti mokslo ir studijų institucijoje. Svarbu pabrėžti, jog pravartu, kadangi minėtuojų konkrečiu atveju eksternalizacijos stulpelyje rastume ne vien kūrybinę patirtį, bet ir dėstymo veiklas bei akademinės karjeros interesą, kuriam realizuoti daktaro laipsnis atneša konkrečių, objektyvuotų naudų:

Na, tai labai pragmatiškas buvo sprendimas. Aš dėstau universitete vienuolika metų ir tai buvo, labai karjeros prasme logiška, nes arba tu turi eiti administraciniu karjeros keliu, arba pedagoginiu keliu. (I3)²³

Ne visi informantai meno doktorantūros siekia pirmiausia joje pastebėdami naudą akademinėi karjerai – yra atvejų, kai meno doktorantūra pasirodo kaip kelias atgal į meno bendruomenę, išgyvenus tam tikrus asmeninių priežasčių sąlygotus atsitraukimus. Štai I2 kalba apie meno doktorantūrą kaip apie galimybę vėl sugrįžti į menininkų pasaulį:

Padariau sprendimą, kad noriu tapti režisierė. Ir tiesiog per ilgą laiką, kol aš nebuvo meno rinkoj, aš pamačiau, kad aš neturiu galimybių, kaip įeiti vėl į profesionalų scenos lauką. Ir kažkodėl man pasirodė, kad tiesiausias kelias tai yra per studijas, per instituciją. (I2)

²² Šioje ir kitose tokio pobūdžio lentelėse svarbus kvadratėlių dydis – kuo kvadratis didesnis, tuo daugiau informantų citatų su koduota ir nurodytu tematinio, ir nurodytu interpretaciniu kodu.

²³ Paveikslėlyje nr. 8 atsispindi, kaip ši konkreti citata sąveikauja su trimis interpretaciniais kodais vienu metu: pirmiausia dalį jos žymime kaip eksternalizaciją: „aš dėstau universitete vienuolika metų“, taip pat fiksuojame objektyvacijos lygmenį: „arba tu turi eiti administraciniu keliu, arba pedagoginiu keliu“. (nurodoma į institucijose susiklosčiusias tvarkas). Visą šią citatą žymime kaip internalizaciją, nes: a) nurodoma: „tai buvo pragmatiškas sprendimas“ (internalizuota apčiuopiamos naudos reikšmė); b) „tai buvo labai karjeros prasme logiška“ (internalizuoti karjeros laiptelių dėsnių (logiškumo aspektas)); c) „tu turi eiti“ (internalizuotas privalėjimo aspektas).

Tam tikra prasme doktorantūros studijos čia legitimizuoja net ir su akademiniais interesais silpniau susijusią veiklą (neatmetant galimybės, jog studijų eigoje akademinis smalsumas auga ir bene visos veiklos palengva susisieja su akademinio intereso). Visgi žvelgiant į pirminį motyvą čia svarbus pasirodo socializacijos įtrūkio momentas ir asmeniškai internalizuota meno doktorantūros studijų pasirinkimo nauda:

Bet šiaip buvo labai labai geras sprendimas, nes, na, aš tiesiog grįžau vėl į tą tam tikrą akademinį, meno prasme, lauką. (I2)

Šios tematikos informantų citatos persidengia su internalizacijos kodu (žr. pav. nr. 8) , o toks persidengimas išduoda, jog meno doktorantūros, kaip veiklos, imamasi giliai tikint, jog meno doktoranto statusas turi vertę menininkų bendruomenėje. Internalizuota idėja, jog menininko tyrėjo kūrybinės veiklos menininkų tarpe bus laikomos vertingesnėmis, ir mintis, jog „profesionalus scenos laukas“ (I2) reikalauja institucijoje užmezgamų ryšių.

Pasirinkimas stoti į meno doktorantūros studijas kartais lydimas akademinio smalsumo ir ankstesnėse menų studijose patirto akademiškumo trūkumo (akademiškumą šiame kontekste informantai sieja su rašymu, skaitymu, mokymusi tiksliai argumentuoti bei teorinėmis disciplinomis pagrįsti kūrybinius sprendimus ir kt.). Tuomet meno doktorantūra atsiveria kaip galimybė įgyti naujų, ankstesnėse bakalauro ir magistrantūros studijose ne tiek išvystytų kompetencijų:

Aš jaučiau, kad man ta studijų programa, kur aš turiu tik groti ir nieko daugiau, manęs jina netenkinu. (I5)

Ir tuo labiau, kad dar buvo toksai aspektas, kad, na, aišku, violončelės studijos, jos... Meno studijos yra. Ir man galbūt trūko to tokio... Teorinių studijų, sakykim taip. (I4)

Man buvo įdomu dėl to, kad man patiko turbūt rašyti ir aš šiaip pagalvojau, kad nu va, čia darysi spektaklį, tai galbūt kažkaip pavyks tada skirti pakankamai laiko ir iš tikrųjų įsigilinti ten į tą teorinę bazę, teorinį lauką. (I6)

Vis dėlto svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad akademiškumas meno doktorantūros studijose įgyja MT žanro kryptį, ypatingai traukiančią tuos kūrėjus, kurie jaučia, jog jų stiprybė yra nevienalytis kūrybinis identitetas. Štai I1 šalia kitos meno srities studijų nuolat greta domėjosi garso, muzikos disciplina. Kaip teigia pasakojime, asmeniniai kūrybiniai polinkiai buvo pastebėti svarbaus autoriteto (kodas – *reikšmingieji kiti*) ir nulėmė tai, jog dar iki meno doktorantūros studijų I1 pasitaikė galimybių peržengti disciplinų ribas:

Tai va, ir tiesiog kažkaip studijuodama ten ir fotografiją, ir video meną, ir skirtingas medijas, aš pradėjau... Vėl grįžau į garsą . . . Ir kokiam trečiam kurse dėstytoja pamatė, kad man labai įdomu garsas mane suvedė su Muzikos ir teatro akademija... . . . [Tai] aš jau bakalauro paskutiniuose metuose visiškai *full time* pas kompozitorius vaikštavau į paskaitas. (I1)

II polinkis į tarpdiscipliniškumą tarsi savaime kreipė ieškoti skirtingo pobūdžio veiklas jungiančių praktikų, o MT muzikos meno doktorantūroje pasirodė kaip ši interesą atliepianti galimybė, leidžianti sujungti tarpdisciplininius kūrybinius ir tiriamuosius interesus. Tarp informantų motyvų iškyla ir tiesioginis prielankumas doktorantūroje įsitvirtinančiam MT žanrui – I7 atveju, ši kūrybinė orientacija buvo įkvėpta ankstesnių bakalauro ir magistrantūros studijų patirčių, kurių metu MT pasirodė kaip labai artimas, asmeniškai patrauklus žanras:

Ten iš tikrųjų meniniu tyrimu ir buvo pagrįsta, pagrįstos pačios studijos. Mes ten rašėm savo projektus ir galvojom sau užduotis, reflektavom save ir raštu, ir žodžiu ir tas kelias man labai patiko . . . Tai baigiau magistrantūrą ir tiesiu taikymu po jos kažkaip net neiškilo abejonių, kad reikia eiti toliau į doktorantūrą, nes tai man pasirodė kaip mano kelias. (I7)

Šis pastebėjimas galėtų būti interpretuojamas, kaip stiprios MT internalizacijos, įvykusios akademinėse institucijose, pavyzdys. Po asmeniškai vertingų patirčių taikant MT žanrą, meno doktorantūros siekiama ne vien iš poreikio koku nors būdu legitimizuoti savo menines praktikas ar dėl galimybės įgyti konkrečių akademinų kompetencijų bei titulų, o dėl paties MT žanro savaime. MT I7 istorijoje iškyla kaip asmeninę kūrybinę ambiciją atliepanti praktika, kuri, atrodo, internalizuota taip stipriai, kad lydetų informantą ir be papildomų institucinių veiksmų.

MT žanras scenos ir ekrano menų doktorantūroje

Atlikdami informantų internalizuotų MT sampratų analizę, sudarėme pokalbiuose iškilusių refleksijų lentelę (žr. 3 priedą). Joje atsispindi ir informantų bandymai atsigręžti į MT apibrėžimus, ir šiuose bandymuose pasirodančios informantų internalizuotos idėjos apie meno ir mokslo kontekstus. Pirmame stulpelyje pateikiame informantų siūlomus MT apibrėžimus bei refleksijas. Antrame stulpelyje interpretuojame stebimas internalizacijas.

Žvelgiant į lentelę paaiškėja, kad tyrime dalyvavusiems informantams MT žanras pirmiausia siejasi su intencionalia, sąmoningai pasirinkta ir teoriškai motyvuota kūrybinių procesų refleksija. Mėginant apibrėžti MT iškart atsiranda poreikis jį atskirti nuo kitokios meninės kūrybos – atliekant šį atskyrimą tuoj pat pasirodo internalizuotų idėjų, kurios tarsi implikuoja, kad įprastinė meninė kūryba yra kur kas chaotiškesnė, jai būdinga refleksija silpniau motyvuota ir ne visuomet sąmoningai pasirinkta:

Tikrai yra menininkų, kurie neužsiima tyrimais, nes tiesiog jie nereflektuoja tos praktikos. O meninių tyrimų dalis didelė yra, kad tu reflektuoji ir identifikuoji savo tą patį kūrybinį procesą ir įvardini ką, kokios naujos žinios buvo atskleistos per tą kūrybinį procesą. Kiti menininkai tiesiog kuria ir . . . nereikalauja iš savęs to sąmoningumo lygmens, savivokos. O manau, meniniuose tyrimuose tai labai svarbu. (I7)

Reflektuodami MT žanrą informantai pasidalina ir savo abejonėmis dėl atliktų tyrimų legitimumo - nuskamba istorijų, kuriose nerimą kėlė atliekamo darbo tariamas artimumas menotyrinėms

praktikoms. Tiesa, šios abejonės drauge su doktorantu(-e) dirbančių vadovų nuolat sklaidytos teigiant, kad net jei kas nors atrodo panašu, atliekamas darbas esmingai skiriasi nuo menotyrinių darbų vien dėl to, kad jį atlieka ne menotyrininkas, o menininkas:

Kaip kad ir mano teorinės darbo dalies vadovai sakydavo, kad tai, ką aš laikydavau menotyra, kad menotyrininkas to nerašytų, nes tai yra įžvalgos menininko, o ne menotyrininko. (I3)

Šia mintimi išryškinama ir internalizuota menininkų ir mokslininkų vaidmenų skirties idėja, kuria trumpam suabejojus, tuoj pat bandoma doktorantą sugrąžinti į šį atskyrimą palaikančios socializacijos kelią. Tad MT šitaip visgi atribojamas nuo mokslo kontekstų – nors ir nėra tapatus kūrybai savaime, jis visgi nevirsta ir mokslininkų praktika. O mokslininkų praktikos, net jei koku nors kampu MT ir figūruoja, dėl konteksto specifiškumo meniniuose tyrimuose niekuomet neišeina į pirmą planą.

Informantų istorijose nuskamba ir noras lygintis su kita meno doktorantūra (vaizduojamųjų menų srityje) vykdančia institucija – ji kartais pamatoma kaip geriau išmananti MT specifiką ir kaip gebanti parengti stipresnius MT žanro atstovus. Vilniaus dailės akademija ir joje dirbantis, MT žanro kontekstus aktyviai tyrinėjantis Michelkevičius, informantų internalizuoti kaip žinojimą apie MT kuriantys *reikšmingieji kiti*, kurie, reikia manyti, kiek nors lemia ir scenos ir ekrano menų doktorantų akademinis-kūrybinius pasirinkimus: „Visada mes lyginamės su Dailės akademija, kur būtent tie meniniai tyrimai atrodė visai kitaip. Įgaudavo tyrimo formą.“ (I3)

Kalbėdami apie skirtį tarp mokslininkų ir menininkų bei mėgindami giliau reflektuoti kokybiško MT bruožus, informantai yra linkę išlaikyti skirtį tarp MT ir mokslinių praktikų. Ypač ryškiai tai pasimato istorijose, kuriose atsispindi informantų ankstesnė patirtis kitose, ne meno srities, akademinėse studijose. Štai I2 kalba apie poreikį persimokyti, atsiriboti nuo kitose akademinėse studijose internalizuotų objektyvuotų tvarkų: „Reikėjo atpalaiduoti smegenis nuo to... Nuo to, kas yra struktūros... . . . Teorinė dalis, empirinė dalis, analizė, metodų taikymas.“ (I2). O I6 pastebi, kad nors ir neteko daug bendrauti su mokslininkais, tačiau nujaučia, kad pastarieji su šypsena žiūrėtų į jo vykdytą MT: „Pavyzdžiui, mano draugas, kuris yra daktaras istorijos, žodžiu... VU pabaigęs tai, na kaip sakyt, . . . jis taip per šypseną žiūrėjo (juokiasi) į mano tas visas studijas.“ (I6).

Įdomu tai, kad lūkesčių MT kokybei skirtumai išryškėja ne tik tarp institucijų, bet ir tarp meno krypčių. Muzikos kryptiečiai atstovaujantys informantai akcentuoja didesnio tikslumo, teorinio pagrįstumo lūkestį, kartais netgi lengvai kritikuoja kitų katedrų MT priėjimus: „Neminėsiu tikrai konkrečiai meno tyrimų, kur man tai kaip dienoraštis tiesiog atrodo. Ir aš galvoju: Dieve, su tokiais praleidžiam kitose katedrose...“ (I1)

Panašaus skepsio galima pastebėti ir kritikoje kai kurioms MT konferencijoms:

Kai kuriose prezentacijose buvo tiesiog klaidu: žiūriu ir galvoju, gerai, čia yra scam'as, čia yra visiškas scam'as. Aš nesuprantu, kodėl mes metame pinigus ant šito. Apsidėsiu galvą akmenukais ir pažiūrėsiu, kaip tai veikia mano nuotaiką [ironiškai pateikiamas MT pavyzdys] (I3)

Tokie kritiniai atsiliepimai liudija MT žanro variantiškumą menininkų bendruomenėje. Viena vertus, jie rodo, jog yra eksternalizacijų, kurios, jau besiformuojančioje MT tikrovėje atrodo nepakankamai atliepančios egzistuojančias objektyvacijas (apibrėžimus, tvarkas, reikalavimus). Kartu, kritikuojami formatai liudija, jog juos vykdantys autoriai nepakankamai internalizavo tai, kas jas kritikuojantiems MT atstovams atrodo pažinu ir kokybiška. MT praktikų skirtumai toje pačioje institucijoje rodo, jog vienoms meno kryptims MT jau darosi artimesnis ir aiškesnis. Tačiau, kartu, negalima teigti, kad kritikuojantys balsai tikrai yra arčiau objektyviojo žinojimo. T. y., socialinio tikrovės konstravimo kontekste svarbu suprasti, kad pasakymas „kitose katedrose mes tokius praleidžiame“ paremtas ne objektyviu žvilgsniu į MT žanro tikrovę²⁴, bet ir apskritai internalizuotomis akademiškumo, moksliskumo idėjomis, kurios (ypač muzikos meno doktorantūros kryptyje) susiję su humanitarinių mokslų įtakomis:

Muzikos akademijoje, yra tai, kad mums vis tiek daugiausia dėstė muzikologai ir jie galbūt yra irgi pratę prie kažkokių kitokių žanrų. Ir vat reikėjo truputėlį laviruoti tarp to vat muzikos teorijos, sakykim, tų muzikologų, tokių... Sunkiasvorių tyrėjų ir tarp tų profesorių, kurie vat stengiasi įdiegti vat tokį žanrą kaip meninis tyrimas akademijoje. Ir jie truputėlį turi kitokį požiūrį. (I4)

Laviravimo, bandymo pataikyti ir atitikti *reikšmingųjų kitų* lūkesčius bei nežinios dėl MT praktikos principų taikymo aspektas atsispindi ir meno daktarams kalbant apie magistrantūros bei doktorantūros studijų skirtumus²⁵. Ne vienas tyrime dalyvavęs informantas pabrėžia, kad, nors dabar situacija keičiasi, jiems stojant į meno doktorantūrą magistrantūros pakopoje MT žanras nebuvo aktyviai praktikuojamas.

Tai, ką ruošia magistre šiuo metu . . . yra visiškai... Tiesioginė tąsa bus su meniniu tyrimu. Mano atveju ne. Tie darbai [magistrantūros pakopoje] iš viso buvo, nu, oficialumas, kurį reikėjo prisegti prie kūrybinio darbo. (I3)

Tad daugeliui jų (nepaisant meno doktorantūrą reglamentuojančiuose dokumentuose) figūruojančios MT sąvokos), jau įstojus į doktorantūrą teko gilintis, koks tai žanras ir ko konkrečiai iš jų tikimasi. Sėkmingai internalizuoti MT praktiką informantams padėjo jų studijų programoje numatytos paskaitos (objektyvacijos aspektas) ir, kaip teigia I1, nuolatinis bendravimas su MT žanrą geriau pažįstančiais kolegomis (reikšmingųjų kitų aspektas):

²⁴ Ne vienas informantas pastebi (ir mūsų teorinė apžvalga rodo), kad jokio vieningo teorinio susitarimo nėra ir sunkiai galėtų rasti.

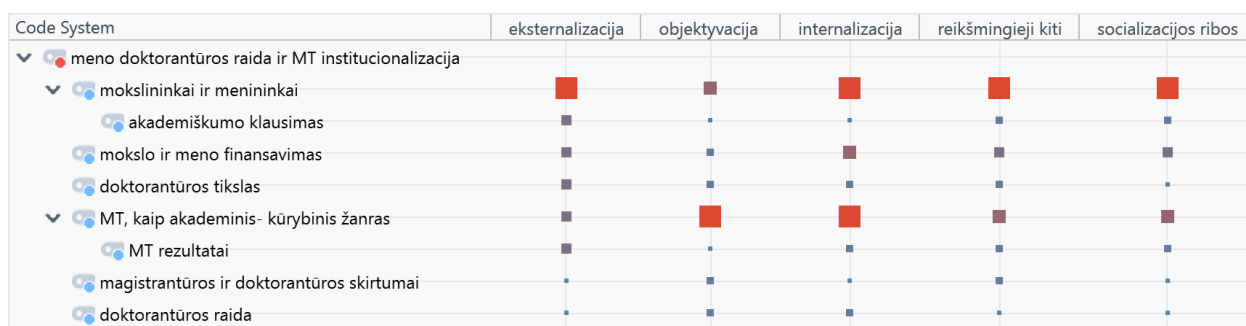
²⁵ Svarbu pastebėti, kad yra informantų, kurie lūkesčių atitikimo momentui nesuteikia didelės reikšmės ir teigia nejutę didelės įtampos dėl MT žanro taikymo reikalavimų meno doktorantūroje.

Tai iš tikrųjų mano toks ir praktinis patarimas, ir pati dėstau, ir visai, ką savo studentams sakau: eikit pas kuo daugiau dėstytojų konsultuotis, nes su kuo daugiau žmonių pašneki, tuo daugiau aišku pasidaro, apie ką čia yra. (I1)

Paveikslėlyje nr. 9. galime pamatyti, kiek stipriai apklaustų informantų pasisakymuose išryškėja MT žanro internalizacija (trečias stulpelis ir eilutė: *MT, kaip akademinis-kūrybinis žanras*). Duomenų analizės programa šių kodų sankirtą žymi dideliu raudonos spalvos kvadratu – tai rodo, jog didelė dalis tyime sutikusių dalyvauti informantų yra internalizavę MT kaip vertingą, kūrybišką, prasmingus rezultatus generuojančią praktiką.

Pav. nr. 7

Iš dalies struktūruotų interviu analizė. Tematinė kategorija: meno doktorantūros raida ir MT institucionalizacija. Tematinių ir interpretacinių kodų sąsajos

Nors citatose matyti ir kritikos meno doktorantūrai (bei jos metu praktikuojamam MT), aiškiausiai MT žanro ir meno doktorantūros vertės internalizacija išryškėja meno daktarams įvardijant meno doktorantūros reikšmę ir tikslus bei reflektuojant Lietuvos meno doktorantūros raidą (žr. priedą nr. 4). Meno doktorantūra bei jos metu vykdomos MT praktikos informantų pamatomos kaip visuomenei, meno bendruomenei ir asmeniškai menininkui naudingos veiklos. Visų septynių interviu metu meno aspirantūros virsmas meno doktorantūra įvertintas kaip teigiamą vertę kurianti trečiosios meno studijų pakopos trajektorija. Meno doktorantūros vertę ir naudą pasirinkome interpretuoti analizuodami *reikšmingųjų kitų* kodą sankirtoje su meno doktorantūros tikslų tematinio kodu. Galime pastebėti, kad reikšmingųjų kitų pozicijas čia užima šie pagrindiniai veikėjai:

- visuomenė (plačiausia socializacijos kategorija – menininkams iškyla poreikis įrodyti, jog jų veikla rimta ir prasminga ne vien dėl finansinių paskatų, bet ir dėl simbolinio statuso):

Dėl to apie scenos meną rašyti reikia. . . . Bet ką rašyti reikia, kad jis išliktų. . . . Kad meną pakylėti į mokslinį lygį, būtina apie jį rašyti, nes su tuo tada yra susiję ir galimybės gauti įvairius finansavimus, ir pagrindimą, ir argumentus, ir nebūti įvardijamais tais, kurie tiesiog orą stumdo ir nieko neveikia. (I2)

- meną ir mokslą finansuojančios institucijos (išskyla poreikis sėkmingai socializuotis paprasčiausiai tam, kad būtų galima ir toliau veikti kultūros pasaulyje ir už tai gauti atlygį):

Ir kaip bebūtų, šitam pasaulyje kūrėjai reiškia mintis ne tik savo darbais, kaip labai dažnai supoetizuojama. Tu negali gaut finansavimo, tu negali išsiųsti darbo platinti nepirašęs lapų lapais. Ir tas rašymas, ir gebėjimas reikšti mintis specifiškai patampa vėlgi tavo amato dalimi. (I3)

- meno (bei mokslo) bendruomenė ir menininkas tyrėjas, kaip *reikšmingojo kito* pozicijos užėmėjas (sėkmingos socializacijos atveju, individas tampa tam tikros temos specialistu, galinčiu savo žiniomis pasitarnauti tiems, „kurie ateis paklausti“):

Tai man atrodo, kad misija yra tapti savo temoje ir savo srityje tuo žmogum, pas kurį visi eis paklausti. (juokiasi) Paklausti klausimo, kad tu turi tapti savo, savo temos profesionalas iš tikrųjų. Ir turėti savitą požiūrį, savitą raktą ir gebėti apie jį papasakoti. (I1)

Taip pat akcentuojama internalizuota idėja, kad meno daktaro laipsnis esmingai kelia ir kūrėjo meninės praktikos kokybę – suteikia jai naują reikšmę. Ne vienas informantas kalba apie negrįžtamą pasikeitimą („tada tu jau kaip menininkas tyrėjas tu pradedi į tą savo meninę veiklą žiūrėti visiškai kitaip, negu kaip žiūrėjai prieš tai“ (I5)). Tokia mintis rodo, jog informantas laiko meno doktorantūros studijas radikaliai keičiančiomis kūrėjo santykį su savo kūryba – citata implikuoja, kad ankstesnių pakopų studijos panašaus požiūrio nepasiūlė.

Vis dėlto, nepaisant kodų sistemoje atsispindinčio MT praktikų internalizacijos intensyvumo, kalbėdami apie MT žanro taikymą scenos ir ekrano menų doktorantūroje informantai užsimena ir apie kilusias dilemas. Jas galime pamatyti kaip tam tikrus socializacijos įtrūkius, kuriems atsiveriant atsiskleidžia ir meno daktarų išgyvenimai dėl hibridinės tapatybės bei poreikio vienu metu egzistuoti ir akademiniam, ir meniniam kontekste. I3, kalbai pasisukus link praktinio meninių tiriamųjų praktikų kino meno doktorantūroje pastebi:

Meno tyrimas turėtų prašyt eksperimento, bet *Kino centras* tai nenori eksperimentų. Tai šitas keldavo nerimą. Tada, nežinau, ten gaudavau patarimų tiesiog pasiimti pati kamerą ir filmuoti tuos eksperimentus, bet... Na, jeigu tu esi naratyvinio kino režisierius, tai aš nenoriu pati filmuot garažo dalykų . . . Padarius eksperimentą, aš negaliu pasakyt, ar jisai neveikia dėl buities, kurią aš turėjau, ar neveikia dėl to, kad jisai neveikia. (I3)

Ši konkreti patirtis liudija kompleksines meno daktaro veikimo aplinkybes – viena vertus, internalizuodamas MT žanrą mokslo ir studijų institucijoje, MT atstovas siekia savo kūrybos principus daryti įvairesnius – nebijoti eksperimentinių ir, tikėtina, mažiau komercinio dėmesio sulauksiančių sprendimų. Vis dėlto, norėdamas gauti finansavimą kūrybinėms idėjoms įgyvendinti, menininkas tyrėjas turi konkuruoti su menininkais plačiaja prasme. O pastarieji (kaip minima mūsų pateiktoje MT žanro

apibrėžimų interpretacinėje analizėje) dažnai siekia kitų tikslų, kurie finansuotojams gali pasirodyti patrauklesni, nepaisant valstybiniu lygiu institucionalizuojamos MT vertės idėjos.

Su kiek kitokia, tačiau panašia problema susiduriame I6 pasakojime. Meno doktorantūra šioje istorijoje baigiasi radikaliu kūrybinės meno projekto dalies užmojų koregavimu ir, kalbant informanto žodžiais, verčia pavadinti meno projekto teorinę dalį „klaidos analize“. Paklaustas, už ką per gynimus jautėsi vertinamas ir už ką kritikuojamas I6 teigia:

Turbūt labiausiai jaučiausi vertinamas už tą, kaip sakyti, tą teorinę dalį . . . O praktinė dalis jina tokia, na kaip... Ji buvo kritikuojama ir galų gale... Nu ir nepavyko man to, ką užsibrėžiau, padaryti . . . Tai, sakau, ta praktinė dalis, ji tokia turbūt buvo mažiau vertinama . . . Tai buvo toksai... Nu kaip sakyti, - klaidos analizė. (I6)

Mėgindamas atskleisti kūrybinės dalies užmojų koregavimo priežastis, informantas kalba apie studijų metu susiklosčiusį menką kūrybinės dalies vadovo įsitraukimą (*socializacijos ribų* bei *reikšmingųjų kitų* kodų susikirtimas mūsų kodų sistemoje) bei nepalankiai susiklosčiusias aplinkybes, kurios nesudarė sąlygų numatytam spektakliui įvykti²⁶ (*socializacijos ribų* ir *MT žanro* bei *objektyvacijos* ir *mokslo* bei *meno finansavimo* kodų susikirtimai).

Žinoma, reikia atkreipti dėmesį, jog šiuo požiūriu tarp meno krypčių tikėtinos variacijos. Atlikdami interpretaciją, teigiame, jog informantų minimi sunkumai greičiausiai nulemti MT žanrui būdingo polinkio į atvirą refleksyvumą²⁷, kuris, siekiant finansavimo, ne visuomet vertinamas vienareikšmiškai. Mūsų tyrimo duomenys neapima šio aspekto, tačiau būtų galima svarstyti, kuriems žanrams eksplicitiškai reiškiamas kūrinio refleksyvumas galėtų tapti stiprybe ieškant finansavimo galimybių. Taip pat galima būtų kelti klausimus, kokie visuomeniniai procesai galėtų nulemti finansuojančių institucijų požiūrių kaitą ir užtikrinti kiek nuspėjamesnį MT kūrybinių projektų finansavimą.

Stojamieji ir gynimai: lūkesčiai akademinės socializacijos ritualams

Norėdami paanalizuoti, kaip meno daktarai reflektuoja sėkmingos meno daktaro socializacijos dėsnius, interviu metu kalbėjomės ir apie akademinės socializacijos ritualus - stojamųjų ir gynimų procedūras.

Didelė dalis apklaustų informantų teigia, jog stodami jautė nemenką konkurenciją ir negalėjo nuspėti, ar bus priimti į meno doktorantūros studijas. Tarp kalbintųjų pasitaikė ir tų, kurie į meno

²⁶ Meno projektas apgintas, tačiau kūrybinės dalies turinys stipriai kito.

²⁷ Pavyzdžiui, kai kino filmu siekiama ne vien vizualiai papasakoti paveiklą, žiūrovą įtraukiančią istoriją, bet ir permąstyti kino mediją, taikant eksperimentinius metodus. Negalima sakyti, jog eksperimentinių bruožų turintis kinas visuomet nepatrauklus žiūrovams, tačiau, remiantis informantų pasisakymais, galima numanyti, jog susidomėjimas eksperimentinių kūrinių siūlomu refleksyvumo žingsniu nėra būdingas masinei auditorijai.

doktorantūros studijas įstojo iš antro karto. Jų istorijose išryškėja nekonfliktinis santykis su mokslo ir studijų institucija – citatose pasimato pirmųjų stojamųjų metu išsakytų pastabų internalizacija, nukreipusi individualias praktikas antrojo bandymo metu sėkmę atnešusia linkme. 10 paveikslėlyje matome didelį *stojamųjų* tematinio kodo susietumą su *internalizacijos* ir *reikšmingųjų kitų* kodais – visų pirma tai lemia informantų pasakojimuose išskylantis vertinimo bei santykio su stojamųjų komisija momentas. Tačiau kartu, kalbant apie stojamuosius ir bandymus atitikti keliamus reikalavimus (ypač stojant į meno doktorantūrą ne pirmą kartą) minimi ir konsultantai - pažįstami dėstytojai bei didesnės patirties MT įgiję studentai - tapę informantams svarbiais mentorais.

Pav. nr. 8

Iš dalies struktūruotų interviu analizė. Tematinė kategorija: doktorantūros procesas. Tematinių ir interpretacinių kodų sąsajos

Code System	eksternalizacija	objektyvacija	internalizacija	reikšmingieji kiti	socializacijos ribos
▼ doktorantūros procesas					
▼ stojamieji					
kritika stojamųjų užduotims					
kritika dėl temos					
formalumai					
ko reikia, kad įstotum?					
konkurencija ir stojamųjų atmosferos					
įstojau iš antro karto					

Paprašyti įvardyti, už ką stojamųjų metu jautėsi labiausiai įvertinti, informantai įvardija šiuos aspektus:

- temos aktualumas, naujumas, individuali pozicija ir kryptis (internalizuotos mokslo pasaulyje objektyvuotos kokybės kategorijos ir kūrybinio individualizmo, unikalumo idėja);
- aiškiai įvardyti kūrybinės ir tiriamosios dalies darbai (internalizuotas poreikis artikuliuoti meno projekto integralių dalių susietumą, tačiau kartu atskleisti ir esminius techninius dalių skirtumus);
- gebėjimas nepasimesti trikdančioje situacijoje, kai (informantų vertinimu, nebūtinai korektišku būdu) išbandomas kandidatų pasiryžimas ir asmenybės tvirtumas (priklausomai nuo pasisakymo - kartais internalizuotas, o kartais perklausiamas komisijos galios demonstravimo mechanizmas);
- aktyvi meninė kūrybinė veikla per pastaruosius penkerius metus (aptariama objektyvacijos lygmenyje įtvirtinta nuostata, kai kandidato tinkamumas ir būsimos tiriamosios veiklos kokybė susiejama su aktyviu dalyvavimu meno pasaulyje);
- ankstesnė patirtis rašant akademinis darbus (internalizuota idėja, jog meno doktorantūros metu vykdomas MT reikalauja specialaus akademinio rašymo pasirengimo);

- f) ankstesnė sėkminga socializacija meno kontekstuose (ne vienas informantas mini tam tikrų pažinčių aspektą (internalizuotas nevisiškai skaidraus konkuravimo principas), tačiau yra pasisakymų, kurie griežtai šią idėją paneigia (vykdomas neskaidraus konkuravimo idėjos internalizacijos perklausimas);
- g) doktorantūros meno projekto sąsajos su sėkminga veikla magistrantūros studijose (internalizuota mintis, jog komisijai svarbus kandidato veiklų tęstinumas);
- h) performatyvumo elementai stojamųjų metu (internalizuotas idėja, jog MT žanre pranašumo teikia mėginimai performatyviomis priemonėmis demonstruoti refleksiją).

Reflektuodami stojamųjų procedūrą kai kurie informantai pastebi tam tikrus, socializacijos ribas pajusti provokavusius epizodus, kuriuos norėtų perklausti ir dėl kurių kviestų diskutuoti (pav. nr. 10, 5 stulpelis ir eilutė *kritika stojamųjų užduotims*). Štai I5 pastebi sunkiai motyvuojamą stojamojo rašinio prievolę:

Ir dabar sėdi ir ranka rašai kažką. Tarsi tu matai, kad nori žmonės įsitikinti, kad tu gali rašyti ir turbūt, kad tą aprašą pasirašei pats . . . Ir man tai buvo ir dar iki šios akimirkos atrodo kaip didžiausias absurdas pasaulyje. (I5)

Įvardijęs šią patirtį, I5 tuoj pat prisimena ne visai korektišką komisijos elgesį stojamojo pokalbio metu:

Maniera, kaip jie [klausimai] buvo užduodami, kaip buvo reaguojama, jeigu buvo atsakoma klaidingai ir taip toliau... Visa tai man atrodė kaip didžiulis komisijos spektaklis, kuris man žiauriai nepatiko. (I5)

Žinoma, svarbu pastebėti, kad meno daktarų istorijose iškyla ir nieko bendra su nekorektišku komisijos elgesiu neturinčių istorijų (arba jos interviu metu neįvardijamos). Daugelis informantų, kalbėdami apie stojamuosius, koncentruojasi į bendrą nežinios atmosferą, jaudulį, nemenką konkurentų kiekį. Kalbėdami apie stojamųjų proceso formaliąją pusę, kai kurie informantai pabrėžia, jog pagal nurodytą tvarką stojant reikėjo pateikti daugybę dokumentų, tačiau šio aspekto nekritikuoja - teigiama, jog tai tiesiog visoms institucijoms būdingas bruožas. Kai kuriems informantams norisi kritikuoti meno doktorantūros studijų pradžioje sudaromo formalaus studento plano poreikį: „Aš jaučiausi truputį meluojanti tam plane, nes žinojau, kad taip nebus ten, kaip aš parašysiu. Ir gan painu buvo iš akademijos gal pusės.” (I7) I4 pastebi, kad vos įstojusiems meno daktarams reikėtų palikti daugiau laisvės tyrinėti ir atrasti, nes poreikis dirbtiniu būdu suvaldyti jų studijų procesą galiausiai nuveda prie tarpusavyje neretai menkai susijusių dokumentų pildymo:

Atrodė, kad iš karto tu turi žinot, ką tu darysi, kaip tu darysi, kada tu darysi, kiekvieną pusmetį (juokiasi) . Ir paskui, na, taip ir gaunasi, kad tas yra doktoranto planas, o gaunasi, kad tu nuo jo vis labiau nori nutolsti ir nukrypsti, nes tu tobulėjai. (I4)

Kūrybinio tobulėjimo procesas, tarsi paradoksaliai suveikiantis nukrypimas nuo normos, cituojamame pavyzdyje parodo, jog doktorantūros vykdymo tvarkoje (objektyvacijos lygmuo) numatyti reikalavimai iš tiesų ne visada padeda menininko tyrėjo veiklai. Galima būtų kelti klausimą, ar būsimas meno daktaras turėtų įstoti į meno doktorantūrą aiškiai žinodamas, jog meno projekto planas keisis neesmingai (t. y., kartu reiktų kelti klausimą, ar meno daktaras visuomet įstoja į meno doktorantūrą aiškiai suprasdamas MT prigimtį?). Mūsų surinkti duomenys atskleidžia, jog, bent jau 2017-2020 m. įstojusiems toks išankstinis tikrumas greičiausiai dar buvo nebent atsitiktinis.

Gynimai

Daugiau ar mažiau internalizavę meno doktorantūros tvarkose objektyvuotus bei procese lydėjusių *reikšmingųjų kitų* akcentuotus nurodymus, kalbinti informantai pasiekė simbolinę meno doktorantūros socializacijos kulminaciją – sėkmingai apgynė meno projektus ir įgijo meno daktaro laipsnį. Paprašyti pasidalinti minimis apie gynimų atmosferą informantai pabrėžia skirtingas patirtis: vieniems norisi akcentuoti rimtį ir gynimo tarybos narių griežtumą, kitiems ši patirtis prilygsta simboliniam formalumui:

Pats gynimas yra šventė, kada susėdę žmonės su gėlėmis... Nėra to jausmo, kad tu ginsi iš tikrųjų. Tu gauni malonius klausimus, kurie pabrėžia tavo darbą... Tai yra šiaip yra maloni patirtis, kur pasižiūri atgal, ką nuveikei. (I3)

Štai I6 ir I7 pabrėžia gynimų proceso tikrumą ir nuoširdumą, akcentuoja, jog patirtis priminė kolegišką pokalbį, provokavo įdomias diskusijas. I7 dar akcentuoja ir asmeninį norą gynimo metu savo darbą pristatyti performatyviai – pačiu pristatymu parodyti, jog atliko meninį tyrimą ir siekia visapusiškai atskleisti jo specifiškumą. Kiti informantai taip pat sukuria savitą santykį su performatyvumo lūkesčiu: I1 nusivilia negalėjęs gynimų suorganizuoti su tiriamąja tema konceptualiai susijusiame Lietuvos mieste, I2 prisimena, jog vieno iš doktorantūros egzaminų metu performatyvūs bandymai publikos nebuvo jaukiai priimti (I2 pasisakyme išskyla ir tos patirties paskatinta internalizacija, jog gynimai turi būti formalūs ir nėra reikalo juose kaip nors performatyviai komisijos stebinti)²⁸. Paklausti, už ką labiausiai jautėsi įvertinti, informantai, kaip ir stojamųjų atveju, akcentuoja inovatyvumą ir pasirinktos temos aktualumą. Tačiau svarbos suteikiama ir pačiai individo, kaip menininko tyrėjo, socializacijos sėkmei – ne viename pasisakyme išryškėja idėja, jog gynimų metu meno daktaras pasijunta „įrodęs, kad gali“. Ypač kai stojamųjų ar studijų proceso metu buvo eksplicitiškai suabejota jo(-s) gebėjimais ar tinkamumu doktorantūros studijoms:

²⁸ Detalesnis su gynimais susijusių kodų žemėlapis pateikiamas žemiau, pav. nr. 11.

Taip iš daugelio nuskambėjo, kad įtikinau juos. Tai vadinasi, manim abejojo, kad aš galiu studijuoti doktorantūrą būdama tarp dviejų akademijų. (I2)

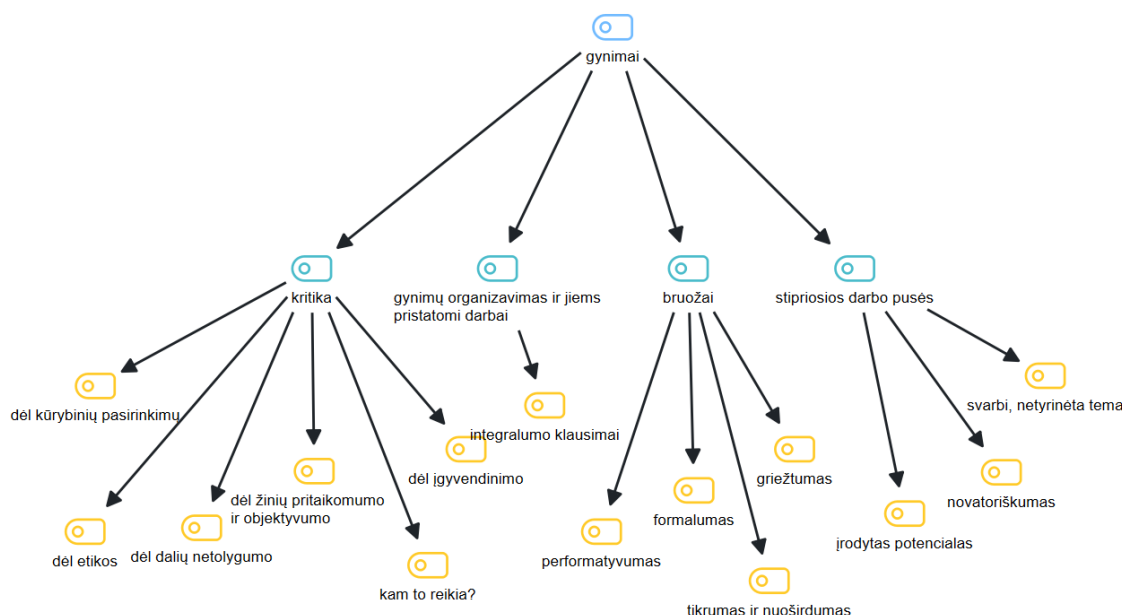
Mano ten viena, žodžiu, recenzentė, man atrodo jinai... Pastoviai per egzaminus būdavo nepatenkinta mano tekstais (juokiasi). Bet... Bet galų gale aš įrodžiau . . . ir laikiau savo tas linijas. (I6)

Reflektuodami gautas kritines pastabas meno daktarai išskiria šias dvi esmines pastabų kryptis:

- Pastabos, nukreiptos į paties tyrimo aktualumo bei teorinius ir metodologinius klausimus (dėl tyrimo etikos, įgyvendinimo, dėl žinių patikrinamumo, pritaikomumo ir objektyvumo);
- Pastabos, orientuotos į doktoranto kūrybinius pasirinkimus (pavyzdžiui, fundamentalus klausimas: *kam to reikia?*).

Pav. nr. 9

Iš dalies struktūruotų interviu analizė. Tematinis kodas: gynimai.

Aptardami išskirtas kritikos kryptis, doktorantai parodo, jog yra iš esmės internalizavę pirmosios (a) krypties) pastabų legitimumą, tačiau ne toks vienareikšmiškas požiūris pasirodo tada, kai tyrimo dalyviai reflektuoja pastabas apie kūrybinius pasirinkimus. Kyla įspūdis, kad, nepaisant tolygaus kūrybinės ir teorinės dalių egzistavimo, gynime nesitikima pastabų apie meninius rezultatus (jei visgi paradoksaliai (ir dokumentams būdingai) mėgintume žūtbūt atsieti kūrybinį ir tiriamąjį MT elementus²⁹). Tokia nuostata susisieja ir su ankstesniame skyrelyje pateiktu MT praktikų atskyrimu nuo įprastinių meno praktikų, akcentuojant ne kūrybinio produkto, o paties kūrybinio proceso ir jo refleksijos svarbą.

²⁹ Šis atskyrimas pasirodo problemiškas jau aptariant meno doktorantūrą reglamentuojančius dokumentus: pačioje kūrybinės ir tiriamosios dalių skirtyje atsiranda priešara MT žanro implikuojamam integralumui.

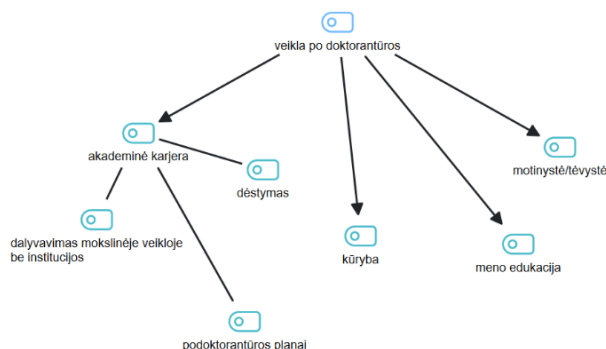
Šitai turint galvoje pasirodo natūralu, jog pastabos apie meninę techniką ar sukurto projekto meninę vertę meno projekto gynimo procese informantams pasirodo ne visai tikslingos. Vis dėlto galėtume kelti klausimą, kiek tuomet šis požiūris sutampa su prieš tai, atrodytų, neabejotinai internalizuotu MT praktikų poveikiu būtent meniniam kontekstui. Atrodytų – jeigu, kai kurių informantų požiūriu, MT pirmiausia reikia pačios meninės kūrybos raidai, kodėl tuomet šią mintį internalizavę informantai atsisakytų gynimų metu diskutuoti apie kūrybinius rezultatus? Nors negalime sakyti, kad tokia prieštara justa kiekviename interviu, visgi ją užčiuopti svarbu, nes ji siejasi su MT žanro institucionalizacijos problematika. MT žanras, kaip hibridinė praktika, nuolat susiduria su sąmoningu (ar nesąmoningu) mėginimu vienu metu jungti ir atskirti jį sudarančius komponentus. Kartais pasirodo, jog skirtinguose kontekstuose vienas ar kitas procesas įgyvendinamas nenuosekliai. Kai pasirodo pernelyg sudėtinga artikuliuoti MT hibridiškumą, bandoma žūtbūt kūrybą nuo tyrimo atskirti (to pavyzdžius stebime objektyvacijos lygmenyje: dokumentuose, tvarkose, net meno daktarų refleksijose apie formalų gynimo procesą). Visgi, kai norima artikuliuoti MT ypatingumą ir specifiškumą bei jo daugiakryptį veikimą, kaip tik susitelkiama į jungimo aspektą, dažnai netgi nepastebint, jog egzistuojantys reglamentai steigia idėjai priešingą tvarką.

Veiklos tęstinumo klausimai: kokia socializacijos perspektyva?

Norint įvertinti akademinės socializacijos tęstinumo scenarijus, svarbu gilintis ne tik į patį meno doktorantūros studijų procesą, bet ir į tai, kokiuose kontekstuose informantai veikia įgiję meno daktaro laipsnį. Kaip pastebėjome analizuodami statistinius duomenis – skaičiai leidžia manyti, jog meno daktarų karjeros trajektorijos neturi vienareikšmiškai nusakomos krypties (tuo labiau, ne tokia didelė dalis meno daktarų (dabar turimais duomenimis) mato save tęsiant akademinę kelionę). Mūsų kalbintų informantų karjeros trajektorijų tematinis kodavimas atsispindi 12 paveikslėlyje.

Pav. nr. 10

Iš dalies struktūruotų interviu analizė. Kodas: veikla po doktorantūros

Kadangi didžioji dalis meno daktarų į meno doktorantūrą įstoja būdami žinomi, įvertinti menininkai, kiekvieno jų akademinė ambicija visada yra lydimą poreikio suderinti daugybę užduočių:

Jo, tai meno karjera tai kaip ir buvo, taip ir yra. Tiesiog toliau važiuoja labai aktyviai. Labai daug darbų, nieko nespėju. (I1)

Meninis tyrimas mano nebuvo vien raštu darbas. Aš turėjau kurti. Tai aš nuolat buvau kūrybiniuose procesuose. Aš dažniau spektaklius ir važinėjau po visą Lietuvą, po skirtingus centrus. Tai man tiesiog labai labai reikėjo smarkiai susivadybinti savo asmeninį gyvenimą, profesinį gyvenimą ir tyriminį gyvenimą. (I2)

Daugybė informantų išvardytų veiklų indikuoja, jog susiduriame su itin produktyviomis, nevienalytį profesinį identitetą turinčiomis asmenybėmis. Informantai minėjo tokias veiklas :

- a) akademinė karjera (meno daktaro laipsnis tampa įrankiu siekti akademinį titulą, veikti akademinėje bendruomenėje (užsiimti dėstyti, prisidėti prie naujų programų kūrimo, siekti podoktorantūros galimybių) (stebime sėkmingą socializaciją akademiniam kontekste, internalizuotą MT reikšmę, angažuotumą prisidėti prie meno doktorantūros ir MT plėtros);
- b) kūrybinė karjera (meno daktaro laipsnis padeda sėkmingai socializuotis meno bendruomenėje: gauti finansavimą kūrybai, sukurti autoritetą kūrybiniuose kontekstuose ir t.t.) (stebime meno daktaro titulo reikšmės internalizaciją ir šios reikšmės sėkmingą funkcionavimą objektyvuotoje tikrovėje (pavyzdžiui, finansavimų mechanizmai);
- c) meno edukacija (darbas meno mokyklose, edukacijoje) (meno doktorantūros metu įgytos žinios tampa prielaida vystyti metodinę medžiagą, edukacinius formatus) (įgytos žinios ir toliau vystomos, tačiau nebūtinai akademiniam kontekste) (stebime MT, kaip vertingas žinias generuojančio žanro, internalizaciją);
- d) autonomiškas dalyvavimas mokslinėje veikloje (nevykdoma akademinė karjera institucijoje, tačiau aktyviai dalyvaujama konferencijose, MT bendruomenių suvažiavimuose, akademinuose renginiuose);
- e) motinystė ir tėvystė (šia tema kalbėjusiųjų informantų atveju internalizuotas šeimos, kaip unikalią vertę turinčios asmeninės atsakomybės modelis. Pasakojamose istorijose motinystė ir tėvystė daro įtaką visų aukščiau išvardytų veiklos trajektorijų tęstinumui).

Dažnu atveju informantai vienu metu įgyvendina bent dvi viršuje nurodytas veiklas. Šis poreikis visuomet būti visur ir veikti keliomis kryptimis paaiškina vangesnį meno daktarų įsitraukimą į akademinę veiklą po meno doktorantūros studijų, tačiau visgi parodo, jog net formaliai neįdarbinti mokslo ir studijų institucijose, meno daktarai randa savų būdų sąveikauti su mokslo pasauliu. Kartu, kaip minėjome ankstesnėse analizės dalyse, akivaizdu, jog meno daktarai nėra internalizavę akademinės karjeros kaip vienintelio doktorantūros tikslo. Jeigu mokslo pasaulyje, ko gero, rastume mažiau pavyzdžių, kur

pasiryzimas imtis doktorantūros būtų siejamas vien su asmeniniu poreikiu tobulėti, meno doktorantūros atveju, individualus kūrybinis tobulėjimas gali tapti ir viena pagrindinių paskatų. Meno daktarai mato meno doktorantūrą ir kaip kūrybinį statusą keičiančią aplinkybę bei dažnai akcentuoja jos vertę pačiai meno bendruomenei:

Aš matau tendenciją, kad atsirado kaip mada dabar stoti į doktorantūrą. Tiesiog labai begalė. Daugybė menininkų iš artimo rato stoja ir matydami kaip prestižo reikalą . . . kuo toliau, tuo daugiau menininkų nori stoti ir analizuoti, reflektuoti savo kūrybą būtent meninio tyrimo būdu. (I2)

Meno doktorantūros populiarėjimas scenos ir ekrano menuose rodo pamažu besisteigiantį akademinį-kūrybinį žanrą. Visgi panašu, kad net pamažu atsirandančios podoktorantūros stažuočių galimybės³⁰ ir vidinis kai kurių meno daktarų suinteresuotumas MT klausimais, kol kas neindikuoja šio žanro institucionalizacijos baigtinumo. Meno doktorantūros metu vykdyti tyrimai ne visuomet tvarūs – menininkų tyrėjų tapatybių hibridiškumas ir gebėjimas sėkmingai socializuotis skirtinguose kontekstuose neužtikrina asmeninės meninės tiriamosios veiklos tęstinumo po doktorantūros studijų. Kartu pasirodo, kad tęstinumo buvimo ar nebuvimo priežastis nulemia ne vien objektyviai egzistuojančios akademinio kelio tąsos galimybės, bet greičiau kompleksinė meno daktarams atsiveriančių galimybių visuma. Nors meno daktaro statusas tyrinėtuose naratyvuose visuomet internalizuojamas kaip kūrybiškai auginanti ir įgalinanti praktika, svarbu pabrėžti, kad jį, kaip simbolinę vertę kuriančią reikšmę, informantai pamato ne tik akademinės, bet ir profesionaliosios kūrybos socializacijos kontekstuose.

Iš dalies struktūruotų interviu analizės apibendrinimas

Meno doktorantūros pasirinkimą informantų istorijose lemia įvairūs motyvai – akademinės karjeros siekis, noras grįžti į meninę bendruomenę, tarpdiscipliniškumo paieškos ar asmeninis prielankumas pačiam MT žanrui – toks sprendimas iškyla kaip natūrali ankstesnių veiklų tąsa, dažnai paskatinta svarbių autoritetų.

Pats MT žanras informantų internalizuotas kaip intencionali, teoriškai motyvuota kūrybinių procesų refleksija, skirianti meno tyrėją nuo įprastinio kūrėjo. Kalbėdami apie meno daktaro laipsnį kai kurie informantai akcentuoja jo aukštą simbolinę reikšmę meno bendruomenėje. Kartu, informantų citatose atsiskleidžia meno doktorantūros studijų rezultatų kokybės ir formų variantiškumas. Kitiškai vertinami per silpni ar per daug menotyriniai MT pavyzdžiai rodo, kad MT žanro sampratos skiriasi net

³⁰ŠMSM praktikos metu organizuotų sutelktų grupių diskusijų metu kai kurie dalyviai reiškė abejonę dėl realių menininkams tyrėjams tinkamų podoktorantūros stažuočių galimybių. Naujausių LMT kvietimų duomenimis tokių galimybių pamažu atsiranda (apie egzistuojančias galimybes užsimena ir podoktorantūra besidomintys mūsų kalbinti informantai).

toje pačioje institucijoje – dokumentuose objektyvuota tikrovė skirtingų krypčių atstovų internalizuojama skirtingai.

Stojamųjų ir gynimų procesai atskleidžia stiprų reikšmingųjų kitų vaidmenį – meno doktorantūros procesas tampa intensyvia kūrybinės ir akademinės socializacijos praktika. Vis dėlto informantai įvardija ir tam tikrus socializacijos įtrūkius: kritikuojami pernelyg įreminantys, ilgainiui prasmę prarandantys doktoranto plano reikalavimai, stebimasi kai kuriomis stojamųjų užduotimis, sukuriama kritinis santykis su MT praktikų įgyvendinamumo galimybėmis bei studijų vadybos ypatumais.

Po doktorantūros meno daktarų karjeros trajektorijos daugiakryptės – derinamos akademinė, kūrybinė ir edukacinė veiklos – o meno daktaro statusas internalizuojamas kaip vertė tiek akademiniam, tiek profesionaliajame meniniame kontekste. Dabartinė scenos ir ekrano menų doktorantūros vystymosi kryptis informantų internalizuota kaip teisinga – akcentuojamas augantis susidomėjimas meno doktorantūra bei jos naudingumas meno praktikoms. Kalbama ir apie atsirandančias MT vystymo galimybes po doktorantūros studijų – tiesa, ne visiems informantams akademinė socializacija tampa pagrindiniu kūrybinės veiklos tęstinumo interesu. Analizuotoje medžiagoje meno doktorantūra išskyla ir kaip asmeniškai kūrėjui naudinga laikina praktika, kuri, anot informantų, stipriai formuoja meninį identitetą ir prisideda prie asmeninio tobulėjimo.

Diskusija

Atsispirdami nuo empirinėje dalyje įvykdytos duomenų analizės, tolimesnei refleksijai siūlome kelti šiuos klausimus:

- 1) Jei atrodo, jog dokumentuose (objektyvacijos lygmuo) steigiasi tikrovė, kuri MT kreipia moksliskumo link, kaip reikėtų vertinti ir interpretuoti šio poslinkio kryptį?
- 2) Jeigu daugiau nei du trečdaliai meno daktarų šiuo metu nedirba mokslo ir studijų institucijose, kokios visgi yra meno daktarų karjeros trajektorijos? Kaip tai siejasi su specifinio menininko tyrėjo vaidmens steigimu? Kodėl svarbu (ir ar svarbu), kad meno daktarai sugrįžtų į mokslo ir studijų institucijas?
- 3) Ką apie simbolinius legitimacijos procesus pasako tai, jog kiekvienas gynimų etapą pasiekęs meno projektas apginamas? Kiek gynimų taryba susitarusi dėl vertinimo kriterijų? O jei šiuo metu vyrauja variantiškumas, – ar būtų prasminga jo vengti?
- 4) Ką apie MT byloja tai, kad meno daktarų citatose kartais iškyla MT praktikų viršenybės (lyginant su įprastomis meno praktikomis) idėja? Kaip tai siejasi su besivystančios meno doktorantūros vertės steigimu?
- 5) Kam visgi plėtojame dabartinę meno doktorantūrą ir kaip galėtume kreipti MT institucionalizaciją meno doktorantūroje, kad geriau atlieptume meno daktarų lūkesčius ir interesus? Kaip galėtume stiprinti jų akademinę socializaciją po meno doktorantūros studijų?

Atsakant į pirmąjį klausimą galima būtų prisiminti moksliskumo reikalavimų vaidmenį MT kontekste. Kaip pastebėjome teorinėje dalyje, svarstymai apie teorijos ir kūrybos santykį MT tradicijoje varijuoja nuo visiško jų atskyrimo iki visiško suliejimo. Teoretizuojama gali būti įvairiai, o kai kurie tyrimai (pavyzdžiui, Michelkevičiaus ir Gedučio atliktas (Michelkevicius&Gedutis 2025)) rodo, kad menininkai ne visuomet prieštarauja moksliskumo lūkesčiams. Tad manyti, kad tam tikras MT artinimas prie akademinų praktikų yra savaime ydingas, ko gero, nereikėtų. Vis dėlto svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad meninė tiriamoji veikla objektyvacijos kontekstuose išlaikytų savo unikalumą ir nebūtų verčiama vien tiriamąja. Kaip rodo mūsų surinkti duomenys, – tuomet, kai akademiniai įrankiai organiškai sąveikauja su kūrėjo menine praktika, jie iš tiesų gali tapti prielaida unikaliam meniniam tiriamajam veiksmui. Priešingai visgi įvyksta tuomet, kai menininkas tyrėjas, mėgindamas atitikti objektyvacijos procesų lūkesčius, taiko MT principus gana instrumentaliai ir tarsi dirba du darbus: kuria kūrinius, kuriuos dar bando papildomai aprašyti, nes to reikalauja meno doktorantūros programa.

Kartu, kylantys klausimai sietini su MT praktikų tęstinumu po meno doktorantūros studijų – neintensyvi meno daktarų akademinė socializacija rodo, jog menininkai tyrėjai turi polinkį kitur išnaudoti

meno doktorantūros studijų metu įgyto statuso pranašumus. Tai niekaip negalėtų būti laikoma savaimine blogybe – mūsų informantų citatos atskleidžia, jog meno doktorantūra kartais veda ir nuo institucijų nepriklausomu meninės tiriamosios veiklos keliu. Tik vis dėlto reikėtų atkreipti dėmesį, kad atlikdami empirinės medžiagos analizę pastebėjome, jog ir meno daktarų vadovų tarpe, ir gynimų tarybos komisijos sudėtyje labai reta sutikti hibridinės menininko tyrėjo tapatybės atstovų. Atrodo, kad norint sėkmingai vystyti MT prigimties meno doktorantūras būtų svarbu rasti būdų pakviesti meno daktarus kokia nors forma sugrįžti į mokslo ir studijų institucijas. Kaip teigė vienas mūsų informantas: „Viskas, ką galima rasti apie meninį tyrimą, yra svarstymai, kas yra meninis tyrimas“ (I3) Todėl atrodo, kad apčiuopiamų MT praktikų, pavyzdžių buvimas būsimų meno daktarų studijų procesuose (ir bakalauro, ir magistrantūros, ir doktorantūros pakopose), galėtų padėti būsimiems meno daktarams habitualizuoti gerąsias MT praktikas, kaip atpažįstamus veiksmus. Ko gero, tai prisidėtų ir prie vieningesnės meno projektų kokybės internalizacijos procesų.³¹ Taip pat būtų pravartu paieškoti teatro, kino ir muzikos MT pavyzdžių anapus studijų kontekstų – tikėtina, jog ne vienas Lietuvos kūrėjų darbas galėtų būti laikytinas meniniu tyrimu, tačiau dėl savo atsiradimo meno terpėje, galbūt net nepasiekia akademinių diskusijų.

Atsakant į 4 ir 5 klausimus, svarbu pagalvoti apie MT (ir meno doktorantūros) vaidmenį platesniame meno, mokslo ir politikos kontekste. Štai savo monografijos pabaigoje Michelkevičius iškelia klausimą: ar meno doktorantūros virsta ilgalaikėmis rezidencijų programomis, ar neoliberalaus klimato skatinamais vertės kūrimo įrankiais? (Michelkevičius 2015) Pirmasis kelias, anot autoriaus, skatina menininko tyrėjo laisvę bei sudaro sąlygas rasti kūriniais, kurie galbūt negalėtų rasti komercinių praktikų kontekstuose (kaip pavyzdys čia pateikiamos Šiaurės šalių meno doktorantūros). Antrąjį kelią autorius pamato kaip probleminį – skatinantį žinojimo ir kūrybos sudaiktinimą, jų pavertimą mainų preke bei konkurencijos varikliu (kaip pavyzdį autorius čia nuorodo Jungtinės Karalystės modelis). (ten pat)

Mūsų tyrimas neleidžia įvertinti mokslo ir studijų institucijų perspektyvos, tačiau, vertindami informantų refleksijas, galėtume teigti, jog patys meno daktarai nesijaučia privalantys stoti į neoliberalizmo skatinamą konkurencinę kovą. Tačiau neoliberalizmo sąlygojamas rezultatyvumo siekis

³¹ Kalbėdamas apie meno doktorantūros pavyzdžius užsienyje (tiesa, vizualiųjų menų srityje) Michelkevičius mini Royal College of Art (RCA) pavyzdį. Referuodamas į stažuotės metu atliktą interviu autorius parodo, jog gilesnes MT tradicijas turinti institucija nesistengia kiekvieno kokybės kriterijaus smulkiai aprašyti ar apibrėžti. RCA atstovai, paklausti, kaip tuomet jie sugeba korektiškai įvertinti meno projektų originalumą, atsako: „koledžas turi pakankamai patirties, išreikštos ir neišreikštos, kad vidiniai instrumentai ir profesoriai galėtų nuspręsti, kas yra „originalus įnašas į žinias“. (Michelkevičius 2015, 96-97) Tai rodo, jog detalus kokybės aprašinėjimas objektyvacijos lygmenyje nebūtinai virsta sėkminga kokybės kriterijų internalizacija vertinimo procesuose – minimo pavyzdžio atveju, kokybės idėja internalizuojama kaupiant ilgametę MT taikymo patirtį ir skiriant daug dėmesio kiekvieno meno projekto individualiai interpretacijai (atsisakant detalaus klasifikavimo ar dokumentinio tipizavimo poreikio).

informantų pasisakymuose visgi pasijunta, kai meno daktarai kalba apie meno finansavimo galimybes³². Tad galima klausti, ar Lietuvoje išties nepasukome Michelkevičiaus įvardijamu antruoju keliu, ar dar tik nespėjome pasukti? Atsakymas į šį klausimą, ko gero, priklausys nuo to, kaip toliau institucionalizuosime MT praktikas,—kiek smulkiai mėginsime aprašyti jų siektinus rezultatus bei kokybės kriterijus (o gal nuspręsimė, kad to daryti nebūtina?),—kiek ir kaip menininkams tyrėjams didinsime MT tęstinumo galimybes—kiek pajėgsime atitrūkti nuo jau pažinių žinojimo kūrimo formatų. Kartu, šioje vietoje norisi prisiminti Balevičiūtės pasiūlytą mintį, jog MT galėtų atsiriboti nuo mėginimo visus vaidmenis sutelkti viename asmenyje ir tapti puikia galimybe bendrakūrai bei komandiniams tyrimams. (Balevičiūtė, 2017) Žinant, jog kino, teatro ir muzikos kūrybinės praktikos yra prigimtinai komandinės, MT, kaip institucionalizuoto bendrakūros žanro galimybė, šiuo atveju galėtų tapti paskata dar aktyvesnei kūrybinei ir akademinėi socializacijai vykti.

Iškėlus visus šiuos diskusinius klausimus svarbu pastebėti, kad mūsų tyrimas turi ribotumą, kurie neleidžia pateikti dar didesne duomenų įvairove grįstų atsakymų į kiekvieną iš klausimų. Dėl baigiamojo darbo apimties ir jam skiriamo laiko negalėjome įgyvendinti interviu su meno doktorantūros formuotojais, neatlikome papildomo kiekybinio meno daktarų karjerų trajektorijas vertinančio tyrimo, neanalizavome pačių MT scenos ir ekrano menų doktorantūroje pavyzdžių. Tikėtina, kad šie papildomi etapai praturtintų atvejo studiją – dar geriau užčiuoptume eksternalizacijos, objektyvacijos ir internalizacijos aspektus, dar produktyviau juos interpretuotume. Vis dėlto, nors ir ribotas, mūsų tyrimas atveria vertingą diskusiją apie kol kas dar menkai tyrinėtą scenos ir ekrano menų doktorantūrą Lietuvoje. Dėl ribotumų neįvykdyti, tačiau ateities tyrinėjimus galintys įkvėpti pastebėjimai, bei iš mūsų analizės kylantys klausimai galėtų tapti prielaida šią diskusiją tęsti.

³² Siekiant finansavimo svarbus pasidaro numatomas rezultatas, gebėjimas įrodyti savo praktikos vertingumą, naudą. Čia galima prisiminti ir paradoksalią I3 citatą, kurioje informantas teigia, kad net meno doktorantūra atsiduria pilkojoje zonoje: MT reikalauja nišinių, eksperimentinių praktikų, o finansuojančios institucijos nori sėkmingų, žiūrovų sales renkančių kūrybinių produktų.

Išvados

Baigiamajame darbe atlikome Bergerio ir Luckmanno socialinio tikrovės konstravimo teorija paremtą Lietuvos scenos ir ekrano menų doktorantūros atvejo studiją, kuri atskleidė, kaip meninio tyrimo (MT) žanras institucionalizuojamas ir internalizuojamas teatro ir kino bei muzikos menų trečiojoje studijų pakopoje.

Įvykdyta literatūros apžvalga leido pastebėti, jog meno doktorantūra Lietuvoje empiriškai tyrinėta nedaug, o scenos ir ekrano menų doktorantūra netyrinėta visiškai. Atlikdami literatūros apžvalgą aptarėme MT teoretikų darbus – Michelkevičiaus ir Gedučio monografijos (Michelkevičius, 2015; Michelkevičius & Gedutis, 2025) tapo svarbiu mūsų tyrimo kontekstu. Greta Lietuvos konteksto pateikėme pasaulyje randamų meno doktorantūros tyrinėjančių darbų pavyzdžių – nė viename jų netaikoma mūsų pasirinkta socialinio tikrovės konstravimo teorijos pasiūlyta interpretacinė schema. Tad mūsų tyrimas, šiuo požiūriu, pasiūlo naują perspektyvą. Ji leidžia interpretuoti scenos ir ekrano menų doktorantūros vystymąsi anksčiau dar netaikytu būdu, suteikiančiu įrankių vienu metu analizuoti ir individualias patirtis, ir meno doktorantūros institucionalizacijos procesus.

Vykdydami dokumentų ir NŠA ŠVIS Studentų registro rodiklių apžvalgą pastebėjome, jog daugiau nei du trečdaliai scenos ir ekrano meno daktaro laipsnį turinčių asmenų (2025 m. duomenimis) nedirba mokslo ir studijų institucijose. Šis skaičius iškėlė klausimų dėl scenos ir ekrano menų daktarų karjeros trajektorijų. Kartu, duomenys pasirodė paradoksali, dokumentų apžvalgoje užfiksavus meno doktorantūros metu vykdomų MT artėjimą prie mokslinių praktikų. Žvelgdami į dokumentus ir statistinius duomenis pastebėjome, kad objektyvuotoje tikrovėje išskylančios meno doktorantūros tikslai („rengti tyrėjus menininkus“) meno daktarų eksternalizacijos lygmenyje visgi atliepiami nevienareikšmiškai.

Atsispyrus nuo kiekybinių rodiklių apžvalgos, pereita prie kokybinių duomenų analizės, kuri atskleidė meninės tiriamosios veiklos pobūdžių, motyvų ir internalizacijos asmeninėse istorijose įvairovę. Analizuojant stebėtus meno projektų gynimų ritualus fiksuotas MT žanro internalizacijos variantiškumas – sėkmingais meno projektais stebėtų gynimų kontekste tapo platus spektras darbų. Dėl meno doktorantūros reglamentuose taikomos skirties ir jungimo logikos³³, gynimų proceso metu neišvengiama kūrybinės ir tiriamosios dalių hierarchizavimo. Integralumo idėja labiau internalizuota gynimų tarybos narių mokslininkų bei pačių meno daktarų, kurie siekia savo pristatymu korektiškai

³³ Reglamente kūrybinė ir tiriamoji dalis techniškai atskirtos, tačiau privalo būti integralios.

atitikti keliamus reikalavimus. Gynimo tarybos atstovai menininkai dažnai linkę atsiriboti nuo komentary MT žanro klausimais. Sėkmingo meno daktaro samprata ir menininkų, ir mokslininkų atsiliepiamuose išskyla kaip universalios, daugybę vaidmenų užimti sugebančios ir asmeninį tobulėjimą pademonstravusios asmenybės idėja.

Analizuojant iš dalies struktūruotų interviu medžiagą, paaiškėjo, jog meno doktorantūros pasirinkimą lemia siekis vystyti akademinę karjerą, noras sugrįžti į meno bendruomenę, tarpdisciplininių prieigų paieškos, prielankumas pačiam MT žanrui, svarbių autoritetų skatinimai. MT žanras internalizuotas kaip intencionali kūrybinių procesų refleksija, kuri meno daktarų atskiriama nuo įprastų meninių praktikų. MT kokybės ir siektinų rezultatų sampratos skiriasi net toje pačioje institucijoje – tai leidžia manyti, jog skirtingos meno kryptis vysto skirtingas MT tradicijas meno doktorantūroje. Studijų procesas veikia kaip intensyvi akademinės bei kūrybinės socializacijos praktika, tačiau fiksuojami ir jos įtrūkiai – kritikuojami įreminantys reikalavimai, studijų vadybos, kūrybinės dalies įgyvendinimo finansavimo ypatumai. Po doktorantūros meno daktarų karjeros trajektorijos daugiakryptės: įvardijami akademinės karjeros, meninės veiklos, pedagogikos, nepriklausomos tiriamosios veiklos interesai. Informantų citatos atskleidžia, jog meno doktorantūros vertė vis labiau internalizuojama scenos ir ekrano menų doktorantūros bendruomenėje, - tai parodo, jog MT, kaip žanras, meno kontekste įgyja vis didesnę simbolinę reikšmę.

Apibendrinant darbą, galima pasakyti, jog mūsų surinkta empirinė medžiaga patvirtina scenos ir ekrano menininkų bendruomenės prielankumą MT žanrui meno doktorantūroje. Tačiau reikia pastebėti, kad šis prielankumas nebūtinai reiškia aktyvų įsitraukimą į meninę tiriamąją veiklą po meno doktorantūros studijų. Siekiant meno daktarams atverti daugiau meninių tyrinėjimų tęstinumo galimybių, svarbu būsimus institucionalizacijos procesus grįsti MT ir meno doktorantūros tyrinėjimais ir jau sukaupta meno doktorantūros patirtimi. Surinkta empirinė medžiaga liudija, kad MT gali virsti sėkmingos akademinės socializacijos galimybe, kai yra išlaikomas dėmesys meninių tyrimų kompleksinei prigimčiai ir unikalumui. Kartu, kaip teigiama mūsų cituojamoje literatūroje, ši praktika gali tapti mokslą ir meną stiprinančios bendrakūros galimybe.

Bibliografija

- Antanavičius, J., Melnikas, L., Pleikienė, I., & Vengris, S. (2008). *Meno aspirantūros (meno doktorantūros) organizavimo ir finansavimo modeliai*. Studija.
- Balevičiūtė, R. (2017). Promises of artistic research and its actuality: Artistic research in theatre. *Menotyra*, 24(2). <https://doi.org/10.6001/menotyra.v24i2.3483>
- Balevičiūtė, R., Čiurlionienė, B., & Žukienė, J. (2025). *LMTA meno doktoranto atmintinė*. https://lmta.lt/wp-content/uploads/2018/11/Doktoranto-atmintine_2025-1.pdf
- Bendrup, D. (2021). What attracts arts industry professionals to undertake practice-based doctorates? Three Australian vignettes. *Research in Post-Compulsory Education*, 26(3), 353–367. <https://doi.org/10.1080/13596748.2021.1920263>
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1999). *Socialinis tikrovės konstravimas*. Pradai.
- Borgdorff, H. (2010). The production of knowledge in artistic research. In M. Biggs & H. Karlsson (Eds.), *The Routledge companion to research in the arts* (1st ed.). Routledge.
- Borgdorff, H. (2013). *The conflict of the faculties: Perspectives on artistic research and academia* (1st ed.). Amsterdam University Press.
- Butt, D. (2017). *Artistic research in the future academy*. Intellect.
- Coleman, J., & Hope, S. (2024). Artist-researchers on the margins: Communities of practice beyond the PhD. *International Journal of Creative Media Research*, (9). <https://doi.org/10.33008/IJCMR.2022.08>
- Draper, P., & Harrison, S. (2011). Through the eye of a needle: The emergence of a practice-led research doctorate in music. *British Journal of Music Education*, 28(1), 87–102. <https://doi.org/10.1017/S0265051710000434>
- Gaižauskaitė, I., & Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: Kokybinis interviu*. Valstybės įmonė Registrų centras.
- Henke, S., Mersch, D., Strässle, T., Wiesel, J., van der Meulen, N., & Hertig, S. (2020). *Manifesto of artistic research: A defense against its advocates*. Diaphanes.
- Įsakymas dėl meno doktorantūros nuostatų patvirtinimo. (2017). <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b01ac200f28311e692c5977c7316c9b5>
- Įsakymas dėl švietimo ir mokslo ministro 2017 m. vasario 8 d. įsakymo Nr. V-69 „Dėl meno doktorantūros nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo. (2020). <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4281c5903e9d11ea829bc2bea81c1194>

Įsakymas dėl švietimo, mokslo ir sporto ministro 2017 m. vasario 8 d. įsakymo Nr. V-69 „Dėl meno doktorantūros nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo. (2024). <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5c2d1623a80b11ef90b5ee8931e5ce5e>

Kirkkopelto, E. (2008). New start: Artistic research at the Finnish Theatre Academy. *Nordic Theatre Studies*, 20, 17–27.

Lewandowska, K., Ochsner, M., & Kulczycki, E. (2024). Research quality criteria in the creative arts. *Studies in Higher Education*, 49(4), 639–653. <https://doi.org/10.1080/03075079.2023.2248174>

Lietuvos muzikos ir teatro akademijos meno doktorantūros reglamentas. (2025). https://lmta.lt/wp-content/uploads/2018/03/LMTA_meno_doktor_reglament_20250226_SN2_redakc.pdf

LR Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimo Nr. 2100 „Dėl meno aspirantūros nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo. (2010). <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.9C6216CBEB1E>

LR Vyriausybės nutarimas dėl meno aspirantūros nuostatų patvirtinimo. (2002). <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.04E5AFE8660B>

Meno doktorantūros ekspertinis įvertinimas. Muzika. (2017). <https://lmt.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/mokslo-kokybe/meno-doktoranturos-vertinimas/>

Meno doktorantūros ekspertinis įvertinimas. Muzika. (2023). <https://lmt.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/mokslo-kokybe/meno-doktoranturos-vertinimas/>

Meno doktorantūros ekspertinis įvertinimas. Teatras ir kinas. (2017). <https://lmt.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/mokslo-kokybe/meno-doktoranturos-vertinimas/>

Meno doktorantūros ekspertinis įvertinimas. Teatras ir kinas. (2023). <https://lmt.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/mokslo-kokybe/meno-doktoranturos-vertinimas/>

Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education* (2nd ed.). Jossey-Bass Publishers.

Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Jossey-Bass.

Michelkevičė, L. (2015). Kalbiniai diskursai meniniame (pa)tyrime ir kalbančio menininko vaidmenys. *Acta Academiae Artium Vilnensis*, (79), 61–70.

Michelkevičius, V. (2016). *Meninio tyrimo suvesti: Žinojimo kontūrais*. Vilniaus dailės akademijos leidykla.

Michelkevičius, V., & Gedutis, A. (2025). *Gegutės giesmės: Apie meninio tyrimo žinojimus, praktikas ir poveikius*. Vilniaus dailės akademijos leidykla.

Minder, B., & Müller, P. (2023). In search of the resilient academic experience: Dealing with concerns in artistic doctoral programs. *Acta Academiae Artium Vilnensis*, (109), 124–148. <https://doi.org/10.37522/aaav.109.2023.163>

Orum, A. M. (2001). Case study: Logic. In *International encyclopedia of the social & behavioral sciences*.

Paltridge, B., Starfield, S., Ravelli, L., & Nicholson, S. (2012). Doctoral writing in the visual and performing arts: Two ends of a continuum. *Studies in Higher Education*, 37(8), 989–1003. <https://doi.org/10.1080/03075079.2011.562285>

Phillips, M. (2009). Artists, creativity and knowledge: A challenge for doctoral change. *Research in Dance Education*, 10(3), 219–230. <https://doi.org/10.1080/14647890903324162>

Solberg, A. (2020). Enigmatic epistemic things: The epistemic role of artworks in artistic research doctorates. *FormAkademisk*, 13(3). <https://doi.org/10.7577/formakademisk.3543>

Sverdiolas, A. (1996). *Steigtis ir sauga*. Baltos lankos.

Vanlee, F. (2021). Discourses on artistic research in Flanders: Non-scholarly perspectives on research in the arts. *Artnodes*, (27). <https://doi.org/10.7238/a.v0i27.374374>

Vaughan, S. (2021). Practice submissions: Are doctoral regulations and policies responding to the needs of creative practice? *Research in Post-Compulsory Education*, 26(3), 333–352. <https://doi.org/10.1080/13596748.2021.1920262>

Priedai

Priedas nr. 1. Gynimų stebėjimo gairės

1. Kaip organizuojamas gynimas? Kiek asmenų užima formaliuosius vaidmenis? Kokių MT pavyzdžių pamatome?
2. Apie ką ir kaip kalbama teikiant atsiliepimą apie meno daktaro veiklą ir meno projektą?
 - 2.1. Kaip kalbama apie meno projektą ir kaip įvardijamos stipriosios/silpnosios meninio tyrimo (MT) meno projekte pusės?
 - 2.2. Kaip kalbama apie meno daktarą(-ę) ir už ką jis(-i) labiausiai verinamas(-a), kritikuojamas(-a)?
 - 2.3. Ką galima pasakyti apie komisijos narių kalbėjimo manierą, bendrą gynimų atmosferą?
3. Apie ką ir kaip kalbama pristatant meno doktorantūros metu vykdytą veiklą ir meno projektą bei atsakant į gynimo komiteto narių klausimus?
 - 3.1. Kaip kalbama apie meninio tyrimo vystymo procesą? Kiek svarbus kūrybinės ir tiriamosios dalių integralumas?
 - 3.2. Ką galima pasakyti apie doktoranto kalbėjimo manierą, santykį su gynimo komiteto nariais?

Priedas nr. 2. Interviu klausimynas

I. Stojamieji

1. Pakomentuokite savo sprendimą stoti į doktorantūros studijas. Kodėl jas rinkotės?
2. Papasakokite apie stojamųjų procesą ir pasirengimą jam:
 - a) Kaip sekėsi rengti būsimą meno projektą?
 - b) Kiek stojant buvo aiškūs meno projektui taikomi reikalavimai? Kaip nusakytumėte savo santykį su iškeltais reikalavimais ir su meno doktorantūrą reglamentuojančiais dokumentais?
 - c) Kiek anksčiau turėjote patirties taikant meninio tyrimo (MT) prieigas?
 - d) Papasakokite apie stojamųjų procedūrą. Už ką jautėtės vertinamas(-a)? Ar stojamieji atrodė daugiau formalumas, ar buvo justai konkurencija?

II. Doktorantūros studijų procesas

1. Doktorantas ir vadovai
 - a) Kiek tiriamosios ir kūrybinės dalies vadovai prisidėjo prie Jūsų tyrimo?
 - b) Kokių dalykų jaučiatės išmokęs(-usi) iš savo vadovų doktorantūros studijų metu?
 - c) Kaip vertintumėte vadovavimo proceso organizuotumą ir sklandumą?
 - d) Kaip manote, kokios pagrindinės vadovavimo meniniams tyrimams doktorantūros pakopoje spragos (jei tokių yra)?
2. Doktorantas ir tyrimas
 - a) Kuo specifiškos buvo studijos doktorantūros pakopoje? Kuo jos skyrėsi nuo bakalauro ir magistrantūros studijų?
 - b) Jeigu Jūsų meniniam tyrimui (vienai iš jo dalių, o gal tyrimui, kaip visumai) įgyvendinti buvo reikalingi kiti asmenys, papasakokite apie jų dalyvavimą.
 - c) Kaip vyko meno projekto gynimas? Pakomentuokite gynimo procesą, vertinimą:
 - i) Kur ir kokia forma (gyvai/nuotoliniu būdu) vyko meno projekto? (Jeigu gynimas susidėjo iš dviejų atskirų dalių, detalizuokite).
 - ii) Kiek savo meno projekto gynimą laikote mokslišku, o kiek menišku, performatyviu? O gal siekėte integralumo? Jei jo siekėte, pakomentuokite, kaip tai darėte.
 - iii) Už ką jautėtės vertinamas(-a)? Už ką kritikuojamas(-a)?
 - d) Kaip pats(-i) vertinate savo įgyvendintą tyrimą? Kokius Jums asmeniškai svarbiausius jo rezultatus išskirtumėte?

- e) MT, kaip žanras: kaip jį būtumėte apibrėžęs(-usi) stodamas(-a) į doktorantūrą ir kaip apibrėžiate dabar?

III. Doktorantas, akademinė bendruomenė, finansai ir veiklos tęstinumas

1. Kokį vaidmenį Jūsų doktorantūros kelionėje užėmė teorinių disciplinų studijos?
2. Apibūdinkite savo santykį su dėstymu: kiek juo užsiimate/užsiėmėte doktorantūros studijų metu?
3. Kiek dalyvavote akademinuose renginiuose, konferencijose?
4. Kaip vertinate meno doktorantams skiriamą finansavimą?
5. Kiek jautėtės priimtas(-a) į akademikų bendruomenę? Į menininkų bendruomenę? Kiek, remiantis Jūsų patirtimi, prasminga brėžti tarp šių bendruomenių skirtį?
6. Kokia forma tęsiate akademinę ir/ar meninę kelionę po doktorantūros studijų?
7. Kokios pagrindinės veiklos tęstinumo (ar netęstinumo) priežastys?
8. Jeigu veikla tęsiama, apibūdinkite savo santykį su LKT, LMT, aukštojo mokslo įstaiga, kurioje dirbate, ir kitomis mokslą bei meną finansuojančiomis, vertinančiomis ir organizuojančiomis institucijomis?
9. Kaip vertinate meninio tyrimo reiškinį Lietuvos mokslo kontekste? Meno kontekste?
10. Jeigu norite dar kuo nors pasidalinti, pasidalinkite.

Priedas nr. 3. Meninio tyrimo sampratos (informantų citatų lentelė)

MT apibrėžimas (citata)	Interpretacija
„Nu o aš tai sakyčiau, kad tai yra tyrimas, grįstas praktika tiesiog. . . . Kadangi menininkas yra praktikas amatininkas, tai... O kurti ir... Ir mąstyti jis gali ir kurti iš bet ko. Iš tikrųjų. Tai vat tas ir yra, kad truputį tuo darbu pagrįsti savo mintis ir <i>vice versa</i> .“ (I1)	MT skirtas kūrybai suteikti teorinį pagrindą – sėkmingam MT privalomas aiškus kūrybinės ir tiriamosios veiklos susietumas, atskiriantis MT veiklą nuo įprastinės meninės praktikos.
„Tai aš meninį tyrimą, na, visada suvokiau, tai yra ne... Tai yra ne metodas. Meninis tyrimas - tai yra meninė praktika. . . . Meninis tyrimas tai nėra darbo aprašymas ir tai nėra metodo taikymas, o tai yra visuotinis procesas, kuomet vyksta kūrybinis darbas, . . . kur ir jisai vėl yra reflektuojamas pačiam su savim, su kūrybine grupe. “ (I2)	MT nėra metodas tarp daugelio mokslinių metodų. Tai tiesiog meninės praktikos rūšis.
„Meninis tyrimas šiuo atveju ženkliai skiriasi tiesiog nuo kūrybinio proceso, nes kūrėjas tuo pačiu yra ir savo proceso tyrėjas mokslinė prasme. Jisai reflektuoja procesus grįsdamas juos teorijomis, ieškodamas pagrindimo . . . Jisai nuolatos yra permąstyme... Savo pasirinkimų, permąstyme poveikio, permąstyme ryšių, kurie vyksta . . . Į visą kūrybinį procesą, yra tarsi per tokį mokslinį filtrą žiūrima. Per . . . nuolatinį proceso reflektavimą siekiant ne vien kūrybinio produkto.“ (I2)	MT nuo meninės kūrybos savaime atskiriama pabrėžiant, kad įprastai meninei kūrybai būdinga orientacija į kūrybinį produktą (jo kokybę) ir jai mažiau būdingas poreikis reflektuoti patį procesą. Šią mintį taip pat galime pamatyti kaip internalizuotą poreikį pabrėžti, jog didžioji dalis menininkų kūrybos nėra savirefleksyvi (o jei ir yra, tuomet be <i>mokslinio filtro</i>).
„Tavo buvimas menininku, nepaisant to, kad tu eini moksliniu keliu, padaro tai, ką tu darai, ganėtinai, ganėtinai meniniu tyrimu, nepriklausomai nuo to, kad jo forma atrodo imituojanti dažnai mokslinį tyrimą.“ (I3)	Net mėgindamas imituoti mokslą (informantas pabrėžia, jog kritiškai vertina šį MT aspektą), menininkas vis vien pasilieka meno, o ne mokslo kontekste.
„Kaip kad ir mano teorinės darbo dalies vadovai sakydavo, kad tai, ką aš laikydavau menotyra, kad menotyrininkas to nerašytų, nes tai yra įžvalgos menininko, o ne menotyrininko.“ (I3)	Egzistuoja specifinis menotyrinis ir specifinis meninis žvilgsnis. Menininkui persiorientuoti į menotyrinį žvilgsnį sudėtinga.

„Visada mes lyginamės su Dailės akademija, kur būtent tie meniniai tyrimai atrodė visai kitaip. Įgaudavo tyrimo formą.“ (I3)	Kitoje institucijoje MT yra tikresnis MT, nei informanto institucijoje.
„Nes viskas beveik yra... Aštuoniasdešimt procentų, ką gali rasti apie meninį tyrimą, tai yra svarstymai, kas yra meninis tyrimas.“ (I3)	Mėgindamas suprasti, kaip korektiškai atlikti MT susiduri, ne su konkrečiais pavyzdžiais, o su teoretizavimu.
„Prireikė laiko suprasti vat, kad, kad mes ten rašom ne disertaciją, ne kažką, o . . . Disertacija, sako, jie čia nerašo tokių dalykų. Kad čia darot meninį tyrimą ir kad, nu tas žanras, truputėlį kitoks yra.“ (I4)	Meno doktorantai nerašo meno disertacijų – jie rengia meno projektą. Informantas akcentuoja atskyrimo svarbą.
„Tai, aišku, tas tyrimas per meninę praktiką, tyrimas su menine praktika, tyrimas kaip meninė praktika. Tiesiog aš dabar apskritai galbūt į meninį tyrimą žiūriu labiau kaip praktiką, kurią tu labai sąmoningai aprašinėjai ir sąmoningai formuoji pagal tau svarbias kažkokias kitas tarpdisciplininės jau sroves, bet kad iš esmės centras yra meninis, meninis tas produktas arba labiau net tas procesas meninio produkto kūrimo. Tai labiau meninio proceso įvilimas į tą tokią labiau mokslinę formą.“ (I5)	MT atsiranda sąmoningas meninės kūrybos procesų aprašymas – esmė meninio produkto kūrimo refleksija. Mintis implikuoja tai, jog įprastoje kūryboje ta refleksija mažiau sąmoninga ir mažiau artikuliuota.
„Tu tiesiog dirbi, teoretizuoji tai, ką tu dirbi . . . Galbūt meninis tyrimas truputėlį, truputėlį tenais yra tokio paralelinio darbo. Tai, kad tu, tarkim, kadangi tai ištįsta per laiką, išsitęsia, tai..Tai tai vadinasi tu kaip ir... nu, tu teorinę medžiagą, tarkim, pasiruoši ir tada išbandai tai praktikoj. Ir... Ir tada ten gauni kažkokias ten supranti, ten žodžiu, įžvalgas ir taip toliau, ir kažką keiti, toliau važiuoji.“ (I6)	Pabrėžiama teoretizavimo svarba. MT žanre atsiranda paralelinių užduočių – savotiškų viršūždavinių.
„Aš netgi esu šalininkė tos idėjos, kad apskritai meniniuose tyrimuose galima būtų komunikuoti vien meno forma, nereiktų rašytinės formos.“ (I7)	MT galėtų pereiti prie komunikacijos vien meno kalba.
„Tikrai yra menininkų, kurie neužiima tyrimais, nes tiesiog jie nereflektuoja tos	MT svarbiausia kūrybinio proceso refleksija, naujų žinių atskleidimas ir sąmoningas sprendimas tai

praktikos. O meninių tyrimų dalis didelė yra, kad tu reflektuoji ir identifikuoji savo tą patį kūrybinį procesą ir įvardini ką, kokios naujos žinios buvo atskleistos per tą kūrybinį procesą. Kiti menininkai tiesiog kuria ir . . . nereikalauja iš savęs to sąmoningumo lygmens, savivokos. O manau, meniniuose tyrimuose tai labai svarbu.“ (I7)	daryti. Įprastai meninei kūrybai tokia sąmoninga refleksija būdinga ne visada.
„Man tai tas meninis tyrimas yra visų pirma, turbūt eksperimentas.“ (I6)	MT yra eksperimentinės prigimties.
„Atrištas nuo grandinės mokslas yra meninis tyrimas. Tai va, tai man... Aš tikrai pozityviai vertinu.“ (I6)	MT yra liberalesnė, kartais gal net kiek įžūloka mokslo forma.

Priedas nr. 4. Meno doktorantūros tikslai (informantų citatų lentelė)

Citata	Interpretacija
„Rašydama doktorantūroj supratau <...> kad man žiauriai svarbu kompozitoriai ir kompozitorės ir kūrėjai, kurie kažką paliko rašytinio po savęs. Ar tai būtų leidinys, ar knyga, bet iš esmės jų <i>point of view</i>, jų pozicija, ar ne? Kad jie jau leido sau turėti poziciją ir jau apie ją rašė ir tyrinėjo.” (I1)	Internalizuota mintis, jog reikšmingaisiais kitais (muzikos kompozicijos kontekste) tampa tie, kurie palieka pėdsaką. Žinių užfiksavimas ir palikimas ateities kartoms tampa ir aktyvios veiklos, produktyvumo liudijimu.
„Tai man atrodo, kad misija yra tapti savo temoje ir savo srityje tuo žmogum, pas kurį visi eis paklausti. (juokiasi) Paklausti klausimo, kad tu turi tapti savo, savo temos profesionalas iš tikrųjų. Ir turėti savitą požiūrį, savitą raktą ir gebėti apie jį papasakoti ir perduoti tą raktą, kad tai nėra tik tau aiškus raktas arba raktas apie viską. Kad tai yra gan siaura, gan konkrečiau.” (I1)	Internalizuota mintis, jog meno doktorantūra turėtų tarnauti ir kitiems: reikia tapti geru savo temos specialistu. Akcentuojamas žinių prieinamumas ir suprantamumas.
„Jis [scenos menas] yra išnykstantis ir išstipstantis laike. Jis yra patyrimas. Čia ir dabar jo neužfiksiuosi, kaip knygos ar filmų. Dėl to apie scenos meną rašyti reikia. Tai viską rašyti reikia: recenzijas, analizes, refleksijas. Bet ką rašyti reikia, kad jis išliktų. <...> Kad meną pakylėti į mokslinį lygį, būtina apie jį rašyti, nes su tuo tada yra susiję ir galimybės gauti įvairius finansavimus, ir pagrindimą, ir argumentus, ir nebūti įvardijamais tais, kurie tiesiog orą stumdo ir nieko neveikia.“ (I2)	Internalizuotas rašytinio dokumento, kaip medijos, savaiminis vertingumas žinių perdavimui ir išsaugojimui. Išskyla mokslo ir meno hierarchijos internalizacija (<i>meną reikia pakylėti į mokslo lygį</i>). Šis poreikis susiejamas su objektyvuotomis tvarkomis (finansavimai). Nuskamba ir socializacijos įtrūkį signalizuojantis aspektas: poreikis įrodyti visuomenei, kad menininkai irgi gali pagrįstai (vadinasi, rimtai) veikti.
„Ir... Galų gale tai yra susiję su kompetencija, išprusimu, erudicija ir intelektu. Tu gali pagrįsti savo pasirinkimus, meninius procesus, intelektualiai teoriją. Tai yra visiškai kitas rezultatas, kitas meninis produktas.“ (I2)	Internalizuota mintis, jog (dėl įgytos intelektualinės patirties) gebėjimas vykdyti MT pakylėja menininko kūrybinių rezultatų vertę.

„Nepaisant to, kad tarsi visai kritiškai sukalbėjau, aš tikiu ta meno doktorantūra, kaip tam tikra (galbūt kartais per brangia) kalve menininkam pakelti save ir... Neleisti meno laikyti kaip kažkokios... Tipo visiškai angantiška, intuityvu, tikrai nieks neaišku, kas čia ką daro ar panašiai.“ (I3)	Internalizuota mintis, jog menininkai visuomenei turi įrodyti savo veiklą racionalumą ir struktūriškumą.
„Ir kaip bebūtų, šitam pasaulyje kūrėjai reiškia mintis ne tik savo darbais, kaip labai dažnai supoetizuoja. Tu negali gaut finansavimo, tu negali išsiųsti darbo platinti nepirašęs lapų lapais. Ir tas rašymas, ir gebėjimas reikšti mintis specifiškai patampa vėlgi tavo amato dalimi.“ (I3)	Primenama, kad egzistuoja tvarkos, kurios įpareigoja kūrėjus įvaldyti rašytinę informacijos pateikimo formą, siekiant finansavimo. Išryškėja šių tvarkų priėmimo momentas – rašymo kompetencija tampa internalizuota amato dalimi.
„Man atrodo, kad tas meninis tyrimas vat leidžia prieiti prie kažkokių temų, kurios galbūt yra reikalingos ir kitokiu būdu tu prie jų neprieitum. Sakykim, muzikologas negalėtų prieiti.“ (I4)	Internalizuota mintis, kad meno doktorantūra ir MT žanras kuria specifinį, kitiems kontekstams neprieinamą žinojimą, susietą su menininko vaidmenimi.
„Tai vienas dalykas yra tas, kad ta meninė veikla pradeda įgauti truputėlį kitus prieskonius. Ir tada tu jau kaip menininkas tyrėjas tu pradedi į tą savo meninę veiklą žiūrėti visiškai kitaip, negu į tai, negu taip, kaip žiūrėjai prieš tai.“ (I5)	Internalizuota mintis, jog meno doktorantūra pakeičia menininko kūrybinę prieigą.
„Turbūt padėjo struktūruoti, nes nu tas identitetas ir identiteto paieškos, jos labai per daugelį mano darbų, nu, ėjo, tęsėsi. Ir kas, sakykim, galbūt kokia, ką padėjo padaryti tai padėjo turbūt struktūruoti vat tavo kūrybininius kažkokius pamatus, vat, sakykim, ko tu ieškai, ko tu nori.“ (I6)	Internalizuota mintis, jog meninei veiklai reikalinga struktūra ir pamatas. Šių aspektų išsigryninimas padeda suprasti kūrybinį identitetą.
„Tiesiog jaučiasi, kad mano požiūris į kūrybą yra visiškai kitoks ir tai stebina žmones, kad aš žiūriu taip į kūrybą ir akcentuoju kitus dalykus, gal tą patį procesiškumą, nesureikšminimą to rezultato ar produkto <...> Ir visa tai atėjo man per doktorantūros kelią ir tą išsigryninimą idėjų, apie ką man	Internalizuota mintis, jog meno doktorantūra keičia menininko požiūrį bei idėją, jog vertingiau orientuotis į kūrybos refleksiją, procesą, o ne rezultatą. Šis pokytis susiejamas su kūrybinio identiteto išsigryninimu.

pačiai yra kūryba ir kodėl apskritai reikia kurti.“ (I7)	
--	--

Priedas nr. 5. Iš dalies struktūruoto interviu transkripcijos pavyzdys

Silvija : Tai gal tik dar prieš pradėdant mūsų pokalbį aš turiu įrašyti tavo sutikimą dalyvauti tyrime ir įrašinėti šį pokalbį. Su kontekstu susipažinai, bet kuriuo metu gali nutraukti dalyvavimą tyrime. Įrašinėjame medžiaga bus anonimizuota. Aaa... Ar sutinki?

I1 : Taip, viskas gerai.

Silvija : Tai iš esmės mūsų šitas pokalbis bus apie tavo doktorantūros kelionę. Čia nieko iš anksto galvot nereikėjo, bet vat pamėginsim tais... Ta patirtimi nukeliauti nuo pat pradžių iki... Iki ten, kur dabar esi. Tai mano pirmas klausimas yra tiesiog, ar galėtum pakomentuoti va tą patį savo sprendimą stoti į meno doktorantūros studijas, nes akivaizdu, kad tai nėra privalomas žingsnis tikriausiai, bet pati pasakysi, kaip tai atėjo? Kodėl jas rinkaisi iš viso ir kokia tavo tos kelionės pradžia ir kaip tai išvis atėjo galvon?

I1 : Tai gal pirmiausias dalykas, kad taip gavosi, kad aš mokiausi medijų meno visų pirma, dailės akademijoje. Ir... Ir ten, na, visą gyvenimą ten su muzika buvau ir kūriau, ir taip toliau, bet kažkaip norėjosi perbėgti į tarpdisciplininį meną. Po mokyklos baigimo ir muzikos mokyklos baigimo. Tai va, ir tiesiog kažkaip studijuodama ten ir fotografiją, ir video meną, ir skirtingas medijas, aš pradėjau... Vėl grįžau į garsą. Na, natūralu, nes tai buvo visas mano gyvenimas nuo penkių metų. Ir pradėjau kurti garso meną. Ir kokiam trečiam kurse dėstytoja pamatė, kad man labai įdomu garsas mane suvedė su Muzikos ir teatro akademija... Kaip tenai esančio projekto... Kuris buvo orientuotas į menininkus, bet ir į garsą. Ir tenai aš susipažinau su kompozitoriais. Jie išgirdo, kaip aš kuriu. Ir tada kažkaip pasakė, kad gal tau būtų įdomu tęsti studijas kompozicijoje muzikos. Tai va, tai čia tokia ilga istorija. Bet esmė, kad aš jau mokydama akademijoje bakalauro paskutiniuose metuose visiškai *full time* pas kompozitorius vaikštau į paskaitas. Pas [vardas pašalintas anonimizavimo tikslais]... Kompozitorius, kuris mane tiesiog nemokamai sutiko ruošti ir pasiūlė man stot į magistrą, kad nekartot bakalauro, nes aš jau daug ką žinojau. Ir tada pasimokiau magistrą. Nu ir kas tas... Metai su kompozitoriaus [vardas pašalintas anonimizavimo tikslais] klase? Du metai magistro, atrodo, tik pradžia kompozicijos. Tai buvo toks natūralus žingsnis. Ir dėstytojas labai, labai skatino. Bet galiausiai aš supratau, kad... Aš iškart po magistro stojau į doktorantūrą, bet dar net ne-- nelabai supratau, kas ta doktorantūra ir neįstojau pirmą kartą. Nes... Na, tiesiog net ir temos nebuvau pasiruošus ir nelabai supratau, kaip čia taip vis tiek daug darbo reikia dėti į tuos stojamuosius. Bent jau į kompozicijos muzikos kryptį. Ir jo, ir tada kažkaip gavosi, kad aš padariau dvejų metų pertrauką, pamąsčiau, pakalbėjau su dėstytojais, atradau savo temą. Realiai ji buvo tokia pati, kaip ir stojau, tik jau normaliai suformuluota. Ir... Ir tada tęsiau savo studijas, tai mokiausi iš viso kartu sudėjus penkis metus, nes po trečio kurso paskutinio egzamino, trečio kurso vidury, kai jau liko pusė metų,

pasiėmiau akademinės, nes buvo krizė, ir tada... Tokia grynai temos krizė. Bet kai jau grįžau po akademių ir ten padariau, kaip sakau, operaciją savo meno tyrimui, tai gavosi taip, kad... Bet tiesiog... Aš supratau, kad aš jau parašiau savo darbą maždaug antro kurso, pabaigoj. Tai va, tai... Tai toks buvo... Galbūt pagrindinė motyvacija tai dėstytojai, kad skatino ir kad man buvo nepakankama muzikos kompozicijos grynai pabūti studijose su muzikologėm, su kompozitoriais, su... Akademinės muzikos aplinka, nes toj... Tarpdisciplininio meno... Aš daug dirbu kitose srityse, ten, teatre, kine. Šiuolaikinio meno kontekstuose tai ten aš kaip žuvis vandeny, bet, vat, akademinės muzikos kontekste dar iki dabar man toks yra, visą laiką pasitempt reikia. (juokiasi) Tai va, tai... Tai gal čia pagrindiniai tokie aspektai.

Silvija : Taip, taip, taip. Ir toliau, va, aš žinok, norėčiau klaust apie stojamųjų procesą. Jau pati užsiminei, kad net ne iš pirmo karto pavyko. Tai gal dabar būtų įdomu išgirst apie tavo santykį su... Tais reikalavimais būsimam meno projektui, nes rengiat ne disertacijas, o meno projektus, bet akivaizdu, kad yra kažkokie lūkesčiai ten, žodžiu, keliami. Tai kaip tau sekėsi prieiti prie tos temos? Jau čia, užsiminei, kad buvo ir poros metų pertrauka, tai gal iš savo patirties net ir galėtum papasakoti, kas, jautei, kad netiko ? Tada, kai netiko. Ir ir... Kas tiko, kai tiko ? Ir čia gal galim sieti jau net su tais realiai formaliai keliamais reikalavimais ir tavo santykiu su jais.

II : Tai gal tokie du poliai vienas asmeninis, kitas toks labiau universalus akademinis. Tai, aa, viena vertus, man buvo kažkaip. Kadangi aš atėjau iš Dailės akademijos, tuoj, sekundėlę...

Silvija : Viskas gerai.

II : Tai va, tai kadangi atėjau iš to Dailės akademijos lauko ir ir man buvo svarbu, kaip čia pasakyti... Kad tarp disciplinų, na kaip... Konceptualumas, kažkuria prasme tarpdiscipliniškumas. Tai aš labai labai norėjau parašyti... Na, rašydama magistrą susiduriau, su tokia situacija, kad iš tikrųjų nelabai tas konceptualumas ir apskritai konceptuali kūryba pradedant nuo kažkokios minties... Kad ji iš tikrųjų muzikoje nelabai yra. Kaip čia pasakyt? Išvystyta bent jau kompozitorių katedroj. Man pasirodė, kad iš pradžių labiau kalbama apie struktūrą, apie amatą muzikos kompozicijose ir tik po to jau kažkaip pradedama kalbėti labiau apie na, kas slypi, kokia reikšmė slypi už muzikos kūrinio. Ir aš kažkaip pradžioj galvojau, kad tai yra mano silpnybė, kad aš pradėdau nuo minties ir apie ką yra kūrinys ir darau tam tikrą tyrimą. Tą „research based“, kaip iš anglų kalbos tai „research based music“. Tai ta tyrimu grista kažkokiu, jo, tyrimu grista muzika. Ir kai aš visus kontekstus sugalvoju tiesiog pasiremiant tuo, kad, kad man svarbu, apie ką yra tas garsas, ta muzika, kuri skamba ir... Ir aš atsimenu, kai stojau pirmą kartą, tai gavosi, kad aš galvojau, kad aš noriu rašyti apie garso meną. Ir oficialiai tuo metu pirmiau būdavo teorinio.... Tavo temos stojamieji, o po to tiktai praktinės dalies, kai tu jau parodai, kas tu esi, kas tu per

menininkas. Ir kadangi pirmi buvo teorinės dalies, iš komisijos nedaug dėstytojų mane pažinojo, tai man realiai... Mano buvo pirma tema garso meno komponavimo principai ir man pasakė, kad garso meno tiesiog nėra tokio... Tokio termino. Ir kadangi aš negavau... Tai čia toks oficialus buvo... Kad tiesiog, nu man atrodo, kad kai aš jau parodau, ką aš kuriu, tada jau ir mano temą lengviau yra priimti. Tai vat jau kai stojau antrą kartą, tai buvo atvirkščiai. Pirmiau buvo praktika ir jau mane... Ir tie visi dėstytojai... Buvo... Žymiai daugiau pažinojo... Nes aš jau visko daugiau nuveikiau. Ir tada tikrai buvo teorija. Ir aš išsigryninau, kad man vis dėlto įdomiausia yra ne garso menas, o tiesiog va ta konceptualioji muzika. Ta konceptu grista muzika ar koncepcija čia kaip kas kokią sąvoką naudoja. Bet jo, kad man iš tikrųjų labai svarbu, būtent apie ką yra tas skambantis garsas ir kad tai yra ir muzikoje, ne tikrai garso mene. Tai va, čia buvo toksai... Ta vat oficiali tai... Bet aš irgi nelabai pasiruošus buvau stojamiesiam iš tikrųjų, nes labai suskubėjau. Ir iš tikrųjų į klausimą, kas yra garso menas, kad garso meno tokio termino nėra, galima buvo labai lengvai atsakyti, bet aš buvau išsigandusi, pasimetusi ir taip toliau. Tai va, tai buvo toksai, žodžiu, toks jo, manau, pagrindinis dalykas. O asmeninis tai tas, kad man atrodo, kad per mano kūrybą man buvo lengviau kalbėti negu per per tą teorinę dalį.

Silvija : Mhm.

II : Tai va. Tai manau, kad čia tokie va du sluoksniai. Jeigu atsakiau į klausimą.

Silvija : Taip, taip, taip, taip. Ir čia šiaip va gal tas ir įdomu. Žinai, kas ten atrodo vertinga, nes nėra tų objektyvių verčių, jos kažkaip susikuria. Ten pasidaro kažką svarbu komisijai ir taip... Ir jaučiasi, kad vieni dalykai svarbesni už kitus. Tai aš, kaip suprantu, čia labiau buvo, kad reikėjo to stipraus, stipraus teorinio pagrindo ir jeigu jo neturi, tada kaip ir...

II: Jo. Tikrai tikrai pritariu, kad reikia stipraus teorinio pagrindo. Ir gal apskritai aš net nelabai... Nu gal va čia kadangi kalbame apie sistemą, struktūrą, tai visai yra tas momentas, kad na, aš, pavyzdžiui, asmeniškai net nelabai supratau, kad meno tyrime yra labai, labai, labai svarbu, kad teorija eitų šalia su praktika, kad tai, ką tu kuri tu apie tai ir rašai, ir tyrinėji. Ir aš pastebėjau po to jau ir iš kursio, ir iš komisijos komentarų supratau tokį dalyką, kad labai dažnai to trūksta. Ir... O aš kaip tik nuo pat pradžių kažkaip supratau, kad man labai labai svarbu, kad, na, šitie dalykai eitų koja koja ir kad ta kūryba, ir tas visas tavo tema, kurią tu tyrinėji, kad jinai būtų nu kažkaip kartu. Tai man atrodo, čia tokia bent jau mūsų katedroj muzikos kompozicijos žiauriai svarbus dalykas. Ir kiek aš pati dabar einu į gynimus, aš matau, mat—labai matosi, kai žmogus tiesiog turi temą ir kažką kuria ir bando pritempti. Ar vis dėlto tai eina koja kojon? Tai man atrodo, kad tai yra labai svarbu. Ir aš ten supratau. Ir tada gal dar trūko ir

konsultavimo, ir aš ėjau pas dėstytoją konsultuotis, bet kažkaip nelabai suteikė daug informacijos ir toks dar buvo labai...

Silvija: Taip, taip, taip, taip.

I1: Neaišku.

Silvija: Matau, kad atvykai, tai jei reikia pertraukėles nusirengti ar ką, tai sakyk.

I1: Viskas gerai.

Silvija: Gerai. Tai va, kadangi pradėjom kalbėt apie meninį tyrimą, tai čia ir turiu klausimą. Štai stoji į doktorantūrą. Ir kiek anksčiau turėjai patirties su šituos žanru apskritai? Ar tai buvo kažkiek ankstesnėse studijose, ar tai buvo visiškai nauja? Ir kaip į tą žanrą įvesta buvo iš viso?

I1: Mmm... Į patį doktorantūros žanrą?

Silvija: Į meninio tyrimo žanrą, nes aš, kaip suprantu, tai yra reikalavimas. Ir va, dabar kalbėjai, kad sakai, nesupratai, kiek tai turi būti integralu, ar ne? Tai va, čia gal įdomu, kaip stojant? Nes vis tiek rašai projektą ir, atrodo, jau turi modeliuoti meninį tyrimą. Tai įdomu, kiek tu žinojai, kas tai yra.

I1: Tai va, nuo dėstytojų priklauso. Tai iš tikrųjų mano toks ir praktinis patarimas, ir pati dėstau, ir visai, ką savo studentams sakau: eikit pas kuo daugiau dėstytojų konsultuotis, nes su kuo daugiau žmonių pašneki, tuo daugiau aišku pasidaro, apie ką čia yra. Ir aišku pasidaro, kiek daug perspektyvų yra ir interpretavimo skirtingo. Bet... Bet iš tikrųjų aš, kai stojau, dar nebuvo VDA išleidusios, pavyzdžiui, tos knygos „Meninis tyrimas“. Ir... Ir tai buvo abstrakčiau. Bet, nu, nežinau, man visai iš tikrųjų padėjo dėstytojas, kuris po to ir buvo mano teorinio darbo dalies vadovas. Bet buvo pasimetimo. Ir atsimenu labai gerai, kai jau stojau antrą kartą ir labai labai džiaugiausi. Ir tada... Bet aš šiaip gerai buvau pasiruošęs. Va dabar, kai aš jau baigiau ir pati jau tame esu, aš suprantu, kad aš labai daug esminių dalykų ir užčiuopiau per stojamuosius. Tikrai labai gerai pasiruošiau. Ne veltui ta pertrauka buvo ilga. Ir aš sakau antrų metų... Antrus tuos metus aš jau visą laiką galvojau ir svarsčiau, ir susitikinėjau su dėstytojais, ir ten tariausi ir panašiai. Tai pagalbos tikrai galima rasti ir kažkaip, nu, atveda. Aišku, daug žmonių ir dėstytojų tempia ir kitą temą, kurie, kurie... Kuri, pavyzdžiui, jiems būtų įdomesnė. Bet jo, tai... Tai kai eini klausti, tai kažkaip ir aišku. Bet atsimenu, kai ėjau jau į rugsėjo mėnesį pirmas paskutinis buvo, Dieve, ką aš čia darysiu? Tai kaip ir aišku, bet nebeaišku, po to vėl aišku. Bet, nu, išsigrynina kažkaip. Aš atsimenu, pirmam kurse turėjom labai geras paskaitas, grynai skirtas, kas yra meninis tyrimas. Pas mūsų [pareigybė ir vardas pašalinti anonimizavimo tikslais]. Ir... Ir jinai labai gerai paaiškino. Jinai

pradėjo nuo to apskritai, kaip veikia akademija, kokią vietą užima doktorantas, kodėl jis gauna stipendiją ir taip toliau. Nuo tokių buitinių dalykų. Nebuitinių - praktinių iki, iki to, kokia mūsų misija. Tai... Tai po to pasidarė aišku.

Silvija : O tai kokia ta misija ?

II: Tai man atrodo, kad misija yra tapti savo temoje ir savo srityje tuo žmogum, pas kurį visi eis paklausti. (juokiasi) Paklausti klausimo, kad tu turi tapti savo, savo temos profesionalas iš tikrųjų. Ir turėti savitą požiūrį, savitą raktą ir gebėti apie jį papasakoti ir perduoti tą raktą, kad tai nėra tik tau aiškus raktas arba raktas apie viską. Kad tai yra gan siaura, gan konkrečiu. Ir na, pavyzdžiui, vat mano... Aš pradėjau nuo [pašalinta anonimizavimo tikslais] temos, o užbaigiau su savo įvestu terminu [pašalinta anonimizavimo tikslais] į muzikos pasaulį, kuris ir tyrinėjo muzikos kūrinio reikšmę. Būtent, ką reiškia tai, ką aš girdžiu? Kaip komponuoti [pašalinta anonimizavimo tikslais]... kompoziciją... [pašalinta anonimizavimo tikslais] , kaip čia, metodų gal ar, ar kryptimi. Ir, jo, kaip apskritai kalbėti arba kurti vat tą research based music, tą tyrimų grįstą muziką. Ir... Ir aš žinau, kad dabar, kai kas nors nori kalbėti apie semiotinę muzikos reikšmę, aš esu vienas iš žmonių, pas kuriuos eis. Tai gal va tas-- būti tos srities žinovu, nes tu tam turi visas sąlygas: tam turi stipendiją, tam turi keturis arba penkis metus, arba whatever. Tam dėstai, tam rašai straipsnius ir tame būni.

Silvija: Taip, taip, taip. Eisim truputį į kitus klausimus. Bet dar grįžtant prie stojamųjų pačių. Tai dabar šiaip čia įdomu, ar jautei konkurencijos kažkokią aspektą? Galim kalbėt jau kad ir apie antrus, arba apie abu, kaip nori. Į... Kiek kalbėjai, tai jau jaučiau, kad jautėsi, kad labiau ne formalumas, o rimti stojamieji, nes čia įvairių istorijų būna. Tai va čia gal tas klausimas: ar justi konkurencija, ar tai yra labiau formali procedūra ir jau žinai, kad įstoji, ar kyla klausimų vidinių? Tai tokie jau... Šiaip užsiminei...

II : Taip, žinoma, kad jaučiau. Plius aš visą laiką šiaip turėjau tą imposterio sindromą, nes atėjau iš Dailės akademijos ir jaučiau, kad mane net per gynimą doktorantūros vis dar vadino garso menininke kai kurie (juokiasi) komisijos nariai. O aš šiaip, nu, kaip, laikau save ir kompozitore, ir garso menininke. Bet čia labai skirtingi dalykai. Aš akademijoje labiau įjungus tą kompozitorės... Tai jaučiau, jaučiau, bet klausimas kiek jinai tokia vidinė buvo... Kad aš savim nepasitikėjau, abejojavau, nežinojavau. Bet jau kai pradėjau rašyti, tai sakiau, kad jau kai gyniausi, tai mano imposteris buvo sumaitotas ir nužudytas tiesiog. Tai... Tai tikrai jaučiasi konkurencija. Tų vietų nedaug. Žmonių, kurie stoja, nemažai. Bent jau... Na, dar muzikoje tas yra, kad daug specialybių ir mes visi į vieną. Bet mum net buvo tokie išskirtiniai metai, kad mus abi kompozitorės... Dvi kompozitorės priėmė. Dažniausiai į specialybę vieną žmogų priima. Bet mes labai skirtingos. Tai... Tai va, tai buvo ir tas labai įdomu, kad niekada egzuose viena nebūdavau.

Tai... Tai va. Bet šiaip yra konkurencija. Taip, ir... Ir... Ir tarp studentų stojančių. Ir... Nu ir gal tas, kad šiaip labai mažai kas stoja tokio... Tie tarpdisciplinininkai labiau magistre ir tada jau atsikanda ir jiems jau būna gana. Aš tokia jaučiausi visą laiką pionierė su ta konceptualiąja muzika. Ir man tikrai užtruko laiko įtikinti muzikologus, kad [pašalinta anonimizavimo tikslais] yra *legit* sąvoka. Bet pa-pavyko, nes iš tikrųjų jau net ir straipsniuose, matau, kad vartoja ją net ir tyrėjai. Tai man tas žiauriai svarbu.

Silvija: Gera. Dabar pakalbėsime apie tave ir vadovus, nes yra du vadovai, kiek aš žinau, tiriamosios ir kūrybinės dalies. Tai kiek vadovai prisidėjo prie tyrimo, kurį darei? Ar jautiesi išmokusi kažko? Kaip tą santykį... Kokį turėjot?

II: Jo, tai aš turėjau tiriamojo darbo vadovą [vardas pašalintas anonimizavimo tikslais], kompozitorių. Ir jisai yra humanitarinių mokslų daktaras, baigęs doktorantūrą, kai dar nebuvo meno doktorantūros. Tai jisai man iš tikrųjų padėjo su... Kaip pasakyti... Gal mes ne-nebuvo, kad labai labai daug dalyvavo, įsitraukė asmeniškai, bet tikrai labai mane lydėjo per šitą procesą ir ir labai mane palaikė, kas čia buvo žiauriai svarbu, nes jis vis dėlto yra ir humanitarinių mokslų daktaras, tai baigęs muzikologiją, ir kompozitorius. Tai va. Tai jo, įdomu, kad buvo du vyrai vadovai. Nors dabar galvoju, turbūt visai kitaip būtų, jeigu būtų, pavyzdžiui, kokia muzikologė, moteris tokia. Gal man trūko tokios globos kažkokios (juokiasi) truputėlį. O [vardas pašalintas anonimizavimo tikslais], kompozitorius, mano kūrybinės dalies vadovas, tai aš jam buvau pirma doktorantė ir tas labai jautėsi. Bet aš jau su [vardas pašalintas anonimizavimo tikslais] buvau padirbus ir magistre, ir jis mane kaip kolegę pažinojo. Tai... Tai iš tikrųjų mes turėjome labai įdomų santykį. Jis man duodavo tikrai vertingų patarimų. Aš tikėjau jais, naudojausi jais. Ir... Jo, gal tie paskutiniai metai jau, kai jau supratau, kad, kad jau parašiau. Ir dabar tik reikia ten padaryt operaciją, viską padaryt suprantamą ir kitiems, ne tik tai sau. Tai gal jie buvo tokie sunkiausi ir tada jaučiausi vieniša paskutiniaisiais metais iki gynimų. Bet nu tu visada ir esi toj temoj vienas. Tie vadovai vis tiek yra labiau patariamasis balsas. Tai va. Bet... Bet padėjo jie man daug šiaip tikrai. Jo. Bet geriausias, jeigu toks būtų pas tave kur nors tyrime hack'as, tai geriausia yra duoti savo doktorantūrą baigusiems draugams dar paskaityti. Ir atsimenu aš jausdavausi visą laiką tokia, nes vis tiek komisijos nariai... Čia gal apie grįžtamąjį ryšį labiau ta tema, bet kadangi apie vadovus klausi, tai susijęs. Tai iš tiesų jausdavosi... Kad labai jaučiasi komisijoje, kad pasiskirsto skyriais, puslapiais, kad nėra... Kad kažkas atsisėda ir ten jau trečiam kurse, kai jau yra virš šimto puslapių, kažkas atsisėda ir paskaito. Tai atsimenu... Puikiai atsimenu egzaminą, po kurio pasiėmiau iškart akademines. Tai buvo, kai pirmas kompozitorius, žmogus iš šono, pirmąkart girdėdamas mano egzaminą (tai vadinasi aš jam buvau naujiena). Jis atsisėdo ir perskaitė jį visą ir atsiuntė man gal septynis puslapius pastabų. Ir aš tada

atsimenu: „O!“ Toks man buvo... kažkas perskaitė ir aš dabar... Nu man reik pasiimt dabar akademinės, nes aš sutinku su visai šitom, visom šitom įžvalgom. Tai to vienišumo yra truputį, kad jauti. Bet, aišku, ir dėstytojai labai apkrauti. Aš kažkaip suprantu tą, bet.. Tai va, tam [vardas pašalintas anonimizavimo tikslais] kompozitoriui esu labai dėkinga, jis tą žino. Aš jam daug kartų sakiau, kad aš turbūt tik jo dėka pabaigiau apskritai doktorantūrą, nes jis perskaitė, kai dar nebuvo baigiamieji tai egzaminai. Tai aš labai, labai daug ką permąščiau. Ir, kaip čia, ne tai, kad pagerinau, bet atsižvelgiau į jo pastabas ir, man atrodo, tai labai pagilino mano darbą

Silvija: Taip, taip. O kaip manai, kokios yra šito vat bendrai vadovavimo, organizavimo spragos, jei tokių yra? Jei manai, kad nėra, tai čia nereikėjo išgalvot, bet jei reikėtų vertint šiaip tą visą organizaciją, turėtum ką pasakyti?

I1: Gal grynai apie Muzikos ir teatro akademiją kalbam, tai įsileisti žmonių truputėlį iš šono, dažniau. Įsileisti iš šiuolaikinio meno, kokį komisijos narį, nes labai didelė atskirtis. Kadangi aš pati mokiausi bakalaurą VDA, tada magistrą, doktorantūrą LMTA, dėsciau abiejose akademijose. Va dabar galiausiai likau dėstyti tik Dailės akademijoje. Yra didelė atskirtis, o jeigu labiau bendradarbiautų? Aš žinau, kad akademijos šiaip to siekia ir tai yra labai faina, bet aš labai linkiu abiem akademijom daugiau bendradarbiavimo, nes man atrodo, kad tai tik pakelia kokybę.

Silvija: O kodėl kol kas jo nevyksta, manai? Nes trūkumą, matau, fiksuoji. Kodėl? Kodėl nėra to bendradarbiavimo? Sunku susiorganizuoti ar kažkokios tradicijos?

I1 : Jo, tai... Tai yra... Čia žinai, yra, kaip ir apmokėti ten dėstytojam... Man atrodo, čia daug biurokratinių yra klausimų. Ir nežinau, gal yra ir neįsivaizduoju, nes aš labiau VDA žmogus esu vis dėlto. Tai... Tai man toks vis dar... Vis dar tai yra klausimas.

Silvija : O ką baigė prieš tai VDA, primink?

I1: Fotografiją ir medijų meną..

Silvija: Taip, taip, taip, taip, taip.

I1: Jo, tai... Bet... Bet faina, kad dėstytojai VDA pamatė, kad man labai įdomu muzika, ir mane paskatino, ir po to nenorėjo paleist į magistrą mokytis į kitą akademiją. Bet aš išėjau ir va, grįžau po to po daug metų. Tai dabar ir post dok... Post doc studijas galvoju daryt akademijoje, gal nuo kitų metų.

Silvija: Dailės akademijoje, ar ne? Ar, ar...

I1: Jo, jo. Dailės.

Silvija: Jo. Apie planus pakalbėsime vėliau tada. Dabar gal va klausiu apie tą specifiškumą konkrečiai doktorantūros studijų. Kuo jos tau skyrėsi nuo bakalauro ir magistrantūros, jei matai skirtumus kažkokius? Aišku, žinau, kad pati ne LMTA baigusi, bet ar fiksavai, kuo yra kitokia ta patirtis, kai doktorantas esi, nebe magistrantas?

I1 : Vien jau tai, kad tampi turbūt kolega labiau dėstytojam ir tas labai labai jaučiasi, kad nebesi vien tik studentas... Ir dėstytojas... Nes tu jau turi savo temą. Tu jau turi savo kažkokią kryptį. Ir jo, gal toks... Tikrai aš labiau jaučiausi kolega. Tai čia vienas gal aspektas. O kaip skiriasi studijos? Na jo, magistre irgi turi savo temą. Bet nežinau. Na, turbūt, kad... Na jo, turbūt, kad tiesiog. Toks jautiesi tyrėjas, kad nu nežinau. Vien tai, kad tu gauni algą iš akademijos ar ne? Tą stipendiją vadinamą. Tai vien tai jau yra koks svoris. Tu turi tokią atsakomybę visą laiką, kad tu negali kažkaip, nežinau, ten apleisti ar nelankyti. Nu man čia kosmosas. Aš nežinau, jeigu žmonės taip daro. Tu gal daugiau šnekėjai su doktorantais. Bet jauniti tokią atsakomybę ir tas tavo iš tikrųjų tyrimas - jisai truputį įgauna kitą lygį, man atrodo, nes tu tiesiog skiri tam daug laiko ir žymiai daugiau metų. Tai gal gylis ir vat tokia, kad labiau esi tyrėjas. Ir tas materialinis aspektas, manau, ganėtinai yra svarbus.

Silvija : Jo, kai kuriant šitą meno projektą vis tiek yra tyrimo dalis, yra kūrybinė dalis. Tai man įdomu, jeigu tavo tyrimui buvo reikalingi kokie nors kiti asmenys įgyvendinimui, nes čia įvairiai būna. Jeigu buvo to bendradarbiavimo, tai gal apie tai norėtum ką nors papasakoti? Ir jeigu buvo tų asmenų kitų, su kuriais kūrei, kaip jie įsipainiojo šitą tiriamąjį procesą? Nes kartais, kai kviečia menininkus dalyvauti tiriamajame procese, na, tai nebūtinai yra jų įprasta terpė. Bet čia nežinau, ar yra tavo atvejis, ar dirbai su kažkuo kitu ?

I1: Aš tikrai su savo lauko atstovais, su... Jo, dirbau su... Jo, tik, nu, menininkais. Vien ten muzikos-

Silvija : Bet buvo komandinio darbo, žodžiu, ar ne? Ir kaip jie žiūrėjo... O kaip jie žiūrėjo į tai, kad tu tyrimą čia darai? Ar tai kūrė kažkokią papildomą reikšmę jūsų, vat, kūrybiniam procese ar absoliučiai jokios ?

I1: Ne, nepasakyčiau, kad, kad kūrė.

Silvija: Bendravot, kaip bendravę, žodžiu, taip kaip ir prieš tai?

I1: Jo. Ta prasme, plius, nežinau, ten, pavyzdžiui, muzikoje tikrai gan daug žmonių tai veikia. Ir studijuojant doktorantūrą tai gal tai ir nebuvo kažkaip labai reta, kad čia dabar aš tave kviečiu, čia mano

doktorantūros darbas. Visi žino, kad gauni stipendiją. Tai matyt kažkiek galėsi sumokėti. (abi juokiasi)
Ta prasme, tokie praktiniai dalykai. Bet, bet jie egzistuoja ir jie svarbūs, manau, yra.

Silvija : Dabar pakalbėkim apie tą etapą, kai vyko gynimas. Dar po to grįšim truputį prie detalių, bet gal galėtum pakomentuoti, kur, kokia forma jis vyko, ar tai buvo per vieną dieną, ar tai buvo per dvi dienas, nes irgi būna įvairiai. Ir paskui dar paklausu truputėlį giliau. Čia dabar apie tokius formalumus.

II : Tai pas mane vyko per dvi dienas. Aš labai norėjau... Nes mano tema buvo susijusi su konceptu... Tai aš labai norėjau gintis... Nes yra Koncepto miestas toksai Lietuvoj. Ir aš labai norėjau padaryti kūrinį, kad atvažiuotų visa komisija į tą miestą. Bet, žodžiu, tai buvo praktiškai neįmanoma dėl kelių dalykų. Tai vienas, nes mano gynimas buvo vidury žiemos. Antras, nes va būtent tam... Nebuvo pakankamai finansavimo, kad atsivežt visą komisiją, ten įrengti kažkokią gynimų patalpą. Tai truputį buvau tokio nusivylimo pa-- patyrusi šiuo klausimu. O tai gyniausi tiesiog akademijoje. Tai pirma buvo kūrybinės dalies gynimas, antras buvo teorinės dalies gynimas. Juos... Vienas buvo penktadienį, kitas pirmadienį. Juos skyrė savaitgalis. Ir buvo keista, nes po kūrybinės dalies nebuvo jokios diskusijos ir klausimų iš komisijos, tikrai iš svečių. O pirmadienį jau tai buvo klausimai iš komisijos ir už kūrybinę, nu, taip integruotai. Tai man biškį keista, kad aš gyniausi atskirai. Bet ir suprantu, nes pas mus vis dėlto net ir komisija skiriasi kūrybinės ir teorinės dalies. Tai va. Ir jo. Tai aš daugiausia pristatinėjau dokumentacijas kūrinį ir vieną kūrinį kaip tokį mini performansą atlikau gynimo metu su tokia, žodžiu, tuščia partitūra, kurią man kažkada padovanojo mano pirmasis kompozicijos mokytojas. Tai va, tai... Tai aš taip truputį integravau to... to tokio gyvumo į tą...

Silvija : Jo, jo. Nes po to, kaip tik, man atsirado klausimų apie tai, kiek laikai moksliška ir kiek meniška, tiek pirmą, ir antrą dalį, nes yra to integralumo lūkestis. Tai kiek pati norėjai, kad kažkaip viena veikla pildytų kitą? Ar mėginai... Ar mėginai atskirti? Nežinau, va, čia jau kaip...

II : Vis dėlto, jo, vis dėlto, žinok, atskyriau ir sakau, kad idėjau tokio performatyvumo šiek tiek. O teorinė dalis tai, kadangi ir komisija kitokia, tai nu... Ir kitokia. Buvo rimtesnė, bet vis tiek. Nežinau. Nu net mąstymas ir tonas... Jos yra integralios. Bet... bet jisai skiriasi, nes kalbėt apie kūrybą... nu visai kitas polius ten smegenų, atrodo, veikia, kai... Bet matai, aš esu iš muzikos kompozicijos. Pas mus tikrai yra labai labai griežta. Pas mus... Mano realiai visa tyrimo darbo komisija, beveik visa, yra muzikologės, kurios yra mokslo daktarės. Ir pas mus labai labai griežtai žiūrėjo tiek į formą, tiek kaip mes rašom. Ir ten tokių... Žinau, kad ten, pavyzdžiui, teatre ar, ten, šokyje praeina visokie tyrimai. Tokie lengvesnės formos pavadinkim. Kur tu ten pirmu asmeniu rašai. Tai pas mus tokių dalykų nėra katedroj. Bent jau kai aš studijavau, nebuvo.

Silvija : O už ką jau teisi vertinama labiausiai? Už ką kritikuojama? Gal prisimintum va tokius momentus, kurie buvo labai svarbūs komisijai per gynimus? Už ką gyrė, už ką norėjo... Gal nežinau kažkokį klausimą užduoti ar dar ką ?

II : Tai gal gyria labiausiai už tą, ymmm... Kaip pasakyti? Na, tą mano tokį buvimą pionierei truputį. Nes vis dėlto mano ta tema tokia ir... Ir ta integracija to viso, kaip čia pavadinti... Konceptualumo į šiuolaikinės muzikos pasaulį ir mano buvimas iš kitos akademijos, ir... Tai gal šitas dalykas, kad... Taip iš daugelio nuskambėjo, kad įtikinau juos. Tai vadinasi, manim abejojo, kad aš galiu studijuoti doktorantūrą būdama tarp dviejų akademijų. Ir čia tokia mano tema tiesiog: in between. Ir gyvenime - viską apima. Ir... Jo, tai šitas aspektas. O už ką kritikuojama, tai už lygiai tą patį. Kas yra stiprybė, yra ir silpnybė. Tai... Kad vis dar komisijos nariai, kai kurie... Vienas komisijos narys mane pavadino garso meninke per gynimą ir man buvo keista, nes galvojau: „Nu blemba, aš ginuos kompozicijos....“ Vis dėlto kalbu apie kūrybą ir viską kaip apie muzikos kompozicijos vienetą. Ir... Ir atsimenu, man tas buvo, kad aš vis nesijausdavau akademikė „enough“ šitam kontekste Bet... Bet tai buvo tik vienas žmogus iš daugelio. O kai atvažiuoja dar (kas yra fainų akademijoj), kad visa laiką būna žmogus iš užsienio, iš šono. Tai ir buvo labai toks fainas kompozitorius. Tai aš su kuo pakalbėdavau, man visai atrodydavo, kad oi, čia nepakankama, nepakankama tas mano tyrimas. Bet visai, kai pakalbėdavau su ten užsieniečiais ar žmonėm ne iš mūsų konteksto, sakydavo: Blemba, tu jau turi tą savo tyrimą. Tu čia jau visko tiek parašius." Ir kaip sakau aš, aš labai jau per stojamuosius daug ką turėjau. Iš tikrųjų, kai jau retrospektyviai žiūrėjau į realiai tą savo terminą [pašalinta anonimizavimo tikslais], kurį ir įvedžiau... Sėkmingai, ganėtinai. Tai... Aš jau antram kurse jį sugalvojau. Tai vadinasi kiti du likę metai su plius vienais metais akademinėse jau buvo tokie... Tai kaip čia dabar tą apibrėžti? Tai va...

Silvija : Tai kaip pati vertini savo tyrimą ir nežinau, kokius re-- svarbiausius rezultatus gal norėtum paminėti? Jau pradėjai kalbėt apie [pašalinta anonimizavimo tikslais] ir nuo seno, žodžiu, čia įgyvendini tas geras idėjas. Bet šiaip... Gal kaip... Kaip matai, ar tau pavyko padaryti tą žanrą, kurio prašo? Ar manai, kad apskritai kažkokio žanro prašo? Gal tai tik dokumentuose yra? Gal... Gal laisvės yra daug?

II : Tai nežinau, kaip gal nuskambės, nežinau, pagyrūniškai, bet man atrodo, tikrai pavyko. Aš tikiu savo darbu ir... Pas mane buvo-- aš mačiau logiką jame, aš mačiau kūrybą jame. Mano, kaip... Kaip mano dėstytojas vienas sakė, kai atėjo į mano premjerą, sako: „Va, dabar aš suprantu, apie ką tu rašai." Ir visą laiką skatindavo pasitikėti ta tema, pasitikėti tuo terminu, nepataikauti, nebandyti jo pritempti. Tai va, tai... Tai iš tikrųjų ir yra tas kai stoji, kad... Ar ten rašai bet kokį projektą į Kultūros tarybą, kad tema turi būti nauja, aktuali. Aktualumas tas. Tai... Man atrodo, mano tema yra žiauriai aktuali - iki šiol aš tai

jaučiu. Ir, pavyzdžiui, dabar, kai pati dėstau, matau, kaip mano studentai perima tą žodį labai natūraliai. Užgarsio būtent tą terminą. Tai va. Nu bet aišku. Faktas, kad tai, ką aš išsikėliau, tas permąstymas, konceptualumo muzikoje... Vis dar man yra toksai, kad... Aš dabar tiesiog truputį tingiu, bet... Ne tingiu, bet neturiu laiko, nes daug labai kūrybos. Bet turitutokį viršūždavinį. Aš labai norėčiau tokį magistrą padaryti. Tokį garso meno, konceptualios, performatyvios, eksperimentinės muzikos. Man atrodo, silpna šita vieta yra Lietuvoje. Ir... Tai vat mano darbas ir yra skatinantis ją. Kas yra svarbu, man atrodo, nes vis dėlto daug darbų... Ar mano kursiojų, ar tenai... Yra labai, kaip čia pasakyti, aktualūs sričiai, bet ne plačiau. Tai aš vis ir magistrinį savo rašiau, bet vat vis galvoju apie muziką kaip apie tokią platesnę kontekste kitų meno sričių... Tarpdisciplininę, tarpšritinę. Tai... Norisi tą stiprinti. Tai net ir postdoc'ą dėl to norisi tęsti. Tai... Tai aš kažkaip tikiu, kad aš pasiekiau tų rezultatų. Tikiu savo darbu iki šiol. Ir mane gėda. Ir... Jo. Ir kažkaip labai daug įdėjau į jį... Į jį gyvenimo ir laiko. Ir atsakingai labai pasižiūrėjau.

Silvija : Nuostabu. Gerai. O meninis tyrimas dabar, kaip žanras. Kaip jį būtum apibūdinus, kai stojai ir kaip apibrėžtum dabar? Nes yra teoretikų, kurie bando aprašyti, ką reikia daryti meninį tyrimą. Tai, savo supratimu, - tikrai be jokio čia noro dabar, kad cituotum autorius. Bet vat kaip tau, kas yra meninis tyrimas? Kas tai per dalykas? Kaip tu jį supranti?

II: Nu o aš tai sakyčiau, kad tai yra tyrimas, grįstas praktika tiesiog. Kad... Kadangi menininkas yra praktikas amatininkas, tai... O kurti ir... Ir mąstyti jis gali ir kurti iš bet ko. Iš tikrųjų. Tai vat tas ir yra, kad truputį tuo darbu pagrįsti savo mintis ir *vice versa*. Tas mintis įdėti į savo darbą. Tai aš tai taip suprantu... Dabar. O kai stojau, tai jau išvis ne... Nu buvau paklydus, galvojau: „Dieve, kas čia yra?“

Silvija: Taip, taip, taip, taip, taip.

II: Bet išsigrynina, kad tikrai tai yra praktika grįstas tyrimas, kai tu, jo, savo mintis tiesiog bandai kažkaip įveiksminti ir atvirkščiai.

Silvija: Dabar pereisim prie tokių temų, kur čia labiau mėginsim kalbėt apie tavo santykį su akademine bendruomene, su va šitu tokiu kontekstu ir po to apie veiklos tęstinumą kalbėsime. Bet pirmas klausimukas yra toks. Vat, kai prisimeni studijas ir vis tiek, kadangi... Ir ypač akademijoje yra mokoma ir doktorantūros metu, ir kažkiek tų, tų-- tos kūrybinės disciplinos, bet yra teorinių discipline studijos. Kiek tu sakytum, kad buvo svarbu, yyy, teorinės disciplinos studijų metu? Koks jų santykis su, su ta praktine veikla? Ar mokeisi kažko praktiškai, ar tai buvo labiau, labiau teorinis mokslas? Kiek buvo svarbu, žodžiu, ta teorinė pusė?

II: Buvo šiaip svarbi, nes daug paskaitų buvo pas būtent muzikologes. Tai aš sakyčiau, stipresnė yra... Tikrai, šiaip mene teoriją dėstyti yra lengviau negu... Nes kas ta praktika (juokiasi) . Ta prasme, nu tu kiekvieną kūrinį kuri, ypatingai būdamas doktorantūroj, tai tu jau esi menininkas. Tu jau turi savo kažkokias metodikas, problematikas, principus kažkus kūrybinius ir tyrinėji juos toliau. Tai praktika yra žiauriai individuali, o teorija yra tikrai stiprus teorijos pagrindas ir... Aš tą labai jautau mūsų katedroj iš tikrųjų. Ir... Nu ir nu, nuostabu, ten buvo labai įdomu. Man labia patiko pas daug skirtingų muzikologų, kur labai skirtingos kryptys jų ir... Ir tikrai atve-- atverdavo naujus langus. Tada aišku, buvo ir tokių, kur labai labai sunku ir aš net atsimenu : Dieve, galvojau, man tuoj trisdešimt metų (kai studijavau) ir aš darausi ten špargalkę egzaminų (juokiasi) prieš muzikologes. Nes tikrai būdavo sunkių egzaminų. Bet čia, man atrodo, mūsų katedrai labia būdinga, pas mus toks truputį old school'as. Muzikoje nu yra to tokio smuiko ir kostiumo nuotaikos.

Silvija: (juokiasi) Apibūdink savo santykį su dėstyimu. Tikriausiai tai nebuvo studijų dalis, bet gal dėstei tuo metu, kai mokeisi ir kiek tuo užsiemei tada, kiek tuo užsiimi šiandien? Galbūt... Arba šiaip su dėstyimu? Ką gali.

II: Jo, tai pradėjau dėstyti ir Muzikos teatro akademijoje, ir VDA. Į VDA mane pakvietė, nes, kaip supratau, pati tiesiog kažoki palikau pėdsaką kaip studentė. Bet ir tai, kad mane pakvietė tiesiog per paskaitą viena iš dėstytojų pasidalinti su studentais savo keliu. Ir aš tada mokiausi doktorantūrą ir jau truputį dėsčiau. Atsimenu, aš atėjau ir ten kažkaip labai buvo sužavėti dėstytojai ir iškart man sakė: „Čia gal tu nori pabūti asistente, pabandyti padėstyti kažką?" Tai va. O man... Nu, kaip čia su tuo dėstyimu. Man žiauriai patinka. Aš jaučiuosi... Aš jaučiu žiauriai daug prasmės tame. Man atrodo, žinai, kurti yra viena. Apie tai rašyti ir kurti yra kita. Bet jau parašius, neva jau kažką atradus, supratęs, kiekvieną savaitę eit apie tai kalbėt su kitais apskritai apie kūrybą, apie šiandieną, apie tai, apie temas. Tai yra visiškai kas kita. Ir man kiekvieną kartą vis dar atrodo, kad aš nieko nežinau, bet kaip ir labai daug žinau. Toks labai gyvenimiškas gal va sakymas, bet... Bet man didžiulę vietą užima dėstyimas dabar gyvenime. Mmm... Jo... Aš tapau docente praeitais metais ir tikrai, tikrai aplikuosiu į profesūrą po dviejų metų, kai jau galėsiu. Tai man tai yra faina. Aš esu jauna, turiu jėgų ir vietos galvoj, tai dabar aš noriu tai veikti. Ir jaučiu didelę prasmę apskritai tiesiog kalbėti apie strategijas, mokytis iš savo studentų. Jie yra nuostabūs, jauni žmonės, šiandien yra „vau". Jie visiškai kitokie negu kai mes buvom. Nors aš pati dar, atrodo, mokiausi irgi bakalaure prieš dešimt metų. Bet... Dailės akademijoje ir dabar jie yra. Bet... Jo, aš kažkaip... Aišku, būna visokių kursų, būna kursas, kai mažiau randi kažkokį ryšį. O pradėjau dėstyti būdama doktorante. Tai mano dėstytojas iš tikrųjų teorinės dalies pakvietė jį pavaduoti kaip asistentei.

Tada aš perėmiau jo pra-programą, pradėjau nuo jo temų ir paraleliai mane pakvietė į Dailės akademiją, ir ten jau pradėjau, yyy, nuo savo pačios temų. Tai.. Bet iki šiol vis dar būna baisu, kai eini į paskaitą ir galvoji: Dieve, aš vis dar neturiu ko pasakyti. Bet tada ateinu, atsisėdu ir suprantu, kad turiu.

Silvija: (juokiasi) Kiek teko dalyvauti akademiniose renginiuose, konferencijose, vat, studijų metu? Mm, gal dabar apie praeitį, jo, kalbėkim?

I1: Jo, tai apie praeitį. Tai teko dalyvauti, nu, nežinau, pora konferencijų į metus, labiau kaip klausytojai, o pati sudalyvavau tai tose privalomose dviejose. Viena buvo LMTA, kita VDA... Jo, ir iš tikrųjų į užsienį neteko kažkaip išvažiuoti, nes aš kovido laiku mokiausi. Tai mano pora metų studijų buvo iš namų. Tai va, tai... Tai... Bet online turėjau konferencijų. Man šiaip labai įdomu, patinka ir... Nu tada patiko. Ir tikrai labai-Aktyviai domėjausi, buvau tada.

Silvija: Mhm. Kaip vertini meno doktorantams skiriamą finansavimą studijų metu ir nežinau. Finansavimo galimybes po to, jeigu norėtum tęsti tyrimus?

I1: Po to dabar dar ne. Aš kadangi, na, tik savo projektą į Kultūros tarybą rašau, bet iš tikrųjų Mokslo tarybos nei vieno karto nepildžiau, bet žinau, kad mano kursioi labai gerai pasinaudojo Mokslo tarybos stipendijom. Tai tikrai yra galimybių. Bet nu viskam yra specifika, niuansai. O ta stipendija tai gera, nu gal jinau tokia susimokėti nuomą ir pavalgyti. Bet kadangi tu esi veikiantis menininkas, tai tikrai duoda pagrindą. Ir kai jau yra tie mėnesiai, kai jau paskiri semestro antrą dalį ne šiaip skaitinėti, o jau taip atsisėdi, rašai ir truputį izoliuojiesi. Tikrai pakanka tos stipendijos. Nežinau. Man atrodo, ji ir didėja toliau. Tai tai va, postdoką dar nepildžiau, tai pildysiu. Bet žinau, kad jo tikrai yra galimybių ir Mokslo taryboj.

Tiesiog reikia žinoti apie tai ir ir netingėti, kad aš gal niekada kažkokių neturėjau. Man nebuvo tokio, kad aš neturiu darbo ar, kad reiktų galvoti apie papildomas stipendijas dar.

Silvija: O va, kai kalbi apie postdocą, tai ar yra galimybių ir toliau išlaikyti tą menininko tyrėjo tapatybę? Ar reikia labiau specializuotis kaip mokslininkui kažkurioj srity?

I1: Yra galimybių.

Silvija: Yra?

I1: Jo, jo, jo. Pas mus VDA yra. Va ta yra galimybė tikrai būti. Ta prasme, kai yra toliau, tu net tęsi savo temą. Nėra, kad tai yra kažkokia nauja tema.

Silvija : Supratau. O dabar jei kalbėtume apie tą tokį va tapatybės klausimą, kai esi staiga ir kūrėjas, ir tyrėjas, kiek jautiesi priimta į akademikų bendruomenę? Kiek jautiesi priimta į menininkų bendruomenę ir apskritai, ar prasminga čia brėžti tą skirtį? Gal... gal be reikalo aš tokį klausimą keliu?

Il: Ne be reikalo, nes nu nes menininkas šiaip nėra mokslo tyrėjas. Ta prasme, vien mūsų darbai. Dar muzikos katedroj, tai pas mus ten svarbu struktūra ir kad viskas būtų ne iš piršto laužta. Bet aš tokių esu skaičiusi... Neminėsiu tikrai konkrečiai meno tyrimų, kur man tai kaip dienoraštis tiesiog atrodo. Ir aš galvoju Dieve, net man kaip meno tyrėjai iš muzikos, atrodė, Dieve, su tokiais praleidžiam kitose katedrose. Tai faktas, kad yra skirtis ir yra didelė, ir mes vis dėlto esam praktikai. Ir žinai, aš net kelčiau klausimą kas yra meno... Kas yra menas? Mes kalbame apie meninį tyrimą, tai tai yra, gali būti viskas ir gali būti nieko. Bet faktas, kad faktas, kad yra tikrai darbų, kurie yra labai moksliskai sukalti. Ir man tai patinka ta mano tyrėjos dalis, bet aš tikrai nesu ta persistengusi. Bet, bet, aišku, aš aš labai gerbiu mokslininkus, aš žaviuosi jais ir man gražu yra. Tie, kurie atlieka mokslo tyrimus, mane šiaip tiesiog įkvepia. Ir aš pati skaitau ne tikrai meninius tyrimus, bet ir mokslinius. Man tiesiog įdomu.

Silvija : Taip, taip, taip. O kokia forma tęsi akademinę ir meninę kelionę? Čia niekaip neskiriu. Po doktorantūros studijų. Jau truputį užsiminei, bet sakiau čia labiau apie praeitį kalbėjom. Tai kaip viskas vyko? Po to baigėsi studijos ir ar liko tyrimų dabar gyvenime? Ar čia tik postdoko planai? Na žodžiu, dar šitą užsakcentuosim tikrai.

Il Jo, tai meno karjera tai kaip ir buvo, taip ir yra. Tiesiog toliau važiuoja labai aktyviai. Labai daug darbų, nieko nespėju. O tai vat bandau mokytis kažkokio balansavimo, nes ten ir sveikata subjuro, ir jo... O mokslo tai parašiau vieną straipsnį, bet dar jo nepapublikavau. Tai, sakyčiau, tokia prisnūdus labiau yra, bet tikrai aktyviai domiuosi. Einu į kitų gynimus, man įdomu tai yra. Ir dėstau galų gale. Nedėstau doktorantam ir nedalyvauju ten kaip recenzentė dar jų. Bet manau, kad taip, kad bus, tai gal sakyčiau, mokslo labiau taip mažiau yra. Prigęsę po doktorantūros baigimo, bet vis dėlto norisi vis tiek postdoko.

Silvija : Bet turi planų postdokui. Tai va. Ir šiaip iš esmės jau minėjai. Aš esu pasirašius : kokios to tęstinumo priežastys ? Sakei, kad tai yra, žodžiu, apie prasmę labai plačiai. Ar dar nori kažką apie tas priežastis pasakyti, kodėl nori tęsti ir kodėl tai atrodo labai asmeniškai ar nežinau, visuomeniškai prasminga? Bet jei labai nenori plėstis, tai čia viskas gerai.

Il : Gal aš tik pridursiu, kad kad matau tiesiog... Kadangi vat rašydama doktorantūroj supratau kitą dalyką, kad man žiauriai svarbu kompozitoriai ir kompozitorės ir kūrėjai, kurie kažką paliko rašytinio po saves. Ar tai būtų leidinys, ar knyga, bet iš esmės jų point of view jų pozicija, ar ne? Kad jie jau leido

sau turėti poziciją ir jau apie ją rašė ir tyrinėjo. Tai aš tiesiog jaučiu atsakomybę. Aš... Man to reikėjo, tai gal kažkam irgi reikės ateityje. Tai tai dėl to gal ta prasmė tokia jaučiasi labiausiai.

Silvija : Gerai, dėkui. O jeigu reikėtų apibūdinti savo santykį su tokiomis rimtom institucijom kaip LKT, LMT, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, įstaigos, kuriose dirbi? Koks Tavo santykis? Vat štai užsiimi veikla, kuri tau be abejonės svarbi dėl įvairiausių reikalų : ir tiriamųjų, ir kūrybinių.Mm, o kaip jautiesi vat santykyje su tom institucijom, kurios visgi finansuoja, nefinansuoja, priima, nepriima? Kaip čia jausmas?

I1 : Aš gal daugiausiai rašau projektus į Kultūros tarybą, į LATGA, į na tokius menininkų. Mokslų tarybos nesu rašiusi dar, bet vertinu labai palankiai, nes nuo... Jo, manau, kad... Gal ir nežinau šiaip, ar čia prideda ką nors tai, kad tu esi tyrėjas. Kultūros tarybos stipendijose ir panašiai. Bet gal man ir kaip tyrėjai labiau padėjo tas meninis tyrimas, įsivardint, apie ką aš esu, kokioj srity aš labiausiai esu. Ir... Nors aš esu skirtingose, bet tarp sričių buvimas irgi sritis, ar ne? Tai va, tai... Tai... Nežinau. Kai kurie projektai gauna finansavimą, kai kurie negauna. Kaip kada. Bet tie individualūs tai dažniausiai gauna. Iš tikrųjų. Tai palankiai ir vertinu turbūt. (juokiasi)

Silvija : O jeigu reikėtų įvertinti dabar ir... Nes vėl meno doktorantūra jinai transformavosi Lietuvoje nuo aspirantūros ir visų tų kontekstų, kai buvo iš esmės labiau rengiami tiesiog dar stipresni, yyy, kūrėjai. Galima net sakyti srities amatininkai, jeigu taip, yyy, galėčiau užsireikšt. Na ir jinai pavirto meno doktorantūra. Pamažu, žiūrint į dokumentus, integravosi meninis tyrimas. Kaip tu vertini šitą raidą? Ar to būtinai reikėjo, ar ne? Nes tiesiog jinai keitėsi gana stipriai ir tai, ką darote dabar, to nedarė žmonės prieš kokius trisdešimt metų. Ir atsirado toks vat reiškinys kaip meninis tyrimas. Čia gal va dabar pamėginsiu sutraukti tą klausimą iki tokio. Kai atsiranda veikėjas - meninis tyrimas - kaip toks, jis pakeičia doktorantūros studijas ir sukuria naujas reikšmes šituose procesuose. Tai kaip vertini šitą pokytį ir pasakyk, kam jo reikia ar kam jo nereikia, jeigu taip va buitiškai tariant?

I2 : Vertinu tai palankiai, nes man atrodo, kad tas inovatyvumas ir... Šiaip keičiasi priemonės, keičiasi požiūriai. Bet aš... Man bepigū šnekėt, nes aš iš tos sofos meno tyrimo. Aš nežinau, kaip mokslininkai jaučiasi. Manau, jie visiškai nevertina mūsų tyrimų kaip tyrimų. Juokiasi gal iš mūsų slapčia. Aš nežinau. Bet aš visada ir su pagarba labai pasakau, kad tai nėra mokslo tyrimas. Aš nesu habilituota mokslų daktarė, aš esu meno daktarė ir galiu pagydyt ką nors, ką reikia. Tai nežinau. Aš juokauju, nes nežinau. Aš manau, kad inovacijos svarbu, bet jeigu aš eičiau ir mosuočiau mokslininkui į veidą, kad čia mano tyrimas kaip tavo, tai tada jau būtų... Norėčiau nedaryti taip. Ir aš taip nedariau. Bet gal yra kas daro? Aš nežinau.

Silvija : Na va, tai čia šiaip mano klausimai jau ir atėjo į pabaigą. Paskutinis yra toks, kad nežinau, gal aš nesugalvojau ko nors tavęs paklausti, kas tau atrodo labai svarbu tavo patirty. Ir gal aš neužčiuopiau kažkokio niuanso, kuriuo tu norėtum pasidalinti? Tai gali pasidalinti dabar, jei nori.

I1 : Galvoju. Šiaip man atrodo, visas temas palietėm. Gal man dar visai svarbus buvo... toks jo, kad truputį gal yra, kadangi meno tyrimas dar vis tiek jis jaunas, ar ne? Tai gal man truputį yra tokio, kad žmonės plačiau dar apie tai sužinotų, kad aš matau čia tokią spragą. Ir aš dėl to visai ir... Savo socialinėse medijose dalindavausi tuo ir diskutuodavau apie tai. Ir aš matau jau, kiek, pavyzdžiui, vien mano rate žmonių mokosi. Bet man atrodo, kad tai toks nišinis vis dar dalykas. Ir jeigu jis būtų aiškiau iškomunikuotas, nežinau, būtų konsultacijos stojamiesiems į doktorantūrą... Jos kaip ir yra. Bet... Aš ten buvau, jos tokios abstrakčios, kad žmonės kažkaip neišsigastų tiesiog, nes menininkui yra... Gal ne kiekvienam, bet gerai pagalvot šiltoį kėdėj su stipendija : vis dėlto, ką aš čia darau ir ką aš noriu pasakyt ir ką aš galbūt noriu po savęs palikti. Tai aš tiesiog taip. Na jo, norėčiau, kad daugiau žmonių tą darytų ir rašytų ir nebijotų. Tai gal tik tiek noriu pridurt.

Silvija : Ačiū labai. Ačiū labai už pokalbį ir kad radai laiko.

Priedas nr. 6. Dirbtinio intelekto (DI) naudojimo deklaracija

Studentas (-ė): Silvija Zujūtė

Baigiamojo darbo tema: Meninis tyrimas kaip akademinė socializacija: scenos ir ekrano menų doktorantūros atvejis.

Vadovaudamasi/s „*Dirbtinio intelekto naudojimo Vilniaus universitete gairėmis*“, patvirtinu, kad rengdamas (-a) šį baigiamąjį darbą:

Prisiimu atsakomybę už viso darbe pateikto turinio kūrimą ir jo originalumą. Patvirtinu, kad generatyvinio DI įrankiai buvo naudojami tik kaip pagalbinė priemonė, o ne kaip darbo bendraautorius ar autorius.

Atlikau turinio patikrą (validaciją). Visi DI sugeneruoti faktai, nuorodos ir duomenys buvo patikrinti pirminiuose šaltiniuose.

Užtikrinau duomenų saugą. Į DI sistemas nekėliau konfidencialių tyrimo duomenų, asmens duomenų ar nepublikuotos medžiagos.

Pateikiau įrodymus. Tais atvejais, kai buvo generuojamas didesnės apimties tekstas ar turinys, visa generavimo išklotinė (transkripcija) pateikiama darbo prieduose (kaip nurodyta lentelėje žemiau).

DI įrankių naudojimo ataskaita:

DI įrankis (nurodomas pavadinimas ir versija)	Naudojimo tikslas (trumpai identifikuojama, ką darėte?)	Taikymo vieta darbe (skyrius / puslapis)	Studento indėlis ir validacija (kaip pakeitėte ar patikrinote rezultatą?)	Ar pridėta išklotinė?* (Priedo Nr.)
ChatGPT (GPT-5.5. Open AI)	Santraukos vertimas į anglų kalbą, rašybos klaidų tikrinimas, literatūros sąrašo sudarymas	Santrauka, viso teksto patikra, literatūros sąrašas	<i>Redagavau pateiktą vertimą.</i> <i>Kritiškai vertinau DI pateiktus teksto rašybos korekcijų siūlymus.</i> <i>Patikrinau literatūros sąrašą ir įsitikinau, kad jame esančios nuorodos veikia.</i>	Netaikoma
Undermind	Mokslinės literatūros paieška	Tyrimo idėjos generavimo etapas, teorinė dalis	<i>Undermind analizavo, kokių tyrimų yra atlikta mano pasirinkta tema. DI pasiūlė man aktualios literatūros sąrašą.</i>	Netaikoma

			<i>Analizavau pateiktą sąrašą ir atsirinkau man aktualiausius tyrimus. Tuomet juos skaičiau ir aptariau teorinėje dalyje. Sąrašą papildžiau ir savo atsirinkta literatūra.</i>	
MAXQDA AI ASSIST	Pagalba kuriant trumpas svarbių literatūros dalių atmintines, pagalba interpretuojant teorinę medžiagą	Literatūros skaitymo metu (iki prasidedant rašymo etapui)	<i>Perskaičiusi tekstą kreipdavau į AI assist prašydama reziumuoti svarbiausias idėjas, paaiškinti sąvokas. Pasiūlytas atmintines papildydavau savo įžvalgomis.</i>	Netaikoma

Papildoma informacija apie DI naudojimą (jei aktualu, galite pateikti kitą aktualią informaciją apie DI naudojimą):

** Generavimo išsklotinės teikimas darbo prieduose. Kaip nurodyta VU Dirbtinio intelekto gairėse, tais atvejais, kai darbe panaudojama dalis didesnės apimties DI generatyvinio modelio sugeneruoto atsakymo, visas sugeneruotas tekstas turi būti pateikiamas darbo prieduose. Išsklotinė teikiama tais atvejais, tarkime, kai DI sugeneruota didesnės apimties informacija buvo adaptuota ar iš dalies panaudota rengiamame darbe. Tarkime, DI pasiūlė visą baigiamojo darbo struktūrą, kurios dalis buvo pritaikyta arba DI sugeneravo pirminę 3 straipsnių apžvalgą, kuri vėliau buvo išplėsta, papildomai analizuota ar interpretuota (ar kitas reikšmingos apimties generuotas turinys, kuris buvo panaudotas darbo rengimui).*

Jei DI įrankiai nebuvo naudojami, po baigiamojo darbo temos ir studento vardo pašalinkite atitinkamus teiginius bei lentelę ir įrašykite šį sakinį: „Patvirtinu, kad rengiant baigiamąjį darbą jokie generatyviniai DI įrankiai nebuvo naudojami.“ Deklaraciją pasirašykite.

Studento (-ės) parašas: Data: 2026-05-12